DRA IVANA MAUROVIĆA

NACRT PREDAVANJÂ O OPĆEM PRIVATNOM PRAVU

DRUGA KNJIGA: STVARNA PRAVA

TISAK I NAKLADA ST. KUGLI, KNJIŽARA KRALJEVSKOGA SVEUČILIŠTA I JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30

Br. 2565

25471

Ivo Pisić
cand. iuris

DRA IVANA MAUROVIĆA

NACRT PREDAVANJÂ O OPĆEM PRIVATNOM PRAVU.

DRUGA KNJIGA: STVARNA PRAVA.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

Za ovaj dio moga »Nacrta« (»Stvarna prava«) bile su mi mjerodavne i opet one smjernice, kojih sam se i do sada držao u ostalim njegovim dijelovima. Nema, dakle, ni taj dio baš nikakvih naučnih pretenzija: jedina mu je svrha olakšati đacima-pravnicima učenje našega općega privatnoga prava.

Pored knjiga (sistemâ, udžbenikâ, nacrtâ) o stvarnom pravu od Krainz-a, Pfaff-a, Ehrenzweig-a, zatim od Mayr-a i Wolff-a, Demelius-a i Pfersche-a služio sam se, dakako, i Randinim monografijama (o posjedu i vlasništvu) ter, što se naročito posjeda tiče, Schey-evim izvodima (u Klang-ovom komentaru). I Klang-ovo »Stvarno pravo« u istoimenom komentaru upotrebljavao sam na ne rijetkim mjestima. Svakoga od tih autora na dotičnom mjestu i pobliže citiram.

Na mjesto sadašnjih hrvatskih propisa o ovrsi citirani su svagdje §§ zakona o »izvršenju i obezbeđenju« (izvršni postupnik) od 9. VII. 1930. Ovaj zakon »stúpio je u život« već 23. VII. 1930., te će valjda doskora dobiti i obaveznu snagu.

Novu »Predosnovu građanskoga zakonika za kraljevinu Jugoslaviju« nigdje ne spominjem; s razloga, koje sam već u predgovoru »Nacrta« o »Obiteljskom pravu« naveo.

Zagreb, pred Božić g. 1935.

Ivan Maurović

SADRŽAJ:

I. ODSJEK: POSJED.

Strana

PRVO POGLAVLJE: PRAVNA NARAV POSJEDA. — — — — — — — **11**

Pojam § 1. — — — — — — — — — — — — — — 11

Posjed stvari i posjed prava § 2. — — — — — — — — — — 12

Držanje (detentio) § 3. — — — — — — — — — — — — **13**

Subjekti posjeda § 4. — — — — — — — — — — — — 14

Objekti posjeda § 5. — — — — — — — — — — — — — 14

Vrste posjeda § 6. — — — — — — — — — — — — — 17

DRUGO POGLAVLJE: STEČENJE POSJEDA — — — — — — — — 19

U opće § 7. — — — — — — — — — — — — — — 19

I. Stečenje posjeda stvari — — — — — — — — — — 19

A. Uzimanje u posjed — — — — — — — — — — — — 19

1. Kod jednostranoga stečenja posjeda § 8. — — — — — — — 19

2. Kod dvostranoga stečenja posjeda § 9. — — — — — — — — 20

B. Posjedovna volja. — — — — — — — — — — — — 23

1. Kod vlastitoga djelanja stečnikovoga § 10. — — — — — — — 23

2. Kod sticanja po zastupniku § 11 — — — — — — — — 23

C. Opseg stečenja posjeda § 12. — — — — — — — — — — 25

II. Stečenje posjeda prava § 13. — — — — — — — — — 25

TREĆE POGLAVLJE: GUBITAK POSJEDA § 14. — — — — — — — — 26

ČETVRTO POGLAVLJE: PRAVNE POSLJEDICE POSJEDA — — — — — — 28

Uopće § 15. — — — — — — — — — — — — — — 28

Sudska zaštita posjeda § 16. — — — — — — — — — — — — 30

PETO POGLAVLJE: TABULARNI POSJED § 17. — — — — — — — — 37

II. ODSJEK: VLASNOST.

1. Zajednički propisi za pokretnine i nekretnine — — — — — 38

a) Pojam i predmet vlasnosti § 18. — — — — — — — — — — 38

b) Ograničenja § 19. — — — — — — — — — — — — — 39

c) Izvlastba (ekspropriacija) § 20. — — — — — — — — — — 41

Strana

d) Vlasnost od više osoba. — — — — — — — — — — — — 44
α) Suvlasnost § 21. — — — — — — — — — — — — 44
β) Razdijeljena vlasnost § 22. — — — — — — — — — — 46
e) Zaštita vlasnosti § 23. — — — — — — — — — — — 46

2. Vlasnost na pokretninama — — — — — — — — — 51
A. Stečenje. — — — — — — — — — — — — — 51
a) Dosjelost § 24. — — — — — — — — — — — — 51
b) Prešutnja § 25. — — — — — — — — — — — — 54
c) Blago § 26. — — — — — — — — — — — — — 55
d) Prisvojenje (okupacija) § 27. — — — — — — — — — — 56
e) Sticanje plodova § 28. — — — — — — — — — — — 57
f) Sjedinjenje i prerađenje (»Vereinigung und Verarbeitung«) § 29. — — 57
g) Tradicija (predaja) § 30. — — — — — — — — — — — 59
h) Konfiskacija § 31. — — — — — — — — — — — — 63
B. Gubitak § 32 — — — — — — — — — — — — — 64

3. Vlasnost zemljišta. — — — — — — — — — — — 65
A. Stečenje. — — — — — — — — — — — — — 65
a) Bez knjižnoga unosa § 33. — — — — — — — — — — 65
b) Unosom u zemljišne knjige. — — — — — — — — — — 66
aa) Zemljišne knjige. — — — — — — — — — — — 66
α) Njihovo unutarnje uređenje § 34. — — — — — — — 66
β) Upisi. — — — — — — — — — — — — — 67
β_1) Predmet i vrste § 35. — — — — — — — — — 67
β_2) Opće pretpostave za uknjižbu i za pretbilježbu § 36 — — — 68
β_3) Posebne pretpostave za uknjižbu § 37. — — — — — — 71
β_4) Predbilježba § 38. — — — — — — — — — — 72
β_5) Zabilježba § 39 — — — — — — — — — — 73
β_6) Izvršivanje upisa § 40. — — — — — — — — — 74
β_7) Upis vlasnosti, pripis i otpis § 41. — — — — — — — 74
γ) Pravno značenje upisa § 42. — — — — — — — — 77
bb) Pretpostava stečenja vlasnosti uknjižbom — — — — — — 81
U opće § 43. — — — — — — — — — — — — 81
α) Titul. — — — — — — — — — — — — 81
αα) Njegova bivstvenost § 44. — — — — — — — 81
ββ) Učinci titula i predaje bez uknjižbe § 45. — — — — 82
β) Vlasnost prethodnika § 46. — — — — — — — — 83
γ) Upis § 47. — — — — — — — — — — — — 85

Strana

B. Promjena vlasnosti na zemljištu § 48 — — — — — — — — — 85
C. Gubitak vlasnosti na zemljištu § 49. — — — — — — — — — 86

III. ODSJEK: PRAVO ZALOGA.

PRVO POGLAVLJE: PRAVNA NARAV PRAVA ZALOGA. — — — — — — 86
A. Pojam i vrste § 50. — — — — — — — — — — — 86
B. Glavna načela § 51. — — — — — — — — — — — 87
C. Predmet založnoga prava § 52. — — — — — — — — — — 88
D. Opseg založnoga prava § 53. — — — — — — — — — — 90

DRUGO POGLAVLJE: POSTANAK ZALOŽNOGA PRAVA. — — — — — — 91
U opće § 54. — — — — — — — — — — — — — 91

I. Konstitutivno stečenje. — — — — — — — — — 92
A. Na pokretninama § 55. — — — — — — — — — — 92
1. Tradicija — — — — — — — — — — — — — 92
2. Oblasna pljenidba — — — — — — — — — — — 93
3. Zakonsko založno pravo. — — — — — — — — — — 94
4. Privatna pljenidba. — — — — — — — — — — — 95

B. Na nekretninama — — — — — — — — — — — — 96
1. Upis § 56. — — — — — — — — — — — — — 96
2. Stečenje u pouzdanju na zemljišnu knjigu § 57. — — — — — — 98
3. Stečenje na osnovu pravne zasada § 58. — — — — — — — 98
4. Stečenje založ. prava na zemljištima neupisanim u javnoj knjizi § 59. 98

C. Na pravima § 60. — — — — — — — — — — — — 99

II. Translativno stečenje (prijenos) založnoga prava § 61. 99

TREĆE POGLAVLJE: SADRŽAJ ZALOŽNOG PRAVA. — — — — — — — 102

A. Prava i obveze založnoga vjerovnika — — — — — 102
I. Prava. — — — — — — — — — — — — — — 102
1. Pravo namirenja § 62. — — — — — — — — — — — 102
2. Pravo porabe i zahtjevi iz jemstva § 63. — — — — — — — — 104

II. Obveze § 64. — — — — — — — — — — — — — 105
B. Prava i ograničenja vlasnika založa § 65. — — — — — 106
C. Pravni odnos založnih vjerovnika među sobom § 66. — 107

ČETVRTO POGLAVLJE: OPTEREĆENJE ZALOŽNOGA PRAVA § 67. — — — 111

PETO POGLAVLJE: MODIFIKACIJE ZALOŽNOGA PRAVA § 68. — — — — 113

Strana

ŠESTO POGLAVLJE: PRESTANAK ZALOŽNOGA PRAVA § 69. — — — — — 114

SEDMO POGLAVLJE: ZAŠTITA ZALOŽNOGA PRAVA § 70. — — — — — 116

IV. ODSJEK: SLUŽNOSTI (SERVITUTI).

PRVO POGLAVLJE: PRAVNA NARAV I VRSTE. — — — — — — — — 117

Bit služnosti, vrste i opća načela § 71. — — — — — — — — — — 117

Zemljišne služnosti. — — — — — — — — — — — — 119

U opće § 72. — — — — — — — — — — — — — 119

Pojedine zemljišne služnosti § 73. — — — — — — — — — — 120

Osobne služnosti § 74. — — — — — — — — — — — — 120

Pravo uživanja (ususfructus). — — — — — — — — 121

Pojam. Predmet. Prava i dužnosti. Razlučenje pri svršetku uživanja § 75. — 121

Pravo porabe (usus) § 76. — — — — — — — — — — — 122

Služnost stana (habitatio) § 77. — — — — — — — — — — 123

DRUGO POGLAVLJE: STEČENJE SLUŽNOSTI § 78. — — — — — — — 123

TREĆE POGLAVLJE: PRESTANAK SLUŽNOSTI § 79. — — — — — — 125

ČETVRTO POGLAVLJE: ZAŠTITA SLUŽNOSTI § 80. — — — — — — — 126

V. ODSJEK: O NASLJEDNOM ZAKUPU, DAĆEVINI I PODNINI.

STVARNA PRAVA.

I. ODSJEK: POSJED.

Prvo poglavlje: Pravna narav posjeda.

Pojam.

§ 1.

O. g. z. u §-u 309. veli: ».....« Time z. nije ustanovio samo terminološko značenje riječi: »posjednik« i »držalac«, već je utvrdio i učin (»Tatbestand«), na koji on nadovezuje pravne posljedice posjeda: posjed je, veli z., držanje stvari sa posjedovnom voljom, t. j. v l a s t[1] nad stvari sa v o l j o m držati ju kao svoju.

1. Pod v l a š ć u (corpus possessionis) razumijevali su stariji (R a n d a) mogućnost faktično raspolagati sa stvari.[2] Prema mišljenju novijih pak je ovakvo utvrđenje učina »vlasti«,[2a] s pomoćju određenih oznaka, jedva moguće, a nije ni potrebno. Toliko se samo sa sigurnošću može reći — uče isti (v. K l a n g-S c h e y, »Komentar« ad § 309 I), da posjednikova »vlast« nije ni više ni manje no empirijska činjenica (»die Erfahrungstatsache«), da se izvanjska pojava nekoga pravnoga stanja, koju svatko mora da razabere (für jedermann zu erkennende«), kao pravno stanje priznavati običaje.

2. »S a h r a n a« (»Gewahrsame«), o kojoj govori z. pored »vlasti«, je po shvaćanju starijih (R a n d a) samo suvišno ponavljanje istoga pojma. Noviji opet — u koliko z. sa tim izrazom upućuje na prostorne granice (»auf eine raümliche Umfassung«) — drže, da je »sahrana« posebni oblik gore ocrtane »vlasti«: činjenica, da, prema iskustvu, predmete, koji se nalaze unutar određene okoline neke osobe, drugi smatraju tuđim dobrom (K l a n g-S c h e y, ibidem).

3. Pod posjedovnom v o l j o m (animus possidendi), t. j. — prema riječima z-a — voljom »zadržati stvar kao svoju«, razumijeva se volja, da ono što u i s t i n u imamo (naime vlast nad stvarju), za s e b e imademo.[3] No-

[1] Z. veli u §-u 309: »... ili u sahrani«. Njemač. original kaže: »... oder Gewahrsame«. O tom dalje u tekstu.

[2] R a n d a, Besitz, str. 3.

[2a] Faktična vlast na mojem polju, gdje raste kupus, je fikcija, za koju malo mare zečevi, koji se tim kupusom hrane. (J h e r i n g, Beiträge, str. 156 u. Jahrb. f. Dogmatik, IX.).

[3] R a n d a, str. 16.

viji vele, da tu nutarnja volja nije odlučna: posjedovna volja je ona, koja se iz vanjskoga ponašanja razabire, a pri tom dolazi, u prvom redu, u obzir temelj stečenja.[4] Volja posjedovna, apstraktno zamišljena, jedva da ima realnu ekzistenciju.[5] Tek kauzalnim odnosom, koji je posjednik za sebe stvorio, postaje ona realnom pojavom: dakle ne kao volja, da neku stvar u opće ne ćemo posjedovati ili da ju hoćemo posjedovati »kao svoju« in abstracto, već volja da ju posjedujemo, pošto smo ju kupili ili nam je darovana i t. d. Samo gdje fali svaki kauzalni odnos — kod tata ili razbojnika — je subjektivna volja prisvojiti si stvar, izvor posjeda.[6]

Posjed stvari i posjed prava.

§ 2.

1. Dok pod posjedom stvari razumijevamo mogućnost faktičnoga raspolaganja sa stvarju, zajedno sa posjedovnom voljom; pod posjedom prava razumijevamo izvršivanje sadržaja nekoga konkretnoga prava sa voljom sadržaj toga prava vršiti za sebe.[1] Zapravo je i posjed stvari izvršivanje nekoga prava, i to prava vlasništva.[2] Prema tomu možemo lučiti posjed prava u širem i užem smislu; prvi obuhvaća i posjed prava vlasništva, t. j. posjed stvari. Posjed se, dakle, tako ukazuje kao općeni, sa pravom korespondirajući, pojam.[3]

Još više ističu jedinstvo pojma posjeda noviji. Prema §-u 285. o. g. z-a je stvar »sve što služi ljudima za porabu«, a vlasništvo — § 353. o. g. z-a — »sve što nekomu pripada, sve njegove tjelesne i netjelesne stvari«. Po tom je »vlast«, o kojoj gore govorismo kod posjeda stvari, jednaka kao i kod posjeda prava: izvanjska pojava izvršivanja prava, izvršivanje vlasništva; u drugu pak ruku nije izvršivanje »u svoje ime« kod posjeda prava — § 312. o. g. z-a — drugo no »zadržavanje stvari kao svoje« kod posjeda stvari.[4]

2. U /§-u 311/ veli o. g. z.: ».....« Dakle samo predmeti pravnoga prometa su predmeti posjeda. Gede posjeda prava, naročito u području imovinskih prava, treba naglasiti, da su predmetom posjeda samo ona prava,

[4] Ehrenzweig, »System«, § 174, str. 72.

[5] Schey, Obligationsverhältnisse, str. 511 i sl.

[6] Klang-Schey, l. c.

[1] Randa, l. c. str. 86.

[2] Randa, l. c. str. 89.

[3] Randa, l. c. str. 90. Ipak Randa u svojoj knjizi (»Besitz«) prikazivanje posjeda stvari i posjeda prava potpuno luči. Burckhardu S III/1, str. 7, je postavljanje zajedničkoga pojma posjeda — uopće stvar potpuno nemoguća.

[4] Klang-Schey, l. c. str. 1203/II.

čija sadržina sastoji u trajnoj porabi ili, kako drugi kažu: ona prava, koja se mogu ponovno vršiti. Prava, koja jednokratnim vršenjem prestaju, ne mogu, dakle, biti predmet posjeda: akt izvršivanja, kojim bi se imao osnovati posjed, ukida naime samo pravo i time ne samo pravnu, već i faktičnu mogućnost ponovnoga vršenja baš toga prava.[5] Posjed, da nastavimo, pretpostavlja »in thesi« vazda mogućnost nekoga prava: on je slika, faktičnost (»Tatsächlichkeit«) nekoga prava. Gdje je u opće ekzistencija nekoga prava zakonom isključena, tu je i mogućnost posjeda prava isključena (na pr. na djelovima nedjeljivoga dobra); a gdje neko pravo jednokratnim vršenjem prestaje, tu nije moguć ni posjed, jer mu fali potrebni supstrat.

Držanje (detentio).

§ 3.

Zakon (§ 309) veli, da se držalac zove onaj, »tko stvar kakovu ima u svojoj vlasti ili sahrani«. Ovo faktično stanje »vlasti ili sahrane« ne pretpostavlja ni svijest o tom ni volju imati stvar za se ili za drugoga. Držanje, dakle, dade se zamisliti kao faktično stanje vlasti sa ili bez svijesti ili volje imaoca vlasti.[1]

Za posjed, koji jedini uživa posjedovnu zaštitu, je držanje samo sastavni dio, kojemu treba tek da pridođe posjedovna volja. Prema tomu uživa posjedovnu zaštitu vlasnik, koji ima stvar u svojoj sahrani; posjedovnu zaštitu ima i ovlaštenik, koji vrši koje drugo pravo na stvari, nadalje pošteni, a i nepošteni, posjednik, pa i nepošteni nalaznik — svi ovi imadu dobru ili zlu volju stvar zadržati za se. Posjednik stvari je i njen držalac, ali nije, obratno, svaki držalac stvari i njen posjednik (detentio alieno nomine).[2] Puki držalac nema posjedovne tužbe, samo gdje držalac stvari ima podjedno i neko ograničeno pravo na stvari, dolazi zaštita posjednika prava indirektno u prilog i njegovomu držanju stvari.[3]

Gdje je jedan posjednik stvari, a drugi posjednik prava, uživaju oba posjedovnu zaštitu (na pr. vlasnik stvari s jedne, a njezin zakupnik s druge strane). Dolazi li između njih samih do kolizije (na pr. zakupnika smeta u posjedu vlasnik), prednost ima posjednik prava (kao što i u petitornom postupku mora vlasnik uzmaknuti pred prigovorom zakupnika).

[5] Randa, l. c. str. 626.

[1] Randa, l. c. str. 15. Sporno.

[2] Iz Klang-Schey, l. c. str. 1203/III.

[3] Klang-Schey, ibidem.

Subjekti posjeda.

§ 4.

Svaki čovjek je sposoban posjedovati. I jurističke osobe mogu posjedovati (§§ 26 i 337 o. g. z-a). Isto tako i »hereditas iacens« (v. »Nacrt« V., str. 12).

Odnosno djelatne posjedovne sposobnosti veli § 310. o. g. z-a: »... « Prema tomu »osobe lišene pameti«, a i djeca do navršene sedme godine ne mogu vlastitim djelanjima s t e ć i (»zadobiti«) posjed, ali ga mogu i m a t i. Nedorasli pak (iza navršene sedme godine) mogu »sami sobom« posjesti stvar.

§ 310. ima pred očima samo posjedovnu volju. Sposobnost djeteta (ili duševno bolesnoga) za s t i c a n j e detencije v l a s t i t i m d j e l a n j e m ovisi o odgovoru na konkretno pitanje, da li je dijete u danom slučaju — prema naravi osobe i predmeta — imalo za osnutak vlasti (koja je za detenciju potrebna) dostatnu intenzivnost volje.[1]

Objekti posjeda.

§ 5.

Predmetom posjeda mogu biti u prometu stojeće tjelesne i netjelesne stvari, u cijelosti ili u intelektualnim dijelovima (§ 311. o. g. z-a).[1]

I. I j a v n o d o b r o je u prometu (»ograničenom«) i u nečijem vlasničtvu (redovno u vlasničtvu države ili općine),[2] te je i ono predmet posjeda.[3] Naročito su j a v n i p u t o v i predmet posjeda. I j a v n e v o d e su javno dobro (§§ 2. i sl. z-a o vodama i §§ 75. i sl. z-a o iskorišćavanju vodnih snaga). Dakako posjed na tekućoj vodi[3a] (»aqua profluens«) nije moguć; no moguće je posjedovanje k o r i t a, u koliko »aqua profluens« izvršivanje faktičkoga gospodstva i na ovom ne isključuje.[4] Svakako ne smije da se time priječi poraba vode i mora da se obdržavaju policajni propisi (6. z-a o vodama).[5]

»R e s s a c r a e« (crkva, crkveni »alat«) i »r e s r e l i g i o s a e« (groblja) — v. »Nacrt« I., str. 55 — su u vlasničtvu crkve, privatnika, općine ili države, pa su prema tomu i predmet posjeda.

Naprotiv ne mogu — uslijed posebnih propisa[6] — neke stvari biti predmet posjeda, na pr. s r e ć k e od inozemnih privatnih zajmova, v o j n i č k e h a l j i n e i predmeti vojničke o p r e m e, zabranjeno o r u ž j e i s t r j e l j i v o i t. d.[6a]

II. Odnosno pojedinih prava napominjemo: Nije predmetom posjeda »p r a v o o s o b n o s t i« (»prirođena prava« — § 16. o. g. z-a). Napose se kod većine tih prava ne dade ni zamisliti, da bi ih treća, od njihova nosioca različita osoba, mogla izvršivati. Nadalje su ona, općenito govoreći, i neprenosiva,[7] te se na druge osobe ne mogu, ni ugovorom ni nasljedovanjem, prenijeti — dakle su izvan pravnoga prometa.[8]

---

[1] Klang-Schey, l. c. str. 1207/II, 2.

[1] O tom, da li t j e l e s n i d i j e l o v i stvari mogu biti predmet posebnoga posjeda, v. E h r e n z w e i g, S[6], § 171, str. 60 i sl.

[2] V. R a n d a, Eigentum[2], str. 46.

[3] E r e n z w e i g, l. c. str. 61; K l a n g - S c h e y, l. c. str. 1208/3a; prvi iz razloga što javno dobro ne spada među stvari, koje su izvan prometa. Potonji veli: Koliko je to spojivo sa općom porabom, su privatna prava porabe na jav. dobru moguća, a prema tomu i posjed pojedinih osoba.

[3a] Glede vlasništva na tekućoj vodi v. gore »Nacrt« I. § 48, str. 57.

[4] Pobliže R a n d a, Besitz, str. 394, uči, da korito javne, brodive i splavne, rijeke može biti u posjedu d r ž a v e, u koliko to »aqua profluens« ne isključuje. Posjed p r i v a t n i k a na javnim p l o v n i m rijekama nije moguć, veli R a n d a; ali je moguć, tvrdi R., posjed privatnika na rijekama, koje n e s l u ž e p l o v i d b i. E h r e n z w e i g, S[6], str. 61 (§ 171) veli, da plovne javne vode mogu biti samo u posjedu države, a sve druge u posjedu privatnika; dok M a y r, Lehrbuch II. str. 326, N. 1, uči, da se ni država ni općina ne može smatrati posjednikom javne vode, pošto je ova sasvim izvan prometa.

[5] Ovaj § veli također, da su korita vodâ »vlasnost posjednikâ obale«. Pošto se rijeka sastoji iz vode (»fluor aquae«) i korita (»alveus«), bilo bi samo konzekventno, da se i korito — kao integrirani dio rijeke — smatra općim dobrom (»... quia impossibile est, ut alveus fluminis publici non sit publicus«. L. 1. § 7. D. 43. 12). No pri tom se može uzeti, da na koritu pripada vlasničtvo adjacentu; samo je to vlasničtvo ograničeno općom porabom rijeke. V. R a n d a, Eigentum[2], str. 61 i sl. i N. 5.

Po dosadašnjem pravu su »rijeke brodive i splavne« javno dobro (§ 2. z-a o vodama); javno dobro su i sve ostale rijeke, potoci, jezera i druge stojeće i tekuće vode, ako kome ne pripadaju bilo po zakon. ustanovama bilo po posebnim privatnopravnim naslovima (§ 3. ibidem). Obale i korita vodâ jesu vlasnost posjednika obale i nerastavna sastojina obalnoga posjeda (§ 6. ibidem); a naravne naplave i otoci, koji su se stvorili u koritu, jesu prirast obalnoga posjeda (§ 7. ibidem). — Brodive i splavne rijeke su pak u vlasničtvu države (R a n d a, Eigentum[2], str. 81). Na tom, mislim, ništa ne mijenja al. 4. §-a 75. z-a o iskorišćavanju voda (ex 1931), jer govori o s t i c a n j u a ne o i m a n j u javnih voda. Al. 1., § 75. istoga z-a proglašuje i obale javnim dobrom. No obala ostaje, držim, u vlasničtvu privatnikâ (adjacenta), pošto i ovi mogu biti vlasnici javnoga dobra. I propisi §§ 6. i 7. z-a o vodama glede korita, naplavâ i otokâ, koji su se »stvorili« u koritu, ostaju, mnijem, nepromijenjeni.

[6] Vidi o. g. z. (izdanje prof. S p e v c a) ad § 356, toč. 1, 2, 3.

[6a] R a n d a, Eigent., str. 33 i 39.

[7] M a u c z k a, Die Anwendung der Theorie der Interessenkollisionen an die angeborenen Rechte, u. »Festschrift der Jahrhündertfeier der ABGB«; II. str. 289/III.

[8] V. i R a n d a, Besitz, str. 621 i sl.; S c h e y kod K l a n g a, K. ad § 311, str. 1210, b) (»... in Wahrheit kein subjektives Recht«).

Ni »čista« obiteljska prava (pravo muža, oca, djeteta i t. d.) nisu predmet posjeda. I ona su izvan pravnoga prometa. Faktično izvršivanje, koje je ovdje moguće, nije posjed, jer § 311. o. g. z-a posjed obiteljskih prava ne poznaje. To se mora ustvrditi i usuprot 2. izreke §-a 1458. o. g. z-a. Vidi taj §. (Kod posjeda je naime poštenje, znanje ili neznanje irelevantno).

Glede imovinskih prava v. gore § 2., toč. 2. Naročito su predmet posjeda: prava služnosti, pravo lova i ribolova, vodna prava i vlasničtvo rudnika ter pravo »samorova«, pravo nasljednoga zakupnika, realni tereti i na zemljištu radicirana realna prava[8a] i patronatska prava.[9]

Založno pravo nije predmet posjeda, ako je bivstvo toga prava u namirenju iz zaloga. Ipak praksa daje založnomu vjerovniku posjedovnu zaštitu. Za ručni zalog, za zakonsko založno pravo najmodavca i zakupodavca i za založno pravo iz pljenidbe obrazlaže se to tim, da predmetom posjeda nije založno pravo, već u njem sadržano pravo zadržanja. Hipotekarni vjerovnik je samo tabularni posjednik, te nije posjedovno zaštićen.[10 i 11]

Nasljedno pravo — po pretežnom shvaćanju — nije predmet posjeda. Pravo naime postati nasljednik jednokratnim vršenjem (očitovanjem na nasljedstvo) prestaje; a pravo biti nasljednik, svojstvo biti gospodar ostavine, to je samo skupni izraz za stečenje svih stvari i prava, koja sačinjavaju ostavinu. Predmet posjeda može biti ostavinska imovina, t. j. pojedine stvari,[12] koje joj pripadaju, a ne nasljedno pravo. — Drugo je »uzeće nasljedstva na osnovu uručbe u zakoniti posjed« (§ 797. o. g. z-a). To je legitimacija za posjed svijuh sastavnih dijelova ostavine. Time je dana predmnjeva prava bez posjedovne zaštite.[13]

Tražbine nisu, u pravilu, predmet posjeda. One, redovno, vršenjem prestaju. No ako i u koliko omogućuju trajno vršenje, mogu biti i predmet posjeda (naročito tražbine na trpljenje ili propuštanje — najam, zakup, po-

[8a] Klang-Schey, ad § 311, str. 1210/3a).

[9]) Mayr, Lehrbuch, 1/2, str. 326/3a).

[10] Mayr, l. c. str. 328/c).

[11] Prema Unger-u (S. I. str. 532, N. 81) i Randi (Besitz, str. 631) bi i iz §-a 1483. slijedilo, da i pravo iz ručnoga zaloga nije predmet posjeda. Taj § određuje naime, da se zal. vjerovniku, koji ima zalog u rukama, ne može prigovoriti »propust izvršivanja prava zaloga«: dakle i taj § vidi u neotuđenju zaloga propust izvršivanja zal. prava. Naprotiv veli Schey (kod Klanga, l. c. str. 1211/1): ako § 1483 govori o »propustu izvršivanja prava zaloga«, to on time ovdje doista misli na realizovanje zaloga; u drugu ruku je baš na osnovu pravne zasade § 1483 (savezno sa §§ 1478 i 1479) očito, da u smislu zakona već »imanje zaloga u rukama« spada k »izvršivanjju prava«.

[12] V. ali Pfaff-Hofmann, k. II str. 8, N. 30 (»Postoji i posjed ostavine, različit od posjeda pojedinih stvari«).

[13] Klang-Schey, l. c. str. 1211/2; Ehrenzweig, l. c. § 171, str. 65. i sl.; Randa, l. c. str. 664. i sl.

sudba i dr.). Tražbine na povraćajuće se činidbe (na najamninu i zakupninu, na kamate zajmodavca i dr.) nisu predmet posjeda.[14]

Daljne pojedinosti v. kod Randе i Schey-a.[15]

Vrste posjeda.*

§ 6.

1. Zakonit i nezakonit posjed. Čitaj § 316. o. g. z-a. Prema tomu je zakonit posjednik onaj, koji ima pravo na posjed. Naslove (titule) za stečenje zak. posjeda spominje zakon u §-u 317. Čitaj taj §. No ti tituli nisu uvjet za stečenje posjeda, već sa njima dobiva posjed samo posebnu kvalifikaciju — to je samo neki »plus«, koji pridolazi već postojećemu posjedu. Svi ovi posjedovni tituli i samo ovi su i tituli za pravo vlasničtva ili ono pravo, koje se faktično izvršuje. Posebnih (samostalnih) posjedovnih titula nema. Da titul sâm po sebi nema za posljedicu stečenje posjeda, nego da daje samo pravo na posjed, to veli i § 320 in pr. o. g. z-a. Time je priznato, da samostalnih posjedovnih naslova (titula) nema.

2. Pošteni i nepošteni posjed. § 326 o. g. z-a veli: »...«. Dakle posjednik je pošten, ako se iz vjerojatnih razloga smatra vlasnikom.[1] Što se je htjelo reći odn. što se je mislilo pod »vjerojatnim razlozima«? Ne bi se moglo baš uzeti, da se je time htjela statuirati dokazljivost bonae fidei sa indicijama, jer indicija morala bi ipak pružati više od puke vjerojatnosti. Očito se je, prema naravi same stvari, htjelo isključiti one, koji se in bona fide nalaze lahkoumno i neoprezno. Prema tomu bona fides pretpostavlja ispričivost bludnje, na kojoj se ta bona fides osniva.[2] Samo tako može se § 326. dovesti u sklad sa §-om 1493. i 368.

§ 328. in f. postavlja presumpciju bonae fidei. Zapravo se ovdje radi o reguliranju tereta dokaza.[3]

[14] Inače bi dužnik, da se riješi ispunjenja dužnosti, koja ne postoji, morao, do sada posesorno zaštićenoga vjerovnika, tužiti petitorno na priznanje nepostojanja tražbine. Ehrenzweig, l. c. str. 63 i sl.; Mayr, l. c. str. 328, N. 21. U ostalom je to prijeporno.

[15] Randa, l. c. str. 628 i sl. i Klang-Schey, l. c. ad § 311, str. 1210 i sl., koji se, dakako, ne slažu u svim pojedinostima.

* Prema Randi, Besitz[4], str. 187, N. 13. postoje samo kvaliteti, a ne vrste posjeda. Srav. ali Demelius, Grundr., str. 3 i Ofner, Sachenr., str. 31; Wollf, Grundr., str. 180 i sl.

[1] Ehrenzweig, S[2], l. c., str. 213.

[2] Drugačije na pr. Schey, Ueber den redlichen Besitzer, str. 75. Njemu je pošteni posjednik svatko, koji faktično o zakonitosti svoga posjeda ne dvoji; bila u tom ispričiva ili neispričiva bludnja.

[3] V. Demelius, Grundriß, Sachenrecht, str. 4.

Kod jurističkih osoba, napose korporacijâ, se bona fides prosuđuje prema b. fides reprezentacije,[4] a ne članova »općine« (§ 337.).

3. Istinit i neistinit posjed. § 345. o. g. z-a veli: ».....« Čitaj i slijedeći § 346. No ne stoji, da samo istiniti posjed uživa potpunu zakonsku zaštitu. Posjed kao takav, bez obzira na način kako je postao, jest zaštićen. Iznimka od toga je samo u slučaju, ako tuženik prigovori, da je tužitelj od njega posjed neistinitim načinom stekao (exceptio vitiosae possessionis ab adversario). Ovdje bi mogao i sâm tuženik tužiti tužitelja na povratak stvari, koja mu je protupravno uskraćena. To pak može tuženik realizovati i prigovorom, te tužitelj bude otpućen, a tuženik zadrži posjed.[5]

Odnos zakonitosti i poštenja prema istinitosti se — gledom na § 345. — razno shvaća. Stubenrauch na pr. uči: »Izgleda iz §-a 345., da neistiniti posjed mora biti vazda i nezakonit i nepošten. Tako će redovno i biti; no ipak može neistiniti posjed biti ne samo pošten[6] već i zakonit (uzmem na pr. silom stvar od prodavaoca, koji mi ju neće predati)«.[7] Schey pak veli: »Iz §-a 345. izgleda, da neistinitost sa nezakonitošću i nepoštenjem ne samo faktično, već i pojmovno koincidira. To bi pak moglo značiti: ili nestinitost dolazi samo onda u pitanje, kad je nezakonitost i nepoštenje već utvrđeno; ili, ako je neistinitost već utvrđena, posjed ima već zbog toga pravne posljedice nepoštenoga i nezakonitoga posjeda. Zapravo je važnost §§ 345 i 346 u tom, da §§ 345 i 346 — polazeći odatle, da je moguće viciozno uzeće u posjed usuprot prav. titula i poštenja — osobito formuliraju i nadopunjuju misao §-a 320. Ovaj potonji § naime zabranjuje svako samovlasno uzimanje u posjed na osnovu pukoga titula i upućuje onoga, koji ima titul, načelno na urednoga suca. Ali ako je to uzeće u posjed bilo viciozno, onda se — a to je novo u §-u 346 — može protivnik braniti tužbom o oduzeću posjeda u postupku posesornom, gdje se o zakonitosti ne raspravlja«.[8]

[4] Ehrenzweig, l. c. str. 215.

[5] Randa, l. c. str. 187 i sl.

[6] Ali v. Randa, l. c. str. 312 i N. 40 i 41.

[7] Stubenrauch, K.[8], str. 420. Drugačije: Ehrenzweig, § 210., str. 213; Wolff, Grundriß, str. 181/2.

[8] Tako Schey kod Klanga ad § 345, str. 1264 in f. i sl.

Drugo poglavlje: Stečenje posjeda.

U opće.

§ 7.

Za stečenje posjeda potrebno je uzimanje u posjed i posjedovna volja. Dakle: 1) uzimanje u posjed,[1] t. j. stvaranje (»Herstellung«) realnoga odnosa gospodstva, takvoga odnosa stečnika prema stvari, da nam se ukazuje, da je ona u njegovoj vlasti; 2) posjedovna volja, t. j. volja stvar posjedovati, imati ju u svojoj vlasti[2] (volja za se njome gospodovati). Takvo stečenje biva po gradj. zakonu (§§ 314 i 315) »neposredno ili posredno«[3] ter »samovlasnim uzećem« posjeda (dakle jednostrano) ili ustupanjem (prepuštanjem) od »prijašnjega držaoca« (dakle dvostrano). Čitaj §§ 314 i 315 o. g. z-a »Neposredno i posredno samovlasno« stečenje posjeda je jednostrano, a sporazumno posredno stečenje je dvostrano stečenje posjeda (§ 315).

I. STEČENJE POSJEDA STVARI.

A. Uzimanje u posjed.

1. Kod jednostranoga stečenja posjeda.

§ 8.

1. izr. §-a 312. o. g. z-a veli: »,,,,,« Takvo »fizičko uzeće«[1] smatralo se je, prema starijem shvaćanju, pravilom. No prema naravi stvari ili prema okolnostima može ovakvo tjelesno zauzeće biti nepotrebno, a višeput je i nedostatno. Tako na pr. plodovi i priraštaj, koji nastaju unutar područja vlasti stečnikove. Tu bi fizičko zauzeće bilo suvišna formalnost. U drugu ruku mora gdjekad vlast nad stvari biti intenzivnija, te samo zauzeće u doslovnom smislu riječi ne bi dostajalo (na pr. kad lovac u tuđem lovištu postavi stupicu).

[1] O. g. z. veli: »uzeće u posjed« (»Besitzergreifung«). Schey, l. c. str. 1217. A. veli, da to nije »terminus technicus« za rimsku »apprehensio« kao formalnu potrepštinu za svako stečenje posjeda, već samo jedan tipus za realizovanje (»ein Typus greifbarer Verwirklichung«) stanja, u kojem neka pokretna stvar nekomu pripadne. Da li i u koliko se za to traži tjelesni zahvat, ovisi o okolnostima.

[2] Drugačije Burckhard, System, § 137. in pr.

[3] V.: »Nacrt« I, § 30.

[1] Vidi N. 1. kod predašnjega §-a.

U cit. §-u 312. o. g. z-a spominje se pored gore spomenutoga »fizičkoga uzeća«, »odnošenje« i »čuvanje« — kod pokretnih stvari, a »nastup, omeđašenje, ograđenje ,obilaženje ili obrađenje« kod nekretninâ. No tom kazuistikom nisu iscrpljeni svi načini zadobiti na taj način posjed. U drugu ruku pak nije opet ni moguće postaviti opće pravilo, iz kojega bi se dali izvesti svi pojedini slučajevi. Odlučno je samo shvaćanje prometa. Za postojanje gospodstva nad stvari je mjerodavno opće shvaćanje, koje o tom postoji. [M a y r, l. c. str. 331 i sl. i K l a n g-S c h e y ad § 312, str. 1217 A.]

2. K o d d v o s t r a n o g a s t e č e n j a p o s j e d a.

§ 9.

Zakon veli u 2. izreci §-a 315: »... a posrednim uzećem posjeda ... zadobiva sve ono, što je prijašnji držálac imao i predao razgovjetnim znacima, bez da je potrebno, da se svaki dio cijele stvari primi napose.« To je dvostrano stečenje posjeda, t. j. promjena u subjektu posjeda sa pristankom dosadašnjega posjednika. Način stečenja je ovdje predaja, tradicija. Govori se tu i o sukcesiji u posjed: novi posjed smatra se ovdje produljenjem dosadašnjega posjeda.[1]

Ovamo spada ponajprije: 1) t j e l e s n a p r e d a j a. Ovdje treba da nastane takav odnos stečnika prema stvari, da je ova faktično ili prema shvaćanju prometa prešla u vlast stečnika.

2) »Predaja po znacima« (Simbolska tradicija). Čitaj § 427. o. g. z-a. Građanski z. tu spominje najprije »iskanja«, t. j. o b i č n e tražbine.[2] One su dakle prenosive simb. tradicijom. Na tražbine iz papira na donosnika se § 427. ne odnosi.[3]

[1] Drugačije R a n d a, l. c. str. 485 i sl.: Posjed treba vazda samostalno, originarno, nanovo (»neu«) steći. Derivativnoga stečenja posjeda nema, kao što ima derivativno, od prava prednika ovisno, stečenje prava; dioba načinâ stečenja u originarni i deritivni, odnosi se samo na pravo. Predaja ima ovdje samo to značenje, da dosadašnji posjednik svoj posjed »corpore et animo« dobrovoljno napušta u korist drugoga, te uslijed toga nema zapreke, da ovaj potonji steče posjed. Prema tomu je ovdje tjelesno realizovanje vlasti sa strane novoga stečnika potrebno samo u nekom oslabljenom obimu. Tako R a n d a.

[2] V. W e l l s p a c h e r, Das Vertrauen auf äussere Tatbestände im bürg. Rechte, str. 158. V. i Gl. U. II. br. 650 (judikat br. 142 iz g. 1899).

[3] Sporno. V. K l a n g-S c h e y, K. ad § 315, str. 1225, II. 2, c.

Odnosno tjelesnih stvari treba ponajprije naglasiti, da se simbol. tradicijom prenosi ne samo vlasničtvo[4] nego i posjed, pošto se prema shvaćanju z-a stiče vlasničtvo baš posredstvom sticanja posjeda.[5 i 6]

No odatle ne slijedi, da simbol. tradicija ima samo onda to dejstvo, ako se njome osniva faktična vlast nad štvari, tako da je »predaja po znacima« u istinu tjelesna predaja: nijedan od »znakova«, navedenih u §-u 427, sâm po sebi ne dostaje za samovlasno zauzeće posjeda.[7 i 8]

Prema tom možemo konačno reći, da se u §-u 427 zapravo radi o ugovornom prijenosu posjeda, a predaja po znacima je zakonom propisana forma toga ugovora.[9]

3. »Predaja očitovanjem«. Čitaj § 428 o. g. z-a. Radi se dakle o t. zv. »constitutum possessorium«[10] (dosadašnji posjednik izjavlja, da će u buduće držati stvar za stečnika) i o tradiciji »brevi manu« (držalac, sa privoljenjem dosadašnjega posjednika, izjavlja naknadno svoju posjedovnu volju).[11]

Da propis §-a 428. vrijedi i za posjed, slijedi već odatle, što po austr. pravu — kako već gore rekosmo — stečenje posjeda kod tradicije koincidira sa stečenjem vlasničtva.[12] U oba slučaja prenosi se posjed ugovorom, ali bez tjelesne predaje. Volja mora na dokazljiv način biti izjavljena.

Dok vladajuće mišljenje drži, da je za stečenje posjeda sredstvom constit. possessoriuma dovoljna volja dosadašnjega posjednika držati stvar u ime drugoga (sa njegovim privoljenjem) — t. zv. apstraktni konstitut;[13] naglasno

[4] Tako E x n e r, Die Lehre v. Rechtserwerb durch Tradition nach österr. u. gemeinem Recht, str. 173/2 i B u r c k h a r d, S., § 137, str. 45.

[5] P f e r s c h e, Sachenrecht, str. 132/1 i Grundriß, Sachenrecht, str. 50, c).

[6] K l a n g-S c h e y, K. ad § 315, str. 1225, II. veli: Opća maksima §-a 425 ide onamo. da je tradicija način stečenja za vlasničtvo i za s v a stvarna prava. Prema tomu bi načelno bilo isključeno, da za stečenje vlasničtva u zakonu priznata forma tradicije ne bi vrijedila i za predaju posjeda.

[7] E h r e n z w e i g, S.[6], § 173, str. 70.

[8] Naprotiv tvrdi R a n d a, l. c. str. 433, da »uzeća« u posjed, navedena u §-u 427, izuzevši jedan jedini slučaj, nisu simbolski već pravi aprehenzioni akti. Taj izuzetni slučaj, singularne naravi, gdje se simbolskom tradicijom stiče vlasničtvo i posjed, jest: »kada vlasnik predaje primaocu isprave, koje dokazuju vlasnost«.

[9] V. E h r e n z w e i g, S.[6], ibidem.

[10] O const. possess. govori i § 319 in f. o. g. z-a. Pri tom, uči R a n d a, riječ: »zakonito« nije od bitne važnosti; a riječi: »pravo posjeda« su n e t a č n e. R a n d a, l. c. str. 556.

[11] Dakako da je to u §-u 428. nezgodno rečeno: nije odlučno »stvarno pravo« na jednoj ili drugoj strani, već jedino volja prenesti vlasničtvo (»Uebereignungswille«). R a n d a, Eigentum, str. 326, N. 24. Zapravo se radi o sporazumu stranaka o prenosu vlasničtva. K l a n g, K. str. 171, II.

[12] R a n d a, Besitz, str. 426.

[13] K l a n g-S c h e y, ad § 319, str. 1229 in f. veli ali, da iz u N. 10 cit. §-a 319. proizlazi, da po austr. pravu ne možemo govoriti o t. zv. apstraktnom konstitutu; pošto je »zamjena« (»Verwechslung«) kauze centar ove norme, te se u njoj upućuje na potrebu d v o s t r u k e kauze: na kauzu za prijenos posjeda i kauzu za trajnu detenciju.

šuju drugi,[14] da nije dovoljna volja stranaka, već da treba postojati i pravni razlog — causa — prav. posao, koji ovlašćuje držaoca, da privremeno pridrži stvar ili ga na to obvezuje (najam, depozit, uzus, prekarij i dr.). Konstituiranjem prav. posla nastaje prijenos posjeda. R a n d a[15] uči, da je za constitutum possessorium dovoljna causa u subjektivnom smislu, dakle mnijenje stranaka, da postoji takav pravni posao, kojim je uvjetovana detencija alieno nomine; a to iz razloga, jer se bez navoda ovakve kauze ozbiljna volja stranaka (da dosadašnji posjednik u istinu drži stvar u ime stečnika) ne može ni razabrati.[16] — Mnogi svaćaju constit. possessorium kao slučaj stečenja posjeda po zastupniku. Taj zastupnik je sâm predavalac.[17]

Konačno napominjemo ovdje — kako to i zakon, neposredno iza §§, koji govore o predaji »u naturi«, »po znacima« i »očitovanjem« (§§ 426—8), čini — predaju stvarih »poslanih« (§429). Čitaj najprije taj §. Dakle je već otposlanjem stvar predana onda, ako je primalac odredio ili odobrio način otposlanja. Bezdvojbeno je tako, ako je transporter preuzeo stvar kao zastupnik primaoca. Ali inače je u velikoj većini slučajeva, jer se prema postojećim prometnim prilikama način otpošiljanja stvari razumije sâm po sebi, te se može smatrati, da je od primaoca određen ili bar odobren.[18]

Sporno je, da li i kako se 2. izr. §-a 429. može dovesti u sklad sa pravilima o stečenju vlasničtva i posjeda tradicijom. Spominjemo samo shvaćanje R a n d e,[19] koji ovdje govori o fingiranoj tradiciji, te o prijelazu posjeda i vlasničtva krepošću zakona, a bez aprehenzije; nadalje mišljenje E x n e r a,[20] koji uči, da u tom slučaju prelazi vlasničtvo bez tradicije, te prijelaza posjeda prije aprehenzije otposlane stvari — nema. Praktično znamenovanje §-a 429. jest poglavito u fiksiranju vremena, u kojem prelazi pogibao na destinatara.[21]

[14] E x n e r, Tradition, str. 142 i sl. i drugi.

[15] R a n d a, Besitz, str. 562.

[16] E h r e n z w e i g, S.[6], § 176, str. 76 veli: jasno manifestiranje volje prenijeti stvar (»Uebertragungswille«) ne dostaje. Predavalac mora se pored toga obvezati zadržati stvar u svojoj sahrani, i to za novoga posjednika. Posebni prav. razlog (na pr. najam) nije potreban. Austr. pravo priznaje i apstraktni konstitut. Očitovanje mora dvoje obuhvaćati: prijenos posjeda i preuzimanje dužnosti sahrane.

[17] V. R a n d a, l. c., str. 555/2.

[18] E h r e n z w e i g, S.[6], § 176, str. 77 i § 206, str. 198. — O §-u 429. o. g. z-a v. i K l a n g, K. ad § 429, str. 174 i sl.

[19] Besitz, str. 451—4; Eigentum, str. 327 i sl.

[20] Tradition, str. 146—151.

[21] V. dalje kod S t u b e n r a u c h, K.[8] ad § 429, str. 534—6, N. 2.

B. Posjedovna volja.

1. Kod vlastitoga djelanja stečnikovoga.

§ 10.

Pored onoga, što smo gore u §-u 1. pod 3) i u §-u 4. spomenuli o posjed. volji i o sposobnosti imati tu volju, treba ovdje samo još u kratko protumačiti poznatu paremiju: »nemo sibi ipse causam possessionis mutare potest«.

Kako za posjed. volju ne dolazi u obzir nutarnja nakana — i to je jur gore rečeno — već vanjsko ponašanje, u prvom redu »causa« stečenja, ne možemo jedanput nastalo posjed. stanje pukim jednostranim očitovanjem ili pače unutarnjom našom odlukom promijeniti: »nemo sibi ipse causam . . .«

Jednostavnim očitovanjem sa strane držaoca se posjed niti ukida niti prekida niti smeta; njime ne nastaje mogućnost dosjelosti niti se stranačka uloga u procesu i teret dokaza mijenja. Tek odgovarajućim posjed. djelanjem, kojim promjena posjed. stanja postaje vanjski vidljiva, postaje držalac posjednikom. — Prema 1. izreci §-a 319. o. g. z-a nije dovoljno, da držalac ima u opće neki posjedovni titul, već dolazi u obzir samo onaj titul, na osnovu kojega je došao do vlasti. Pravilo §-a 319. o. g. z-a ide dakle dalje, ali ne protuslovi netom spomenutom tumačenju paremije: »nemo sibi ipse . . .«[1]

2. Kod sticanja po zastupniku.

§ 11.

I. Posjed se može steći i po neposrednom zastupniku.

Zastupnik mora da ima volju steći posjed za zastupanoga. Zastupnik dakle mora biti sposoban imati volju.

I ovdje, kao i gore (§ 1, toč. 3.), ističe se, da ne odlučuje nutarnja namjera zastupnikova, već njegovo ponašanje (izvanjsko) odnosno volja, koja iz okolnosti proizlazi.[1 i 2]

[1] Tako E h r e n z w e i g, S.[6], § 174, str. 73 i M a y r, Lehrbuch II, § 166, str. 335. Prema R a n d i, l. c., str. 472 i 616 se navedena paremija i § 319. o. g. z-a odnosi samo na z a k o n i t o s t posjeda, napose u slučaju dosjelosti. Držalac si može doduše već pukim realizovanjem odluke svoje volje (»durch betätigten Willensentschluß«) pribaviti posjed, ali takva volja sama nije redovno dostatna posjed učiniti z a k o n i t i m. Slično R a n d i i neki drugi pisci.

[1] R a n d a, l. c., str. 586 veli: zastupnik ne mora reći tradentu, da ne će steći za se već za drugoga. No ta zastupnikova volja mora vidljivo na površinu izbiti (»enkennbar in die Erscheinug treten«). Na pr. kuharica kupuje na pijaci živežne namirnice.

[2] S c h e y - K l a n g, l. c. ad § 313, str. 1221b) veli: Djelanje (»die Besitzhandlung«) zastupnikovo treba da je takvo, da se prema faktičnim prilikama — iz kauzalnog odnosa — razabire, da spada u djelokrug zastupanika (»dem Bereiche des Vertretenen zugehörig«). Samo u tom smislu možemo govoriti o posjedovnoj volji jednoga ili drugoga, a ne u psihološkom, subjektivnom htijenju, te napose za zastupnika postulirati »animus alieno nomine habendi«.

Zastupnik mora, ako hoće, ono što mu je predano za zastupanoga, za sebe steći, to tradentu i reći. Glede onoga naime, što je za zastupanoga primio, smatra se zastupnik pukim držaocem — ni kasnija njegova odluka stvar za sebe zadržati, ne čini ga posjednikom.[3] Samo ako se ne može utvrditi za koga mu je stvar predana, napose ako je tradentu svejedno tko je primalac, odlučuje volja zastupnika, kako se ona iz okolnosti razabire.

Djelatno sposobni zastupanik prenosi »opunovlaštenjem« stvaranje odluke u pogledu stečenja posjeda na zastupnika tako, da djelanje potonjega (izvedenje onoga na što je ovlašten) rađa neposredno posjed za zastupanoga. Znanje zastupanoga, da je to djelanje faktično izvršeno, nije nužno, samo ako je inače utvrđeno da dano opunovlaštenje, makar i u formi generalne punovlasti, u istinu obuhvaća predmet, o kome se radi. Inače dobiva »dominus negotii« posjed tek retroaktivnim odobrenjem.

Za djelatno nesposobnoga zastupanika radi njegovo zakonsko zastupstvo (»sudno i zakonito opunovlaštenje«; § 1034. o. g. z-a).

I prijenos posjeda »očitovanjem« shvaćaju mnogi kao stečenje posjeda po zastupniku: dosadašnji posjednik očituje, da će od sada izvršivati posjed u ime stečnika (const. possessorium); dosadašnji zastupnik ovlašten je od posjednika u buduće posjedovati u vlastito ime (traditio brevi manu).[4]

II. Od zastupnika razlikujemo — i kod stečenja posjeda po drugomu — pomoćnika. Ovaj ne zastupa drugoga u odluci volje, već mu obavlja neke faktične radnje, kao njegovo oruđe za realizovanje »vlasti ili sahrane«. Pomoćnik nije zastupnik već glasnik tuđe posjedovne volje. Jasno je dakle, da pomoćnik (glasnik) nipošto ne stiče posjed za sebe. Čim je stvar došla u pomoćnikove ruke, ona je već u »sahrani« nalogodavca. Prema tom nije odlučno, da li ovaj potonji zna, da je njegova volja izvršena, već je odlučan samo fakat, da mu je pomoćnikovim sudjelovanjem posjed po normalnim prilikama osiguran.

[Ehrenzweig, S.[6], § 175, str. 74 i sl.; Mayr, l. c. § 167, str. 336 i sl.; Klang-Schey, K. ad § 313, str. 1221 i sl.]

[3] No Randa, l. c., str. 570 i sl. veli: ako je zastupniku posjed stvari od dosadašnjega posjednika predan za određenu treću osobu, a zastupnik hoće stvar steći za drugoga ili za sebe: odlučuje glede osobe stečnikova volja zastupnika. Primjena 1. izr. §-a 319. o. g. z-a da nije ovdje na mjestu. — Pfersche, Sachenrecht, str 159 ima u tom sporu mišljenje, koje odgovara onomu, što je u tekstu rečeno, jer da o tom odlučuje pravni osnov tradicije, dakle na pr. kupnja, ako je od dominusa negotii (zastupanoga) sklopljena u vlastitom interesu.

[4] Samo ovdje sudjeluju kod zastupanja dvije osobe, a inače tri. Nadalje je ovdje zastupstvo posljedica prijelaza posjeda, a ne osnov za taj prijelaz.

C. Opseg stečenja posjeda.

§ 12.

O tom čitaj § 315. o. g. z-a i gore § 7. Pošto se dvostranim stečenjem posjeda stiče sve, što bi se prema namjeri stranaka imalo predati, smatra se, u dvojbi, da je i ono što spada k stvari predano sa glavnom stvari.[1]

Odnosno nasljedovanja posjeda primjećujem: I ako nasljedno pravo nije predmet posjeda (v. gore § 5.), ipak prelazi univerzalnom sukcesijom »pravo posjeda« na svim pojedinim stvarima na nasljednika. Formalno pozvani nasljednik nije još posjednik, ali vrijeme do njegovoga nastupa na nasljedstvo ne raskida vez pripadnosti (»Zugehörigkeit«) između ostavioca — posjednika i objekta, koji je bio u njegovom posjedu. To proizlazi iz §-a 547. o. g. z-a, koji kaže: »Prije nego je nasljednik prihvatio zaostavštinu, ova se tako smatra, kao da ju pokojnik još posjeduje.« »Hereditas iacens« uzdržaje posjed ostaviteljev nasljedniku.[2]

II. STEČENJE POSJEDA PRAVA.

§ 13.

Čitaj §§ 312., izr. 2. i 313. o. g. z-a.

Načini zadobiti posjed su u §-u 313. o. g. z-a navedeni samo »exempli gratia« (verb.: »osobito« u marg. rubr. pred §-om 313.).

Nije izvršivanje prava: 1) »izvršivanje vlasti«, koja po z-u nije dopuštena (§ 16. o. g. z-a); 2) djelanje, učinjeno u ispunjenju dužnosti ili djelanje, kojim se realizuje opća poraba; 3) čin ili propust, učinjen u pouzdanju u izmoljenu ili očekivanu »uslužnost« (§ 345. o. g. z-a) — »na izmoljeni način« (§ 1464.); osim da se to jednom i usuprot otpora opetuje.[1]

Kod svih triju kategorija prava, navedenih u §-u 313., stiče se posjed jednokratnim aktom »služenja« (jednokratnom upotrebom) — i kod onih prava, kod kojih se upotreba, prema njihovoj naravi, samo periodički povraća (na pr. servitus discontinua; § 1488).

Odnosno prava »tvrdećega« (afirmativnoga),[2] o kojem govori § 313. in pr., dodajemo: Posjed ovakvoga prava stičemo jednostrano primitkom či-

[1] Ehrenzweig, S.[6], § 177 i Mayr, l. c., str. 337.

[2] Prema Klang-Schey-u, K. ad § 315, str. 1226, III. Isp. i »Nacrt« V. § 2.

[1] Klang-Schey, K. ad § 313, str. 1218.

[2] Razdioba pravâ u afirmativna, negativna i u pravâ zabrane bazira na ponašanju obvezanika: pozitiv. činidba, trpljenje, propuštanje. No razdioba služnosti u afirmativne (na pr. pravo puta) i negativne (na pr. servitus altius non tolendi) bazira na ponašanje ovlaštenika. §§ 475. i 477. o. g. z-a govore o afirmativnim, a § 476. o negat. služnostima.

nidbe (kao da je to naše pravo), makar i samo jednokratnim; dvostrano, primitkom činidbe na osnovu prav. posla, sklopljenoga sa obvezanikom. — Pod »dužnosti«, o kojoj ovaj § u početku govori (realni tereti, rente, nepravilne služnosti i t. d.) misli se na trajni dugovni odnos. Ne mora to baš biti tražbina u užem smislu oblig. prava, već se može raditi i o zahtjevu iz stvarnoga prava.[3]

Glede druge kategorije prava, t. j. »nijekajućega« (negativnoga) prava ističemo: Kod toga prava, koje ide za tim, da drugi nešta trpi (afirmativna služnost, najam, zakup, patronat i t. d.), potrebno je da poduzmemo djelanje (koje drugi treba da trpi) kao svoje pravo; dakle i sa vidljivom voljom izvršivati pravo, koje nam pripada. Pored toga je potrebno i »dopuštanje« druge strane. Uzima se da postoji to »dopuštanje«, kada kod jednostranoga izvršivanja druga strana niti se brani niti tuži. No uporaba tuđe stvari bez znanja protivnikovoga, ne osniva posjed.[4]

Kod prava »zabranjujućega« (prava zabrane) treba reći: I ovdje (na pr. kod negativnoga servituta) ne stiče se posjed već pukim, možda slučajnim, propustom, već takvim ponašanjem, koje se ukazuje kao izvršivanje prava. To biva ili jednostrano: protivno djelanje bude spriječeno silom ili ishođenjem sudske zabrane; ili dvostrano: protivnik unaprijed očituje, da će nešta propustiti.[5]

U kojem opsegu je posjed stečen, to je pitanje interpretacije. Pri tom dolazi u obzir samo volja, koja se može razabrati, na koju se iz okolnosti mora zaključivati.

Treće poglavlje: Gubitak posjeda.

§ 14.

O tom gradj. z. u §§ 349—52. pod marg. rubrikom: »Prestanak posjeda«. Sistematika našega z-a nije ovdje potpuno jasna.[1]

Gubitak posjeda je apsolutan ili relativan. Potonji nastaje (samo za dosadašnjega posjednika), jer je drugi zauzeo posjed, a opravdava se to sa

[3] Mayr, l. c., str. 339c) i Klang-Schey, l. c., str. 1219.

[4] Ehrenzweig, S.[6], § 178, str. 80.

[5] Mayr, l. c., str. 339; Ehrenzweig, ibidem.

[1] Prema natpisima gornjih §§ bi predmet posjeda bio temelj ove zakonske razdiobe. Z. naime govori o »prestanku« posjeda: a) tjelesnih stvari (§ 349); b) knjižnih (§ 350) i c) »inih« prava (§§ 351 i 352). No pojedine zasade §-a 349 treba primijeniti i na slučajeve grupe pod c), a one §-a 351 na slučajeve grupe pod a); konačno se § 352 odnosi na grupu a) i c). Klang-Schey, l. c., str. 1265.

nemogućnošću komposesije »plurium in solidum«.[2] Pri tom je svejedno da li je do toga došlo sa voljom dosadašnjega posjednika ili bez nje ili pače i bez njegovoga znanja. Tako nauka o relativnom gubitku posjeda skroz koincidira sa onom o stečenju posjeda.

Za apsolutni gubitak treba »animus vel corpus in contrarium«. V. i § 352 o. g. z-a. Napose volja kod gubitka posjeda napuštanjem posjed. volje, ne mora biti izrijekom očitovana: ona se može razabrati i iz konkludentnih djelanja; ali se mora svakako izvanjski očitovati i, u slučaju spora, dokazati po onom, koji to tvrdi.[3]

Prema tomu se gubi:

1. Posjed stvari: a) derelikcijom. Time posjednik očituje vanjski vidljivim načinom svoju volju, da stvar ne će više posjedovati, da ju »ostavlja« (§ 349).[4] Budući se derelikcijom otuđuje imovina, pretpostavlja derekcijoni akt potpunu djelatnu sposobnost (§ 865.).[5]

b) »Kad je nje« — t. j. stvari — »nestalo, a nema nade, da će se opet naći« (§ 349.). No »dok je god nade, da će se zadobiti stvar izgubljena, može se tko po samoj volji održati u posjedu njezinu« (§ 352.).[6]

c) Fizičkim ili juristočkim (na pr. specifikacijom, gubitkom prometne sposobnosti) propadnućem stvari.[7]

2. Posjed prava: a) odrečenjem (napuštanjem posjedovne volje); b) time da izvršivanje prava postane nemogućno. Čitaj naročito glede prava afirmativnih, negativnih i zabranjujućih § 351., izr. 1. o. g. z-a (tužbu za »održanje« u posjedu treba dići unutar 30 dana od protivljenja; § 548. gpp-a); c) zastarom (§ 351. in f.). Ne gledajući na to može posjed prava dulje trajati od event. postojećega prava.[8]

[2] U pojmu posjeda (kao bezuvjetne faktičke vlasti nad stvarju sa vlasničkom voljom) leži momenat isključivosti. Compossessio plurium in solidum je dakle pojmovno isključena. S tim nema ništa zajedničkoga: suposjed na istoj stvari prema idealnim dijelovima (comp. pro indiviso) ili prema realnim čestima, gdje različite osobe posjeduju samostalne realne dijelove neke cjeline (com. pro diviso) ili suposjed na sastavljenoj stvari. Randa, l. c., str. 491 i sl.

[3] Randa, l. c., str. 762 i 764. V. i Wolff, Grundß, str. 182, VII.

[4] Dovoljna je vidljiva promjena volje, ali k tomu spada i to, da posjednik odstrani vidljivu »sahranu«. Ehrenzweig, l. c., str. 82. N. 4; Klang-Schey, K., str. 1267, I. 2.

[5] Krainz, S.[1], § 178, str. 170 i Mayr, l. c., str. 340, 2a).

[6] »Ali u istinu ne pozitivnom posjed. voljom (mentalni posjed), već stoga, jer se pod okolnostima nestanak stvari prethodno ocjenjuje samo kao prolazno smetanje, koje odnos pripadnosti još ne raskida« — veli Klang-Schey, l. c., str. 1271, IV. 1.

[7] Smrću posjednika stvari se posjed stvari ne gubi (arg. §-a 547. o. g. z-a). V. i gore § 12.

[8] Na pr. najamnik i nakon prestanka trajanja najma stanuje i dalje u kući. Tako Randa, l. c., str. 759 i N.5a) ter mnogi drugi. V. ali protivne rješidbe kod Ehrenzweig, S.[6], str. 84, N. 22 i Canstein, Der Besitzschutz nach österr. R. u. Grünhut. časopisu VI. ex 1879, str. 138 i 143 i sl.

Ako posjed vršimo po zastupniku, gubi se posjed stvari kad nastupe događaji, uslijed kojih bi zastupanik izgubio posjed i onda, da ga je izvršivao neposredno, a ne po zastupniku. Odatle slijedi, da je zastupani izgubio posjed, ako ga je izgubio zastupnik ili ako je ovaj iz posjeda maknut; pri tom je znanje zastupanika o tom irelevantno.

Posjed prava gubimo napuštanjem posjed. volje, nevršenjem tečajem zastarnoga vremena i nemogućnošću vršenja. Odatle slijedi, da zastupanik odlukom volje zastupnika ne gubi posjed (jer je za gubitak posjeda »animo« mjerodavna samo volja posjednika). — Gubitak posjeda neizvršenjem ne sprečava se time, da zastupnik kulpozno propusti izvršivati pravo, prepušteno mu na porabu. — Odnosno gubitka posjeda uslijed nemogućnosti izvršivanja, nema razlike, da li je u vrijeme nastupile nemogućnosti sadržaj prava izvršivan od samoga posjednika ili od zastupnika.

Kod t. zv. nužnoga zastupstva vrijedi volja zastupnika kao volja zastupanika.

Ako zastupnik hoće početi posjedovati za se ili za trećega, dolazi do uporabe § 319. o. g. z-a. Drugačije je, ako poduzme posjedovne čine, koji su izvan kruga dosadašnjega ovlaštenja ili ako je promjena volje uslijedila sa privolom zastupanika.

[Krainz, S.[1], § 178; Randa, l. c. str. 609 i 804 i sl.; Ehrenzweig, S.[6], § 179, str. 83 i sl.; Mayr, § 170.]

Četvrto poglavlje: Pravne posljedice posjeda.

U opće.

§ 15.

I. Z. spaja sa svakim posjedom ili sa stanovitom vrstom posjeda (sa poštenim ili opet sa zakonitim posjedom) stanovite pravne posljedice, t. zv. prava posjeda (»das Recht des Besitzes«[1] ius possessionis); § 344. i marg. rubr. ad § 329. o. g. z-a.

Najvažnija posljedica svakoga posjeda je sudska zaštita protiv samovlasnoga zahvata (smetanja); §§ 339. i 346. O tom napose u slijedećem §-u.

[1] U njem. tekstu o. g. z-a imademo pored toga slijedeća termina: a) »Das Recht zum Besitze« (§ 317 i 320). Pod tim razumijevamo osobni i stvarnopravni zahtjev na posjed (hrv. tekst o. g. z-a veli: »pravo na posjed«). b) »Das Besitzrecht«. Pod tim treba razumijevati »den rechtlichen Besitz«, t. j. zakoniti, pošteni i istiniti posjed, u koliko je s njim spojena mogućnost dosjelosti, publicijanska tužba i, pod stanovitim pretpostavama, odmah i stečenje stvarnih prava. Za terminus: »rechtlicher Besitz« (§ 1466) ima hrv tekst naziv: »pravi posjed« (Mudrovčić veli: »pravni posjed«); a za izraz: »Besitzrecht« (§ 319 i marg. rubr. pred §§ 321 i 322) nailazimo u našim tekstovima opet na riječi: »pravo posjeda«. V. Ehrenzweig, S.[6], § 170, str. 56.

1. Odnosno poštenoga posjeda se u §-u 329. veli: »,,,,,..« Usuprot marg. rubr. k ovomu §-u (»Prava posjednika poštenoga«) ne može se reći, da pošt. posjednik ima pravo raspolagati sa stvari. Z. hoće samo riješiti pošt. posjednika odgovornosti. Razlog tomu je pomanjkanje krivnje sa strane pošt. posjednika.[2] — U §-u 330. se glede pošt. posjednika kaže: »,,,,« Prema tomu postaje pošt. posjednik vlasnik separiranih plodova.

2. Zakoniti posjed pribavlja nam stvarno pravo prednika, a dosjelost i neovisno od prednika; petitornu tužbu pak i prije dovršenja dosjelosti[3] (§ 372.).

II. Od ostalih »commoda possessionis« naročito napominjem:

1. »Posjednik« ne može biti pozvan da pokaže naslov svoj (§ 323. in f.). Time bi imala biti protiv posjednika isključena t. zv. provokatorna tužba[4] (§ 324). No ova je u novom postupku uklonjena negativnom prejudicijonalnom tužbom (»negative Feststellungsklage«). Ovoj potonjoj je izvrgnut i posjednik, dakako da ne treba da navodi naslov za svoj posjed.[5] — Gornji propis, da posjednik ne može biti pozvan, da pokaže svoj naslov vrijedi ipak u toliko, da si kod petitorne tužbe može tuženi posjednik prištediti svaki navod, ako tužitelj dužne dokaze ne doprinese.[6]

Z. u §-u 323. (izr. 1) veli: »O posjedniku kakove stvari drži se po zakonu, da ima tvrd naslov«. No baš najvažniji slučaj ove predmnjeve isključen je §-om 372. Prema ovom §-u mora kod publicijanske tužbe tužilac dokazati zakonitost svoga izgubljenoga posjeda, a tuženik, ako hoće da se sa uspjehom brani — zakonitost svoga sadašnjega posjeda. Nasuprot ne stoji ništa ovoj predmnjevi kod act. negatorije.[7] Nadalje dolazi do izražaja predmnjeva §-a 323., ako posjednik realizuje zahtjev, koji pripada vlasniku po §-u 1041; ako zbog povrede vlasničtva tuži na naknadu štete i u drugim sličnim slučajevima.[8]

2. Pravo braniti se protiv samovlasti. Čitaj § 344. o. g. z-a. Svaki posjed — izuzevši tabularni — zaštićen je od samovlasti.[9] Posjednik kao takav ima

[2] Prema Klang-Schey-u, K. ad § 329, str. 1238, je tomu razlog, što to sigurnost prometa iziskuje.

[3] Mayr, l. c., str. 329/2.

[4] Randa, Besitz, str. 152 i N. 6.

[5] Mayr, l. c., str. 330, 3a) i Ehrenzweig, S.[6], § 170, str. 57, 3a).

[6] Ehrenzweig, l, c., str. 57, 3a).

[7] Kod nekretnina raditi će se ovdje redovno u prvom redu — veli Ehrenzweig, S.[6], str. 56 — o predmnjevi o ekzistenciji prava, koje je uneseno u gruntovnicu.

[8] Ehrenzweig, l. c., str. 56 i 57.

[9] § 394. govori o »sili«. Sa gledišta posjed. zaštite je jasno, da sila ne znači baš tjelesno nasilje, već samovlasnost (»Eigenmächtigkeit«) — kao i u §-u 320 — te prije svega vlastita zaštita, bila ona defenzivna ili ofenzivna, ne može nikad biti smetanje posjeda.

po §-u 344. (ako ima sâm stvar u svojoj sahrani ili tko drugi za njega) pravo samovlasti u svrhu zaštite; i to ne samo protiv trećih, koji stvar oduzimlju iz sahrane držaoca, već je i u konfliktu između posjednika i držaoca pravo samopomoći kod prvoga a ne kod potonjega.[10]

II. Pita se, da li sudsku zaštitu uživa i držalac. Stvar je sporna.[11] U koliko je takva zaštita opravdana, prepušteno je — prema Zeillerovom shvaćanju — teoriji i praksi, da se s pomoću analogije držalac izjednači sa posjednikom. Vladajuća nauka smatra, doduše, načelno nedopustivim, da se spomenuta zaštita naprosto daje i držaocu, ali ipak nastoji da očitim potrebama udovolji bilo zaobilaznim putem, u koliko je držalac stvari i posjednik prava (na pr. najamnik je zaštićen posjedom prava i u držanju stvari) bilo time, da posjedniku stvari daje tužbu zbog smetanja držaoca.[12]

Sudska zaštita posjeda.

§ 16.

§§ 339—348 o. g. z-a normiraju »pravna sredstva«, koja stoje na raspoloženje posjedniku kao takvom, a da se ne pita za »pravo na posjed«.[1] Tu se radi poglavito (arg. § 344)[2] o sudskoj zaštiti posjednika, a u prvom redu o t. zv. posjedovnim tužbama (»possessorium« za razliku od »petitoriuma«).

I. Posjedovne tužbe su: ili tužba zbog smetanja posjeda (§ 339) ili tužba zbog oduzeća posjeda (§ 346); prema tomu, da li stanovito djelanje samo smeta posjed ili ga ukida. U oba slučaja govori se o smetanju u širem smislu.

I građanski postupnik govori samo o tužbama »zbog smetanja posjeda« (§§ 548—554 gpp-a) ter ih karakteriše time, da se kod obih tužba u raspravi pretresaju samo »činjenice posljednjega stanja posjeda i nastaloga smetanja, a isključeno je svako pretresanje o pravu na posjed, o naslovu, poštenju ili nepoštenju posjeda ili o zahtjevima odštete« (§ 551 gpp.).

Kako postojeće pravo ne pravi načelne razlike između tužbe o smetanju i one o oduzeću posjeda,[3] jest praktično bez važnosti da li je jedna ili je druga

[10] Tako Klang-Schey ad § 344, str. 1260. (Iz toga komentara [ibidem] je i gore N. 9). Drugačije Randa, l. c., str. 153 i sl. i drugi.

[11] V. Ehrenzweig, str. 58, N. 21.

[12] Ehrenzweig, ibidem; Mayr, str. 329 i sl.

[1] Klang-Schey, K. I/1, str. 1245.

[2] O tom v. gore § 15, II. 2.

[3] V. ali Klang-Schey, str. 1262 kod i u N. 7.

na mjestu; prem to može in concreto biti dvojbeno, naročito kod djelomičnoga oduzeća posjeda stvari ili uopće kod posjeda prava.[4]

II. Pretpostave posjedovnih tužba.

1. Posjed. Držanje ne dostaje; ali, u drugu ruku, ni pravo na posjed nije potrebno. I vrsta posjeda je irelevantna.

2. Faktična povreda. To je neki zahvat, t. j. postupanje (»ein Vorgehen«), koje dosadašnje stanje posjeda ili sprečava ili oteščava ili potpuno osujećuje (»Vereitelung«). Mogli bismo reći, da svaka povreda posjeda pretpostavlja neku promjenu postojećih faktičnih odnosa, neko djelanje, koje ima pribaviti posjed ili je bar kadro ukinuti tuđi posjed. Zahvat je u prvom redu prostorno presizanje u »vlast i sahranu« posjednika. Zahvat, koji još nije realiziran, već ga se samo bojimo, nije ni povreda.[5] Puke riječi nisu dakle dovoljne, izuzevši grožnje, koje smetaju miran posjed. — Odnosno toga još primjećujemo: puka zabrana ne vršiti posjed, na koju se posjednik faktično ne obazire, nije zahvat u posjed. No u životu nema oštre granice između puke verbalne zabrane s jedne a oteščanja ili u pogibelj stavljanja izvršivanja posjeda s druge strane. Tako se napose u pribitku oglasa: »dobrovoljno do opoziva dopušten prolaz« — ako je prolaz već dulje vrijeme bio trpljen — može doista nazirati smetanje, protiv kojega se posjednik prava može i mora braniti, da ne izgubi svoj posjed prava (§ 351). — To isto vrijedi za grožnju kao pooštrenu formu zabrane ili zapovjedi. Bezuspješna grožnja zahvatom u protivnikov posjed sama po sebi nije još smetanje. Ipak će sudac imati da in concreto ocijeni način i intenzivnost te grožnje.[6]

3. Samovlast, t. j. povreda posjeda bez prava na zahvat. Puko pravo na posjed ne ovlaštuje na zahvat (§ 320).

Prepire se, da li mora povreda posjeda uslijediti namjerno. Svakako ne mora postojati namjera, upravljena na to, da si pribavimo posjed ili da se riješimo tereta tuđega posjeda. Drugo je pitanje, da li je za tužbu zbog smetanja posjeda potrebna svijest, da smo uopće ušli u područje tuđega posjeda. Ta je doista potrebna, jer bez toga je doduše moguće smetanje, ali ne samovlast, a protiv ove ide § 339. o. g. z-a. Irelevantno je da li neznanje bazira na bludnji ili nepomnji.[7] Kako je svijest o zahvatu moguća i kod skroz nehotičnoga (»slučajnoga«) zahvata, (na pr. izgubismo vlast nad konjem i taj nas baci na tuđe zemljište) — pita se, da li je i u takvim slučajevima posjedovna tužba na mjestu? Mislim da nije.[8] »Tu se o smetanju po-

[4] Ehrenzweig, str. 92 i sl. Mayr, str. 346/1.

[5] Klang-Schey, str. 1249α).

[6] Klang-Schey, str. 1249 i sl.

[7] Klang-Schey, str. 1252.

[8] Drugačije Klang-Schey, l. c. V. ali Randa, l. c., str. 249, N. 39.

sjeda ne može govoriti baš kao ni onda kad sonambulista po noći hoda po mojem krovu«.[9] — Djelanje u stanju nužde (»Notstandshandlung«) ostaje vazda protupravno i hotično.[10] Naprotiv djela osoba, koje nemaju prav. relevantne volje (djeca, luđaci) isključuju svijesnu samovlast i u pravilu u opće svaku civil. odgovornost.[11] Konačno nema za samovlast potrebne svijesti, ako smetalac smatra, da je nalogom ili dopuštenjem oblasti pokrit. U opće nema samovlasti, kad zahvat biva sudjelovanjem javne vlasti, dakle: upravo na njen nalog (na pr. ukonačivanje vojske) ili njezinim dopuštanjem (na pr. kod rudokopja) ili na osnovu provedene izvlastbe. Isključena je tužba zbog smetanja posjeda protiv vlasti, kad ova radi u izvršivanju uredovne dužnosti. Drugačije jest kod zahvata općine u svrhu zaštite njenih vlastitih privatnih prava ili navodno povrijeđenih prava trećih osoba.[12]

III. Tužilac mora d o k a z a t i svoj posjed i povredu, a tuženik eventualno pravo zahvata, t. j. u svoju obranu može tuženik — apstrahirajući od procesualnih prigovora — iznijeti svoje primjedbe, koje se ne odnose na njegovo bolje pravo na posjed ili na njegovu dobru vjeru, ali kojima ispravlja činjenično stanje (»Tatbestand«) tužbe ili excipiendo stavlja posjedovnopravne zahtjeve. Naročito nema sumnje, da se po našem pravu može staviti prigovor neistinitoga posjeda. To je prigovor, da je tužilac posjed, koji realizuje, od tuženika ili od njegovoga prednika »vi clam ili precario« stekao. Za to § 551. gpp-a isključuje in possessorio rasprave o naslovu i poštenju posjeda, ali ne i o istinitosti posjeda. Neistiniti posjednik nije zaštićen od prednika, koga je istisnuo, ali je, naprotiv, zaštićen od svakoga trećega; ovaj potonji nema prigovor neistinitosti.[13] — Savezno još napominjem: prigovor jačega prava (t. j. da tuženiku pripada pravo na posjed, jer je vlasnik ili servit. ovlaštenik) ne uvažuje se (§ 346/2 o. g. z-a i § 551 gpp-a). Ipak je prav. pitanje od važnosti: a) ako je pravo na posjed pravomoćno presuđeno iza zahvata, a prije rješenja posjedovne tužbe (»petitorium absorbet possessorium«); b) ako se tuženik protiv prigovora samovlasti poziva na to, da na tu »samovlast« ima pravo (na pr. privatne pljednidbe, t. zv. »Ueberhangsrecht«; §§ 1321, 442).

IV. P o s j e d o v n e t u ž b e m o g u n a s t a t i: 1) Između posjednika stvari i posjednika prava. Posjednik stvari povrijedi posjed prava (na pr. najmodavac povrijedi najmoprimčev posjed prava) ili obratno (na pr. uzimalac u posudu proda i preda stvar). 2) Povredom sa strane trećega (uz sudjelovanje posjednika stvari odn. posjednika prava): a) privoljenjem posjednika stvari (na pr. A uzme najmoprimcu stvar sa privoljenjem najmodavca). Tu su obojica A i najmodavac povrijedili najmoprimčev posjed prava; b) povredom posjeda stvari (na pr. A sa privoljenjem najmoprimca odnese stvar najmodavčevu); no ako je najmoprimcu stvar ukradena, povrijeđen je posjed stvari i posjed prava, te oba posjednika mogu tužiti tata.

[9] R a n d a, ibidem.
[10] K l a n g - S c h e y, str. 1251/2.
[11] K l a n g - S c h e y, str. 1252 i R a n d a, str. 249.
[12] K l a n g - S c h e y, str. 1251.
[13] E h r e n z w e i g, str. 100.

Općenito govoreći je tuženik onaj, koji je povrijedio posjed, ma da je on radio po nalogu i u ime drugoga; u potonjem slučaju može i ovaj drugi biti tužen.[14]

Naposlijed napominjemo ovdje glede suposjeda »pro indiviso« slijedeće: Prema v a n i je svaki dionik kao posjednik stvari ovlašten na posjedovnu tužbu protiv trećega. Prema u n u t r a (t. j. prema suposjedniku) izvršuje on kao posjednik kvote zajednička prava na stvari, koja mu po pravnom osnovu pripadaju — dakle posjed p r a v a, koji mora da ima potpunu posjedovnu zaštitu i naprama posjedu s t v a r i drugih dionika. Dakle: a) Nema dvojbe, da suposjednik, koji je od drugoga faktično potpuno izguran iz zajednice, ima posjedovnu tužbu (zbog oduzeća posjeda); b) Isto tako je na mjestu tužba (zbog smetanja posjeda), ako jedan suposjednik smeta drugoga u dosadašnjem redu i načinu porabe. [Kolizija između posjeda prava jednoga (u njegovim zajedničkim ovlastima) i posjeda stvari drugoga (na cijeloj stvari)]; c) No ako se radi o pitanju, na koje dosadašnje faktično izvršivanje zajedničkih prava ne pruža nikakvih smjernica, tako da nitko ne može dokazati p o s j e d prava — onda se može prekoračenje granicâ dionih prava riješiti samo »in petitorio«.[15]

V. T u ž b a z b o g s m e t a n j a p o s j e d a u u ž e m s m i s l u. Čitaj § 339. o. g. z-a. Tužba zbog smetanja posjeda u užem smislu (§ 339) je dakle tužba posjednika protiv zahvata, koji ne ide do potpunoga oduzeća njegovoga posjeda. Pored gore napomenutoga spominjemo ovdje:

Fundamenat tužbe jest: posjed tužitelja i smetanje po tuženiku. Smetanje je ili pozitivno (uporaba protiv volje posjednika) ili negativno (sprečavanje izvršivanja posjeda). Štiti se zadnji posjed. § 548 gpp-a govori o zaštiti »posljednjega stanja posjeda«. To je stanje u času zbiloga se smetanja do predaje tužbe. Tužba zbog smetanja, nakon što je tužitelj međutim na drugi način prestao biti posjednik, bilo bi objestno parničenje.[16] Dakle trajanje posjeda do toga vremena spada k fundamentu ove tužbe (»Klagefundament«). Ali jedanput dokazani početak »stanja posjeda« smatra se da traje dotle, dok protivnik ne dokaže promjenu.[17] — U drugu ruku mogli bismo i reći: — pošto se u pravilu iz opstanka posjeda zaključuje na njegovo stečenje — dosta je

[14] W o l f f, l. c., str. 183 i sl.
[15] K l a n g - S c h e y, str. 1214 i sl
[16] K l a n g - S c h e y, str. 1248b).
[17] K l a n g - S c h e y, ibidem.

dokaz »posljednjega posjedovnoga stanja« (§ 851). Nu gdje je ovakav zaključak nedopustiv, mora se dokazati i činjenica stečenja. Tako kod posjeda prava, upravljenoga na propust ili na trpljenje, treba dokazati prav. posao, koji je prethodio trajnomu trpljenju ili propuštanju ili protivljenje, izdejstvovano protiv volje opterećenoga.[18] — Za dokaz sadašnjega posjeda prava, čiji opseg ima dokazati tužilac, redovno dostaje činjenica izvršivanja unutar zastarnoga vremena (§ 351). Ne traži se posebni dokaz posjedovne volje; naprotiv mora tuženik dokazati njeno pomanjkanje.[19] Praktično ima tužitelj u prvom redu dokazati samo »corpus possessionis«, a protudokaz će se u pravilu imati izvesti iz istoga učina (kauzalnoga odnosa) kao što i »vlast ili sahrana«. Samo gdje toga kauzalnoga odnosa nema (na pr. kod tata) je faktična subjektivna volja mjerodavna kao izvor posjeda, ali se i ova većinom razabire iz oblika (»Gestalt«) stečenja »vlasti« nad stvarju.[20]

Petit ove tužbe je prema §-u 339 »zabrana zadijevanja i naknada dokazljive štete«. Pod tim se prema §-u 1323 misli prije svega, da »mora svekoliko u prijašnje stanje biti povraćeno«, a zatim »da se ima platiti vrijednost ishodeća iz procjene«. Raspravljanje o potonjem je prema §-u 551 gpp-a isključeno iz postupka o smetanju posjeda. Ako se u novom postupniku »zaštita i povraćaj posljednjega stanja posjeda« (§ 548 gpp-a) označuju kao petit tužbe, to se još uvijek pokriva sa §-om 339 o. g. z-a. (Zaštita = »zabrana zadijevanja«; povraćaj posljednjega stanja« = »naknada« u naravi).

VI. T u ž b a z b o g o d u z e ć a p o s j e d a. Čitaj § 346 o. g. z-a. Ovdje se dakle radi o »povratu u prijašnje stanje i naknadi štete«. No ova potonja je §-om 551 iz »possessoriuma« isključena. Pretpostave su: Posjed tužitelja za vrijeme oduzeća (u vrijeme tužbe nema posjeda: baš zbog oduzeća). Tuženik je dejicijent, t. j. neistiniti posjednik, koji je stekao posjed »vi, clam aut precario«; ali i puki držalac stvari, koji si je viciozno pribavio držanje stvari.[21] Tužba ta ne utrnjuje, i ako tuženik nema više posjed ili držanje. I u tom slučaju može tužitelj tražiti povrat u prijašnje stanje. Tužba ova može biti upravljena i protiv nasljednika onoga, koji je povrijedio posjed, ali ne protiv njegovoga singularnoga sljednika, ma da je ovomu kod stečenja posjeda bila poznata vicioznost prednikovoga posjeda.[22]

VII. P r i v r e m e n e n a r e d b e. Čitaj § 347 o. g. z-a. Tim nije prejudicirano konačnomu zaključku o posjedov. tužbi, a — dakako— još manje osudi na osnovu petitorne tužbe. Misao, koja je došla do izražaja u §-u 347

[18] K r a i n z-E h r e n z w e i g, S.[5], str. 500.
[19] M a y r, str. 347.
[20] K l a n g-S c h e y, str. 1202. V. i gore § 1, toč. 3.
[21] V. ali K l a n g-S c h e y, str. 1263/2.
[22] M a y r, str. 348; E h r e n z w e i g, str. 96.

o. g. z-a, izvedena je sada u §-u 552 gpp-a; a taj u opće upućuje na privremene naredbe z-a o izvršenju. No cit. propisom gpp-a nije derogiran § 347 o. g. z-a niti se je htjelo privremene naredbe »in possessorio« ograničiti gledom na njihove pretpostave. Za ove je još i danas mjerodavan § 347. o. g. z-a, prema kojemu nije slučaj pogibelji tako strogo postavljen za uvjet (kao što je to učinjeno §-om 332. z-a o izvršenju) — već je prepušteno rasudi suca, da preduzme sigurnostne mjere i iz drugih razloga.[23]

Posebni povod za privremene naredbe daje slučaj, »kad v i š e tražilaca kojega posjeda ištu zajedno, da im preda stvar onaj, koji ju samo drži« (§ 348). Čitaj taj §. Za p o s j e d o v nu tužbu je najvažniji negativni sadržaj toga §-a, naime izlučenje »imenovanja prednika« prema §-u 375. o. g. z-a i §§ 123 i sl. gpp-a.[24]

VIII. K o n a č n i z a k l j u č a k (§ 553 gpp-a). Ovim može samo tuženi biti odsuđen ili tužitelj otpućen. Ne može pak i tužitelj biti odsuđen, da ustupiti — makar i viciozni — posjed. Tužbu treba odbiti, ako je predana nakon 30 dana, pošto tužilac sazna za smetnju (§ 548 gpp). To je materijalno-pravni prekluzivni rok, a ne procesualni, te se propisi §§ 187—193 gpp-a (o rokovima) na nj ne uporavljaju.[25]

IX. P o s j e d o v n e p r e j u d i c i j a l n e t u ž b e i posjedovne kondikcije. Puka tvrdnja da nam pripada posjed ili samo negiranje tuđega posjeda, nije smetanje posjeda. Drugo je pitanje, da li ovakove (pozitivne ili negativne) tvrdnje mogu biti povod za posjedovnu tužbu kao prejudicijalnu. Čini se da nema razloga dopustivost ovakvih tužba nijekati.[26] Gpp u §-u 323. doista ne spominje prejudic. posjedovnu tužbu, prem se u tom §-u nomiraju prejud. tužbe gledom na njihove pretpostave i na njihov dopustiv sadržaj. No namjera zakonodavca je očito bila, da se dopustivost prejud. tužbâ ne snizi, već, naprotiv, proširi, te se od prije dopustive prejud. tužbe mogu i nadalje smatrati dopustivima.[27] Naročito je u o. g. z-u u § 348. priznata prejud. posj. tužba ostala na snazi.

Posjedovne kondikcije. To su tužbe za povratak posjeda. Ove se ne mogu računati među posjed. tužbe, jer se ne osnivaju na posjedu kao takvom (»an sich«), već na bezrazložnom obogaćenju za neku imovinsku vrijednost. Samo vanjski razlozi mogu opravdati njihovo priključenje u sistem posesornih

[23] K l a n g-S c h e y, str. 1265/V; ispor. i T i l s c h, Einfluß ... str. 84 i sl. Drugačije W o l f f, l. c., str. 185/VI.
[24] K l a n g-S c h e y, ibidem.
[25] W o l f f, l. c., str. 185; T i l s c h, l. c., str. 81.
[26] R a n d a, l. c., str. 253 i sl. V. ali K l a n g-S c h e y, K. I. str. 1253, N. 60.
[27] T i l s c h, l. c., str. 85 i sl.

pravnih sredstava. Posjed. kondikcije nisu baš tako posjed. tužbe kao što nisu kondikcije na povratak stvari, koje su tradirane bez pravnoga razloga — vlasničke tužbe.[28]

X. »Pravno sredstvo posjednika, kada je smetan u posjedu svojem... građenjem ili kada je pogibao od kakove zgrade jur opstojeće« (marg. rubr. ad §§ 339—43). Za građenje treba — prema sadašnjim građevnim redovima — zatražiti dozvolu. Prije nego li ova bude dana, izvrši komisija očevid na »licu mjesta«, a poziva na nj interesente. Prigovara li tko, upućuju se stranke na put pravde, a dozvola se daje samo uvjetno. Ako prigovarač ne tuži, može druga stranka tražiti da se utvrdi, da mu pravo prigovora ne pristoji. Tko je uredno pozvan pa ne dođe ili inače ne prigovori, »prešutio« je svoje pravo.

Dalje o tom čitaj §§ 340—342 o. g. z-a, a u slučaju kada prijeti pogibelj od koje jur stojeće zgrade, § 343 o. g. z-a.[29] Ako se dakle »gradilac« nije zaštitio protiv prigovora, to je posjednik zemljišta ili stvarnoga prava nakon početka a i prije završetka gradnje ovlašten tražiti zabranu daljnega građenja. Odlučuje o tom sud u formama i po načelima postupka o smetanju posjeda (§ 548 gpp-a). Odluka je kao i u posjed. procesu provizorna i ne isključuje pravni spor (§ 553 gpp-a). S toga prigovor, da tužitelj nema pravo na posjed nije dopušten u tom postupku (§ 551 gpp), ali je dopušten u pravnom sporu. I ovdje — kao što i u posjed. procesu — mogu se izdati privremene odredbe, pače već i u početku postupka (§ 550 gpp) — u koliko ne bi obustava gradnje bila skopčana s očitom pogibelji ili u koliko gradilac ne dade dovoljnu sigurnost. Pravomoćno ukinuće privremene zabrane građenja daje tuženomu zahtjev na naknadu štete (§ 343. z-a o izvršenju). Protiv osuđenoga tuženika — dok nije poveo konačno odlučujući postupak — može se putem izvršenja tražiti odstranjenje gradnje, koliko nije zaštićen, prema §-u 333. z-a o izvršenju, privremenom naredbom.

Vazda se pretpostavlja da zgrada ili njezino rušenje nije jur dovršeno. U potonjem slučaju se može uspostava prijašnjega stanja tražiti samo redovnim putem pravde.[30]

[28] Randa, l. c., str. 12 i sl.

[29] Wolff, l. c., str. 184 i sl. Prema Wolffu ima »vlasnik« pogibeljne stvari dati naknadu štete, i ako nije kriv (l. c. str. 185). O tom u mojoj raspravi: »O kulpi i kauzi«, str. 37. i sl.

[30] Ehrenzweig, str. 104.

Peto poglavlje: Tabularni posjed.*

§ 17.

Tabularni posjed (§§ 321, 322, 350, 441) sastoji se u činjenici knjižnoga upisa nekoga prava na neku osobu. Onaj, na čije je ime neko pravo upisano, zove se tabularni posjednik.[1] No faktum upisa u zemljišne knjige ne daje još vlast nad stvari, to još nije izvršivanje nekoga prava. Često ima vlast nad stvari fizički posjednik, a ne osoba, koja je upisana u zemlj. knjige, te je samo onaj prvi juristički posjednik (§§ 312 i 313). Najvažnija posljedica posjeda, posjedovna zaštita, fali tabularnomu posjedniku. U posjedu nekretnine zaštićen je samo naravni posjednik, a to i protiv tabularnoga posjednika.

Drugi[2] vele: tabul. posjed. je pojava, koja je srodna naravnomu posjedu, i ako to nije posjed u smislu §-a 309.

Ali i tab. posjed ima važne pravne posljedice: 1) Tabul. posjednik može se pozivati na predmnjevu prava (§ 323).[3] 2) Nadalje upis u zem. knjigu imade glede stvarnih prava na nekretninama one posljedice, koje ima tradicija kod pokretnina (§§ 431—9, 445, 446, 1498); on ima za posljedicu, da svi u knjigama vidljivi tereti, ali samo ovi, moraju biti preuzeti od stečnika (§§ 443, 469, 526), da dakle neznanje knjižnoga stanja ne ispričava (§§ 443, 928, 1398), ali nasuprot, da stanje zemlj. knjigâ, onomu koji radi pouzdanjem u njih, pod pretpostavkama u z-u pobliže označenim, ne može škoditi. 3) Upis u zem. knjige ima, dalje, tu posljedicu, da obligatorna prava dobivaju intabulacijom karakter realnoga duga u slučajevima §§ 1070, 1073, 1079, 1090, 1120, 1121, ali tim ta prava ne postaju stvarna. 4) Konačno je bila važna pošljedica unosa u zemlj. knjige t. zv. tabularna »dosjelost«. O tom v. »Nacrt« I., § 93, N. 3, str. 113. I dolje § 42, toč. 7 in f. (sada poslije novoga z-a o zemljišnim knjigama).

Napose Schey tumači §§ 321 i 322 o. g. z-a — koji određuju, da se »zadobiva posjed zakoniti stvarnoga prava na nepokretne stvari samo rednim upisom u javne knjige« (§ 321) i da, »ako je stvar nepokretna, a uvedene su javne knjige, pravo posjeda pripada isključivo onomu, koji je upisan kao posjednik njezin« (§ 322) — na ovaj način: »Predmet §§ 321 i sl. nije zapravo stečenje posjeda, već njegova kvalifikacija naslovom stečenja (»durch den Titel des Erwerbs«).[3a] Nadalje: nastavak teme §§ 318—20

* O tom vidi poglavito Randa, l. c., str. 126 i sl. s jedne, a Melzer i Brügel, Natural und Tabularbesitz; Wien, 1913, s druge strane.

[1] Randa, l. c., str. 127 i sl., 141. i sl.

[2] Ehrenzweig, str. 54 i sl.

[3] Ehrenzweig, str. 55. Drugačije Randa, str. 139.

[3a] Jasnije: u §§ 321 i sl. ne radi se o stečenju posjeda već o njegovoj kvalifikaciji.

»pravo posjeda« (»Besitzrecht«) u marg. rubr. ad § 321 i u §-u 322 ne znači ni »pravo na posjed« (»Recht zum Besitze«) dobiveno pukim naslovom (§ 320) ni skup (»Zusammenfassung«) svih »prava posjeda« (»Rechte des Besitzes«) (§ 344), već samo »zakonitost« stečenja posjeda u smislu §-a 316. Osebujnost je samo u tom, da prema §-u 321 ne dolazi — kao inače — upis u zemlj. knjige kao način stečenja (paralelno tradiciji kod pokretninâ) u obzir, već da je taj upis učinjen mjerodavnim obilježjem naslova. Da li je u tim slučajevima naziv »posjed« na mjestu, nije toliko važno; važno je samo, da budemo na čistom, koje od općenitih pravnih posljedica posjeda (»Besitzrechtsfolgen«) pripadaju ovomu kvalificiranomu (knjižnomu) posjedu, a koje mu ne pripadaju.«[4]

II. ODSJEK: VLASNOST (VLASNIČTVO).

1. ZAJEDNIČKI PROPISI ZA POKRETNINE I NEKRETNINE.

a) Pojam i predmet vlasnosti.

§ 18.

1. O. g. z. govori o pojmu vlasnosti u §§ 353 i 354. Čitaj te §§. U §-u 353 rabi naš z. izraz »vlasnost« u širem, nepravom smislu; naime u smislu »imovine«, a ta sastoji iz stvari (tjelesnih) i pravâ.[1] Prema definiciji §-a 354 pak je pojam vlasnosti zapravo ograničen na tjelesne stvari (»vlast raditi po volji za sućanstvom i koristima...«).[2] No i ova, u §-u 354 sadržana, definicija se ne može uzdržati. To slijedi već odatle, da obje ovlasti (»raditi po volji sa sućanstvom i koristima«) mogu privremeno faliti, a da vlasnost nije prestala (na pr. vlasnik, koji je ograničen uzufruktom, ne može raspolagati ni sućanstvom ni koristima dobra.[3] Nadalje bivstvo vlasnosti ne stoji u sumi određenih ovlasti nad stvarju, već u pojmovnom jedinstvu određene pravne potpune vlasti (»bestimmten rechtlichen Machtvollkommenheit«), u koliko se ova nad stvari zamisliti dade.[4]

Pojedine ovlasti se u opće ne dadu izbrojiti. Svaka ovlast, koja je bila ograničena, opet oživi, čim ograničenje otpadne (»elastičnost vlasnosti«).[4a]

[4] Schey-Klang ad § 321 i sl., str. 1231.

[1] Randa, Das Eigentumsrecht, II. izd. ex 1893, str. 8 i sl.

[2] Drugačije Klang, K. ad § 353, str. 3.

[3] Randa, str. 7. N. 10.

[4] Randa, str. 6.

[4a] Wolff, Grundr., str. 186.

Ispravno, mislim, mogli bismo reći: Vlasnost je objektivnim pravom dana i njome ograničena pravna mogućnost relativno najpotpunijega gospodstva nad nekom tjelesnom stvari.[5]

2. Vanjske, fizičke granice vlasnosti pokretnih stvari dane su same po sebi sa njihovim prirodnim međama.

Što se granicâ zemljišta tiče, iznad i ispod zemlje, ove granice naš o. g. z. ne poznaje (v. §§ 297, 422, 475 toč. 4.). I po našem rudnom z-u (§ 3) rude u zemlji, koliko ne spadaju u priuzdržana mineralija, pripadaju vlasniku zemljišta. Što se pako »prostora od zraka« nad našim zemljištem tiče, to je ovaj u najnovije vrijeme tangiran[5a] sa zrakoplovstvom i električnom žicom. Svakako, i u pomanjkanju posebnih propisa, ne bi doista mogao vlasnik zemljišta svaki zahvat u taj zračni prostor trećima zabraniti, naročito zrakoplovstvu u znatnoj visini. Odnosno električnih vodova (žica) nad našim zemljištem postoje posebni propisi.[6]

b) Ograničenja.

§ 19.

I. O tom govori § 364. o. g. z-a. Čitaj taj §. Prema tomu su to ili ograničenja u porabi sa vlastitom stvari ili u raspolaganju š njom. Osnivaju se pak ta ograničenja ili pravnim poslom, sklopljenim sa vlasnikom, sudskom ili upravnom rješidbom ili pak neposrednim zakonskim propisima, stvorenim s razloga općega dobra. U potonju kategoriju spadaju mnogobrojna javnopravna ograničenja, sadržana u propisima građevnim, vatrogasnim, cesto-redarstvenim, u vodnom pravu, šumskom zakonu, z-u o lovu, rudarskom z-u, z-u o uređivanju bujicâ i t. d. U prvu kategoriju, t. j. među ograničenja, nastala za vlasnika na osnovu prav. posla, koji je ovaj sklopio sa ovlaštenikom, spadaju na pr.: služnost na zemljištu vlasnikovom, zabrana otuđenja, osnovana prav. poslom. Među ograničenja vlasnosti, nastala na zahtjev interesenta riješenjem upravne vlasti, spadaju na pr. dozvole nužnih prolaza. Ograničenja vlasnika, da ne poduzme čine, koji se ukazuju kao nedopuštene imisije prema susjedu, baziraju opet neposredno na z-u.

Sva ograničenja vlasnosti, koja se međutim u modernom pravu sve više šire, nismo, dakako, naveli,[1] a ni o onima, koja smo spomenuli, ne možemo po-

[5] Randa, str. 1. Ehrenzweig, S.[6], str. 126 veli: »Vlasnost je pravo sa stvarju raspolagati po volji i svakoga drugoga odatle isključiti, u koliko se tomu ne protivi zakon ili pravo trećih.«

[5a] V. z. od 22. II. 1928 (»Zakon o vazdušnoj plovidbi«) — naročito čl. 46, 88 i sl.

[6] V. z. o radnjama od 5. XI. 1931 (§ 58) i z. o pošti, telegrafu i telefonu od 16. VII. 1931 (§ 74).

[1] Klang, K. ad §§ 364. i sl.

jedince izbliže govoriti. Samo kod ograničenja vlasnosti savezno sa t. zv. imisijama hoćemo da nešto u kratko spomenemo; isto tako i o zabrani otuđenja.

II. Pod imisijama razumijevamo djelanja, koja vlasnik sa ili na svojoj stvari poduzme, ali ta djelanja imadu i svoje dejstvo na stvari susjedovoj.[2] Razlikujemo neposredne i posredne imisije. Kod prvih je rad vlasnika upravljen neposredno na to, da krute, tekuće i plinske (zračne) supstancije dospiju na susjedno zemljište;[3] kod potonjih to biva slučajno povodom vlasnikovih djelanja (na pr. dim ili buka s pomoćju zračne struje).[4] Neposredne imisije su nedopuštene. Glede posrednih treba razlikovati: obične smetnje valja da podnosimo, to zahtijeva život u zajednici; neobične smetnje prema Randi moramo također podnašati, ali Unger, djelomično Steinlechner kao što i Pfaff uče, da posredne neobične smetnje ne moramo podnašati.[5] Naročito prema Randi su direktne imisije nedopuštene, a indirektne dopuštene, jer pod »Eingriff« (§364) može se razumijevati samo djelanje, koje nužno i neposredno zahvata prostornu pravnu sferu drugoga.[6] Kako se u našem z-u (§ 364) glede posrednih imisija — prema interpretaciji odnosnoga zak. propisa — nalazi ili »lacuna« ili nejasna odredba, dobro je uradila novela za Dalm. i Sloveniju, da je dotični § o. g. z-a korigirala.[7]

III. Zabrana otuđenja. Zabrana otuđenja ili je zakonska ili sudska ili se osniva na pravnom poslu. U pravilu je u zabrani otuđenja sadržana i zabrana opterećenja.

1. Zakonsku zabranu otuđenja spomenuli smo već gore (»Nacrt« I., § 49, str. 57). Raspoložba, koja se protivi zak. zabrani je apsolutno ništava. Vanredna dosjelost ipak nije isključena (§ 1474).

2. Sudska zabrana biva u tečaju prisilnoga izvršenja, kada se obvezaniku zabrani raspoložba prigodom pljenidbe tražbinâ (§ 254. z-a o izvrš.) ili trećemu licu prema §-u 331, toč. 4 i §-u 333, toč. 7 ibidem. Ovdje treba napomenuti i privremenu naredbu o zabrani otuđenja ili opterećenja, u javnoj knjizi upisanih zemljišta ili prava, u korist zahtjeva, koji nije upravljen na isplatu novca. Zabrana ta je dopuštena samo u korist takvih zahtjeva, koji se odnose na dotično zemljište ili pravo (§ 333, toč. 3, ibidem). Ove zabrane

[2] Stubenrauch, K.[8], I., str. 438.

[3] Stubenrauch, ibidem.

[4] Randa, str. 117 veli, da kod direktnih imisija sama djelanja ili njihovo dejstvo nužno i neposredno (a da ne pridođu vanjske, slučajno pridošle, okolnosti) zahvataju u tuđu »prostornu pravnu sferu«; kod indirektnih imisija biva to kao posljedica prirodnih zakona (proširenje buke, dima, smrada i t. d. uslijed vjetra).

[5] Stubenrauch, ibidem.

[6] Randa, ibidem. Protiv njega od novijih Mauczka, Der Rechtsgrund des Schadenersatzes etz., str. 259: »razlikovanje direktnih i indirektnih utjecaja nema uporište u zakonu. Ovo razlikovanje treba zabaciti, pošto prema svomu bivstvu spada u mehaniku«

[7] V. III. austr. novelu §§ 11 i 12. V. i »Bericht«, str. 41 (ad § 68).

imadu samo relativni učinak. Otuđenje nije isključeno. Ono nema samo upliva na prava onoga, u čiju korist je zabrana izrečena. Zabilježbom zabrane otuđenja u zemlj. knjizi, koja se mora kod zemljišta i knjižnih prava ureda radi provesti, dobiva ta zabrana učinak i protiv trećih. Ali i time nije otuđenje bezuvjetno isključeno. Ono je bez učinka samo ako i u koliko dođe u protimbu sa pravom pogodovanoga lica. Otuđenje tjelesne pokretnine protiv zabrane je nevaljano, u koliko nije stečnik zaštićen primjenjivanjem propisâ §§ 367 i456 o. g. z-a ili §§ 229 i 300 trg. z-a.

IV. Dopustivost i učinak zabrane otuđivanja na osnovu pravnoga posla nije normirana u o. g. z-u,[8] a praksa koleba.

Pravilo je da ovakva zabrana ima obligatorni učinak. Povreda može imati za posljedicu naknadu štete ili platež konvencijonalne kazne. Stvarnopravni učinak dobiva zabrana otuđenja (po pretežnom shvaćanju) onda, ako je otuđenje rezolutivni uvjet namjene. Prema tom može povreda zabrane otuđenja imati za posljedicu nevaljanost otuđenja i podjedno gubitak dobra. Mnogi pače drže, da zabrana otuđenja, dodana oporuci ili darovanju, ima, kao nalog (modus) po §-u 709, naprosto učinak rezolutivnoga uvjeta. No § 709 nije »ius cogens«. Njegova upotreba bi se pače u većini slučajeva protivila nakani ostavitelja ili darivaoca. Praksa s toga ne pridaje zabrani otuđenje kod očitovanja posljednje volje (u koliko nije sâm ostavilac š njom spojio takve štetne posljedice) nikakav učinak. Svakako ne može zabrana otuđenja smetati vjerovniku dužnikovom, da se namiri iz njegove cjelokupne imovine.

Prepire se, da li je dopušteno ovakovu zabranu otuđivanja upisati u zemljišne knjige.[9] Ipak to praksa često dopušta, osobito u svrhu da se imanje sačuva djeci. Naročito gdje se ta svrha može jasno razabrati, skloni su sudovi stvarni učinak upisa priznati u potpunoj mjeri.

[Iz Ehrenzweig, S.[5], str. 565—9; Mayr. str. 377 i sl. i Klang, K. I. 2., str. 44 i sl.]

c) Izvlastba (ekspropriacija).

§ 20.

Čitaj ponajprije § 365. o. g. z-a i član 22. ustava.[1]

Dok, dakle, o. g. z. čini ekspropriaciju ovisnom naprosto o tom, da to traži »općeno dobro«; rekvizit »opštega interesa« je po ustavu imanentan

[8] Samo se u §-u 610. o. g. z-a veli, da zabrana otuđiti stvar, ne oduzima prava razrešivati šnjom po oporuci. Nadalje veli § 1371, da se sa založnim i zajamnim ugovorom ne može spojiti zabrana opterećenja nekretnina. — Za Dalm. i Slov. v. III. austr. novelu, § 13 (§ 364c) nov. o. g. z-a).

[9] Ako zabrana otuđenja ima načelno samo obligatorni učinak, onda upis u zemlj. knjigu ne može na tom ništa mijenjati, pače bi, baš za to, bio nedopustiv.

[1] Od 3. IX. 1931 (»Expropriacija privatne svojine u opštem interesu dopuštena je na osnovu zakona, uz pravičnu naknadu«).

pojmu e., a za njezino realizovanje traži se nešta više: dopustivost na osnovu zakona. Ako je tomu tako, onda je § 365. o. g. z-a pored člana 22. ustava izgubio svoju vrijednost, te je e. samo u toliko dopustiva, koliko ju predviđaju posebni zakoni.

Ovomu mišljenju stoji nasuprot drugi nazor, prema kojemu svakako i o. g. z. spada među zakone, koje član 22. ustava ima u vidu. Naročito, u koliko nema mjesta e. na osnovu posebnih zakona, imati će se provesti ista analogno ovim propisima, ako se in concreto radi o »općem dobru« u smislu §-a 365. o. g. z-a.[2]

Niz posebnih zak. propisâ o e. naveden je u Rušnov-Posilovićevom »Tumaču«[2], I. sv., str. 451 i sl.

E. nije ugovor već akt od strane vlasti (»behördlicher Akt«).[3] Osnov e. nije u privatnom već u javnom pravu. Napose nije e. prisilna kupnja,[4] jer joj fale pretpostave za kupnju, u prvom redu potrebna poslovna volja. I učinci kupnje: jemstvo za pravne i tjelesne nedostatke stvari, za prikratu preko polovice i t. d. fale kod e. — Eksproprijacijom ne nastaje ni obligacija, koja se sastoji iz dužnosti vlasnika stvari, da istu, kao da bi bio prodavalac, ustupi uz naplatu za izvedenje poduzeća (»Zustandsobligation«); ekspropriat nema nikakvu pozitivnu obvezu, već samo negativnu dužnost ne praviti eksproprijantu zapreka, da uzme stvar u posjed.[5]

Predmet e. je privatno i javno,[6] pokretno i nepokretno dobro, a i pravo.

Pravo e. pripada državi. Ona ga vrši u korist eksproprijanta, komu pripada ekspropriacijoni publicistički zahtjev protiv države, da ova izvrši svoje pravo ekspropriacije u njegovu korist.[7]

[2] Da je prije sadašnjega ustava (a i onoga od 28. VI. 1921 čl. 37) pored posebnih propisa o ekspropriaciji vrijedio i § 365. o. g. z-a, uzimalo se je s mnogih strana. V. Rušnov-Posilović, Tumač[2], I. sv., str. 450. To je pače i u zakonodavstvu bilo priznato (v. § 61 z-a od 31. XII. 1891. o vodnom pravu i naredbu od 21. IV. 1857; z. vl. l. ex 1857. br. 82, str. 266). — No Derenčin, Tumač ad § 365, str. 144 veli opet, da »naš paragraf« — t. j. § 365. o. g. z-a — »priznaje samo apstraktno princip razvlastbe, prepuštajući provedbu načela posebnim zakonima i naredbama«; a z. od 18. XII. 1876. o izvlastbi nekretninâ u gradu Zagrebu navodi taksativno (§ 1) slučajeve, u kojima je ekspropriacija dopustiva. Isto tako i zak. čl. XLI : 1881, § 1.

[3] U pređašnjoj N. spomenuti autonom. z. zahtijeva u slučaju nesporazumka između zemaljske vlade i gradskoga zastupstva i odluku kraljevu (§ 2).

[4] O tom Derenčin, l. c., str. 156 i N. 30. ter Randa, str. 194 i sl.

[5] Randa, ibidem.

[6] I javno dobro može stajati u vlasničtvu privatnika. Nadalje ekspropriacijoni objekt ne mora baš namijenjen biti javnoj ili općoj porabi, nego može služiti privatnomu, opće korisnomu, poduzeću. Randa, l. c. § 7. N. 10.

[7] Mayr, str. 420. (Iz Unger, Handeln auf eigene Gefahr, str. 7, N. 3).

I ako naši zak. propisi o ekspropriaciji[8] govore o »vlasniku« kao ekspropriatu, ipak se i po tim propisima ukazuje posjednik eksproriirane stvari, i ako nije vlasnik, kao pravi ekspropriat. Ekspropriant može se držati samo posjednika, pošto nije zvan da rješava pitanje vlasničtva.[9] Nije li posjednik vlasnik, ima pravi vlasnik zahtjev, da mu se izruči odštetna suma.

Odšteta, koju treba dati, sastoji u potpunoj vrijednosti stvari, koja se izvlašćuje. Ekspropriatu ima se pružiti mogućnost, da si pribavi one koristi, kojih se je, zbog e., morao odreći.[10] Naročito se mora naknaditi i »lucrum cessans,[11] ali ne i »pretium affectionis«. § 365 o. g. z-a govori o »primjerenoj naknadi«, što će reći, da se ima naknaditi ne samo opća, već i individualna vrijednost stvari, ali ne »pretium affectionis«.[12]

Odnosno odštete prava trećih osoba gledom na izvlaštenu stvar, veli naš z. od 1876 godine, da »šteta koju izvlastbom trpe posjednici osobnih služnosti i stvarnih prava, pa zakupnici i najmitelji, imade im se unutar granica odštete, ustanovljene za vlasničtvo, posebno naknaditi« (§ 11). Svakako, u koliko imadu ove osobe stvarna prava, jamči im odštetna suma stvarno (načelo subrogacije). Srav. još i §§ 36 i 44 cit. z-a. Vidi o tom i zakon od 1881 (§ 28).[13]

Odnosno odštetne sume još primjećujemo: autonomni z. ex g. 1876 veli, da odštetu ima, na molbu izvlastitelja, odmjeriti sud, ako »odšteta nije nagodom odmjerena« (§§ 23 i 17); a zak. čl. XLI : 1881 veli, da je za odštetni postupak nadležan realni sud (43).

[8] Gore (u N. 2) spomenuti zak. o e. nekretnina u gradu Zagrebu (§§ 14, 26 i dr.) i zak. čl. XLI : 1881 o izvlastbi (§§ 13, 22, 31, 36, 37, 44 i dr.).

[9] Krainz, S.[1], § 216, str. 43 i N. 23. — Za Dalm. i Slov. uče noviji pisci austr. gradj. zakonika, da se prema §-u 4. tamošnjega zakona o izvlastbi za željeznice (»Eisenbahngesetz«) od 18. II. 1878 smatra ekspropriatom samo onaj, komu pripada izvlaštena stvar ili onaj komu pripada sa vlasničtvom drugoga vezano stvarno pravo na izvlaštenoj stvari: dakle samo vlasnik stvari i onaj, koji ima na njoj stvarno realno pravo (na pr. realni servitut).

[10] Gore (N. 2.) cit. zak. ex 1876, §§ 6 i sl.

[11] V. § 5. naredbe od 21. IV. 1857 (cit. gore u N. 2).

[12] Stubenrauch, K.[8], ad § 365, str. 446.

[13] Derenčin. Tumač, str. 153 veli, da su u z-u od 1876 i zak. čl. od 1881 došla do izražaja dva razna sistema (da se naime ovlaštenici direktno odštete po izvlastitelju ili pak da se ovlaštenici upute na odštetu, odmjerenu vlasniku. Z. od 1881 usvaja u pravilu ovaj potonji sistem, dok z. od 1876 usvaja prvi sistem). Za Dalm. i Slov. vidi o tom Randa, Eig., str. 174. V. i Krainz, S.[1], str. 43 (§ 216); Krainz, S.[2] § 216, str. 550 i sl. i Krainz, S.[4], § 216, str. 607.

d) Vlasnost od više osoba.

a) Suvlasnost.

§ 21.

Više osobâ mogu biti vlasnici iste stvari, a da nije stvar među njim razdijeljena, već pravo; i to ne po ovlaštenjima već po kvotama (idealno).

Suvlasničtvom, dakle, nastaje zajednica: pravo u cijelosti pripada svim zajedno, a udio svakomu pojedincu. V. §§ 361, 825, 828 o. g. z-a.

Naročito posjed i upravljanje zajedničkom stvari »pripada svim dioni cima skupa« (§ 833). Prema tomu imamo tu posjed nerazdijeljene stvar (compossessio pro indiviso), koji pripada više osobama zajednički na ta način, da su dijelovi pojedinaca samo idealno, a ne »corpore« izlučeni. Sam gospodstvo je razdijeljeno, a ne stvar; kod raspoložbe sa najmanjim tjelesnim dijelom stvari treba privola svih suposjednika.[1]

U poslovima, koji se tiču redovnoga upravljanja i koristovanja glavnom stvari, odlučuje većina glasova (ovi se ne broje po osobama, već po srazmjer udjelâ učesnika); § 833, 2. izr. No ako je u pitanju važna promjena rad održanja ili boljega koristovanja glavnom stvari, nadglasani učesnici su na ročito zaštićeni: §§ 834 i 835. Čitaj te §§.

Većina može postaviti i upravitelja, a to može biti i treća osoba (extra neus). Upravljati zajedničkom stvari može jedan ili više upraviteljâ; u po tonjem slučaju odlučuje većina glasova. Upravitelj ima položaj punovlasnik (§ 837 in pr.). Ali ako ih je više, odlučuje većina (§ 838).[2]

Prava pojedinca (individualna prava): 1) Svaki je učesnik potpuni vlasni svoga udjela. On može — u koliko ne vrijeđa prava svojih sudionika — svo udio ili koristi od njega po svojoj volji založiti, zapisati ili inače otuđit (§ 829); 2) Svaki učesnik ima, srazmjerno svojemu udjelu, pravo na koristi V. i § 839. U koliko dioba nije učinljiva (»tunlich«), može svaki tražiti javn dražbu. V. § 840; 3)Svaki učesnik vlastan je tražiti polaganje računa (§ 830) 4) Svaki učesnik može tražiti (o svom trošku) ovjerene prijepise potrebni mu isprava (§ 844); 5) Svaki učesnik može redovno zahtijevati, da se zajed nica raskine. Pobliže: §§ 830—2. A ako to ne može biti ili ne bez znatnog umanjenja vrijednosti, onda on može tražiti prodaju na sudskoj dražbi. V § 843. 6) Svaki učesnik je ovlašten štititi zajedničku stvar: u nužnoj obran

[1] Randa, Besitz, str. 502, 503, 506. — Što je u §-u 828 rečeno za suvlasničtv vrijedi i za posjed. Princip je u oba slučaja isti. Ipak treba taj princip — prema potr bama života — modificirati sa smislu primjerenom upotrebom onih norma, koje su u § 833—40 propisane za izvršivanje suvlasničtva. Randa, l. c., str. 506 i sl. (U koliko j suvlasnik ovlašten samostalno postupati sa zajedničkom stvari, u toliko može i suposje nik faktično raspolagati).

[2] To je razlika između §-a 838 i §-a 1011 o. g. z-a.

ali i tužbama, napose sa tužbama o smetanju posjeda.[3] V. i § 90 z-a o zemljiš. knjigama [Wolff, Grundr., str. 188 i sl.].

Dioba. Pravo tražiti diobu pripada svakomu učesniku.[4] Zahtjev na raskinuće zajednice realizuje se u vanparnič. postupku. Vanparn. sudac će odlučiti, da li i kako se ima provesti dioba [osim da među suvlasnicima postoji spor »o predmetu i opsegu zajedničke stvari ili imovine i u pogledu aktivâ i pasivâ ter o pravu suvlasničtva pojedinih suvlasnika i o veličini njihovih udjela« (§ 267 vanp. p.)].[5] Naravski da se učesnici mogu i sporazumiti, da će se razdijeliti, a i kako će se razdijeliti. Ako se o potonjem ne mogu složiti, odlučuje ždrijeb ili izabrani sudac, a ako se o tom jednoglasno ne slože, odlučuje sudac; § 841 o. g. z-a. V. i § 305 z-a o izvršenju.

Kako uslijed diobe nastaje pravna sukcesija, ostaju na stvari ležeći tereti i na svakom njezinom dijelu (§ 847),[6] osobna odgovornost ostaje nepromijenjena, a primaoci isplate ostaju i dalje svi učesnici ili njihovi zastupnici (§ 848). Zemljištne služnosti, kod kojih je razdijeljeno zemljište» praedium dominans«, dolaze u prilog svakomu dijelu, no sadržina njihova ne smije da se diobom mijenja, naročito da se proširuje.[7] Nove dijelove zemljišta treba jasno i nepromjenljivo označiti (§ 845) Pri diobi zemljišta može i jedan dio biti u korist drugoga opterećen služnošću (§ 842).[8]

Ako je zajednička stvar nerazdjeljiva ili se bar razdijeliti ne može, a da se znatno ne umanji vrijednost njezina« (§ 843), može svaki učesnik tražiti, da se proda na sudskoj dražbi i dobivena kupovnina među učesnike razdijeli (civilna dioba). Pravo tražiti civil. diobu treba, ako se učesnici ne mogu složiti, realizovati prošnjom na vanparb. suca i u ovoj napose dokazati neučinljivost (»Untunlichkeit«) diobe »in natura«. Izvršenje prodaje zajedničke stvari spada — nakon što je zajednica raskinuta — k ovrsi sudske odluke.[9] Novi z. o izvršenju (§ 306) veli: »Kada se na osnovu izvršnoga naslova ima dražbom prodati zajedničko zemljište da bi se raskinula zajednica, primjenjivati će se načela vanparničkoga postupka«. To su §§ 222—30 vanp. p-a. No ako se kod diobe nekretnine ne postigne sporazum, da se prodaja provede po tim propisima, prodaja će se dozvoliti i izvršiti shodno propisima z-a o izvršenju o prinudnoj dražbi (§ 274 vanp. p-a).

[3] Randa, Eig., str. 239 i »Besitz«, str. 505. N. 16.

[4] »Obveza, da se podijeli kakva zajednička stvar« ne može zastariti (§ 1485).

[5] Ako se ospori ma od kojega suvlasnika jedno od gore spomenutih pitanja, a ne može doći do sporazuma, stranke se upućuju na parnicu (§ 268 vanpar. p.).

[6] Za Dal. i Slov. v. § 28. III. austr. nov.

[7] Vidi i § 27. III. austr. nov.

[8] Prema §-u 30. III. austr. nov. može svaki učesnik tražiti da se uredi vršenje prava, ako služnost ili drugi stvarnopravni teret daje zahtjev na koristi.

[9] V. Stubenrauch, l. c., str. 1037.

β) Razdijeljena vlasnost.

§ 22.

Zakon građanski u §-u 357 veli: ».....« Z. dakle govori ovdje o vlasnosti potpunoj i »nerazdijelnoj« ter o vlasnosti razdijeljenoj i nepotpunoj. Prema tomu rabi z. izraz »razdijeljena vlasnost« (nasuprot »potpunoj«) svagdje, gdje »jedan ima pravo samo na sućanstvo« (vrhovni vlasnik«), a drugi »skupa sa pravom na sućanstvo... isključivo pravo na koristi iste stvari« (»vlasnik koristovni«).

Djeljivost vlasnosti u ovlasti bila je od vajkada svojstvena njemačkom pravu. Ona je tu tvorila bazu, na kojoj se je sredovječno uređenje zemljišnoga posjeda moglo razviti i zadobiti stvarnopravni oblik. Rimsko pravo, sa svojim pojmom vlasnosti, se sa tim germanskim shvatanjem i uređenjem ne može nikako u sklad dovesti. Ali je već glosa otkrila u samom rimskom pravu »dominium directum et utile«, izvodeći iz opreke: actio directa et utilis« i razliku: »ius directum et utile«. Ovo shvaćanje preneseno je i na germanske pravne institute (leno i stanovita seljačka posjedovna prava), te se je time došlo do rezultata, da samo »dominium directum et utile« tvore potpunu vlasnost, a svako za sebe čine samo razdijeljenu vlasnost. To shvatanje prešlo je i u o. g. z.

Time da je naš z. preuzeo rim. pojam vlasnosti s jedne a german. pojam razdijeljene vlasnosti s druge strane, nastale su nepremostive teškoće. Teorija je, usuprot z-u, zabacila ovakvu diobu vlasnosti i priznala koristovnomu vlasniku samo »ius in re aliena«. I ako naš z. ne samo da pravi spomenutu razliku, već na njoj i osniva i niz pravnih norma (§§ 363, 1126 i sl.), može se i bez pojma razdijeljene vlasnosti izaći na kraj, i ondje gdje još postoji obiteljski fideikomis, taj jedini još praktički institut ove vrsti; tim više kod nas, gdje je i taj posljedni ostatak sada ukinut. [Mayr, str. 386 i sl.].[1]

e) Zaštita vlasnosti.

§ 23.

I. Povreda vlasnosti sastoji u tom, što je netko bilo vlasniku uskratio njegovu stvar bilo u tom, što je na drugi način zahvatio u njegovu vlasnost. Prema tom govorimo, o vlasničkoj tužbi (u užem smislu), t. j. tužbi vlasnika stvari protiv držaoca ili posjednika te stvari, koji nije njen vlasnik (§ 366, izr. 1 i § 369)[1] ili pak o vlasničkoj tužbi zbog zahvata u vlas-

[1] V. i njegovu raspravu u »Festschrift« ex 1911, I: »Das bürg. Gesetzbuch als Rechtsquelle. Einst u. jetzt« (str. 381 i sl.).

[1] Wolff, Grundr., str. 191. Glede pasivne legitimacije v. i dolje pod II.

nost, a za slobodu njezinu (negatorna tužba; § 523); ovom potonjom brani se vlasnik protiv svakoga trajnoga smetanja ili protiv pogibelji, da će se smetanje ponoviti.[2] Obje tužbe mogu se osnivati — kao neprava vlasnička ili publicijanska tužba — i na premnijevanoj vlasnosti (§ 372).

Na osnovu vlasnosti možemo dići i: prejudicijalnu tužbu (»Feststellungsklage«, § 323 gpp-a); tužbu za brisanje (§§ 68 i sl. z-a o zemljiš. knjigama); tužbu protivljenja protiv izvršivanja (»Widerspruchsklage — Exzindierungsklage«, § 36 z-a o izvršenju); tužbu za izlučivanje (§ 43 stečaj. z-a). No ove tužbe ne pripadaju jedino vlasniku.[3]

II. Vlasnička tužba u užem smislu. Tužitelj je vlasnik, koji nema vlast nad stvari,[4] a tuženik je svaki držalac stvari. Ali i posjednik stvari, i pored, od njega različitoga, držaoca, je legitimiran kao tuženik.[5]

Tužitelj treba da dokaže (zapravo ustvrdi i event. dokaže): a) svoju vlasnost, dakle: α) osnov stečenja, a ako stečenje nije bilo originarno i β) vlasnost svoga prednika; s toga je važna »bona fides« kod stečenja i dosjelost sa uračunanjem vremena[6]; b) da »tuženik ima stvar u svojoj vlasti« (§ 369)[7]; c) okolnosti, iz kojih proizlazi, da stvar, koju ima tuženik u svojoj vlasti, mora sa onom, koju zahtijeva tužitelj, biti identična (§ 370)[8]; d) »malam fidem« tuženika, ako odatle izvodi prava.

Poricanje fundamenta tužbe sa strane tuženika. Ako tuženik tvrdi, da tužitelj nije vlasnik, mora ovaj dokazati svoju vlasnost. — Ako tuženik poriče držanje stvari, mora i to dokazati tužitelj. O zakon. posljedicama, kada »tko taji posjed« odn. »kada tko govori da posjeduje što«[9] — v. §§ 376 i 377 o. g. z-a.

Prigovori (u šir. smislu) sa strane tuženika: 1) pravo nijekajući (»rechtsverneinend«) prigovor (tužitelj se na pr. poziva na dosjelost, no tuženik tvrdi, da ova zbog pomanjkanja »bonae fidei« nije nastupila); 2) prigovor, koji uništava tužiteljevo pravo (»rechtsvernichtend«); amo spada na pr. slučaj §-a 366, izr. 2. — exc. rei vend. et traditae; 3) prigovor da tuženika tuži više tužiteljâ, a nema »među njima nijedan, u kojega ime stvar bijaše čuvana« (§ 348); 4) prigovor, da tuženik ima makar i obligat. pravo na drža-

[2] Wolff, l. c., str. 193.

[3] Mayr, Lehrb., str. 476.

[4] V. i Stubenrauch, I. str. 457, N. 1.

[5] Tilsch, Einfluß, str. 93 i 94.

[6] Wolff, l. c. str. 191/3.

[7] I posjednik, koji ne detenira stvar, ima ju — i ako ne direktno — u svojoj vlasti. Tilsch, ibidem. No tužitelj ne mora dokazati, da je tuženik posjednik. V. Ehrenzweig, str. 317 II.

[8] Pfersche, Grundr., str. 18, IV.

[9] Bolje bi bilo reći: »kada tko posjed poriče« odn. »kada tko neistinito navodi, da posjeduje stvar«.

nje stvari; 5) prigovor retencije u šir. smislu (na pr. §§ 1052, 1062) ili pak na osnovu §-a 333, toč. 4 z-a o izvršenju; 6) § 375 o. g. z-a (kad tuženik »prednika svoga imenuje«). No »nominatio auctoris« je nadomještena §§ 123 i sl. gpp-a.[10] Svakako riječi na koncu §-a 375: »i da dokaže da je stvar primio od njega« — otpadaju.[11]

Predmet vlasničke tužbe jest izručenje uskraćene stvari (§ 366). Podjedno može tužitelj tražiti, da se utvrdi i njegova vlasnost (»Feststellung des Eigentums).[12] Mimo to može se tražiti priraštaj i nuzgredne činidbe, kojima bi vlasnik imao biti obeštećen za izmaklu korist i pogoršanje stvari. Pri tom se ali različito postupa sa poštenim odn. nepoštenim posjednikom. O tom pobliže čitaj § 379 ter glede nepoštenoga posjednika § 335, a §§ 329, 330 i 338 o. g. z-a glede poštenoga posjednika. O zak. posljedicama kad se napusti posjed sporne stvari (»qui desiit possidere) čitaj § 378.

Glede naknade troškova (potrebnih, korisnih i luksusnih) oko stvari razlikuje z. i opet poštenoga od nepoštenoga posjednika. O tom v. §§ 331, 332 s jedne a § 336 s druge strane. Dodajemo: ako je pošt. posjednik kupio stvar, ne može tražiti od tužitelja povratak cijene. V. o tom § 333. Ali ako je time spasio vlasniku stvar, može tražiti primjerenu naknadu (pobliže § 333). — Nepoštenoga posjednika uspoređuje z. (§ 336) sa »poslovođom bez naloga«. Glede toga primjećujem: 1) Za korisni trošak daje § 1037 nepoštenomu posjedniku zahtjev na naknadu kao poštenomu posjedniku (§ 331). Razlika je, da ovdje mjerilo koristi nije apstraktno, već treba da je ta korist »jasna« za onoga (prema njegovim osobnim prilikama), koji je na izručenje ovlašten. 2) Za luksus nema nepošteni posjednik po §-u 1038 pravo na naknadu, kao ni pošteni p. po §-u 332. U koliko nema »pravo birati«, stoji on gore od poštenoga posjednika. 3) Odnosno nužnih troškova treba spomenuti: Iz §§ 336 i 1036 savezno sa §-om 331 proizlazi, da se sa nepoštenim posjednikom u tom pogledu postupa bolje nego li sa poštenim. S toga treba § 336 tumačiti restriktivno. Ovaj § (336) pretpostavlja — što se samo po sebi razumije — da nepošteni posjednik ne može tražiti više od poštenoga ili da se pozivanje §-a 336 odnosi samo na § 1037.[13]

[10] Wolff, str. 192.

[11] Tilsch, str. 95.

[12] Tako Ehrenzweig, str. 321; Mayr, str. 480, N. 11. V. i Klang, K. ad § 366, str. 74. Demelius, Grundr., str. 37 veli, da je tužba u prvom redu upravljena na priznanje tužit. vlasnosti sa strane suca. Tako i naša praksa (barem starija): v. Rušnov »Pomoćnik«, str. 61. V. ali Klang, l. c. str. 73.

[13] Schey, K. ad § 336, str. 1243 uči drukčije i veli: Odnosno nužnih troškova imao bi nepošteni posjednik, po riječima §-a 1036, bolji položaj od poštenoga posjednika. No interpretacija riječi zakona nije nipošto de l. ferenda za zabaciti. Protimba između »bonae et malae fidei« posjeda nije protimba između dobra i zla. Međutim pravnopolitički razlozi opravdavaju ovo prividno pogodovanje »nepoštenoga« posjednika: nepoštenoga posjednika treba poticati, da čini za uzdržanje stvari potrebne troškove, sigurnošću da to ne ide na njegovu pogibelj; pošteni posjednik, koji smatra stvar svojom, toga ne treba.

II. Actio negatoria. Čitaj § 523 o. g. z-a. Z. spominje dakle samo: prisvojenje služnosti. No analogna primjena, na sve (parcijelne) povrede vlasnosti, razumijeva se sama po sebi. Tužbovni osnov je vlasnost tužitelja i smetanje sa strane tuženika. Tužitelj mora dokazati svoju vlasnost i smetanje (zahvat), a neopstojnost prava tuženikova samo onda, ako je ovaj potonji u posjedu toga prava.[14] Petit tužbe: uspostava u prijašnje stanje, propuštanje daljnega smetanja i naknada štete.

IV. Tužba iz predmnijevane vlasnosti (actio publiciana). Čitaj §§ 372—5 o. g. z-a. Ovom se štiti »pravo posjeda«, koji je prema pukom posjedu »jače« pravo. Nju imade — pored pravoga vlasnika — onaj, koji je imao zakoniti, pošteni i istiniti posjed, protiv slabijega posjednika (zaštita relativno jačega prava). Tužitelj mora dokazati držanje tuženikovo ter da je on (tužitelj) imao zakoniti i istiniti posjed. Ne mora tužitelj dokazati vlasnost svoga prednika. Poštenje se predmnijeva. Petit je isti kao kod vlasničke tužbu (u užem smislu) — tužba je dakle petitorna a ne posesorna.

Tuženik se može obraniti prigovorom vlasnosti i prigovorom jednako jakog posjeda. Slabiji je: posjed nepošteni kao što i nezakoniti a i neistiniti. Po našem z-u spadaju ovamo i neki slučajevi zakonitoga posjeda, ako trpe na nedostacima ili slabostima, koje nije imao tužiteljev posjed: ako je tuženikov prednik sumnjiv ili ako je tuženik stekao posjed besplatno. Protiv tužitelja, čije stečenje posjeda laborira na jednakim »nedostacima«, biti će tuženik i u tom slučaju zaštićen (§ 373). Ako postoje takve »mane« na strani tužitelja, uspjeti će ovaj samo protiv nezakonitoga ili nepoštenoga posjednika. Jednako jaki posjed mora, kao prigovor, tuženik dokazati (§§ 372, 373 o. g. z-a). I onda nadvlada tuženik, kada dokaže nepoštenje tužiteljevoga posjeda. — Ako su tužitelj i tuženik stekli predmet od istoga prednika, pobjeđuje prijašnji stečnik. Tuženik sljednik naime ne može zbog toga, jer njegov prednik (možda) nije bio vlasnik, imati bolji položaj, nego da je njegov prednik bio vlasnik (§ 430 o. g. z-a).[15]

I nekretnine mogu biti predmet publicianske tužbe. Ovu imade ne samo tabularni posjednik protiv fizičkoga,[16] već i jedan fizički posjednik protiv

[14] Tako Krainz, S.[1], str. 69 (2 svez., 1. polov.); S.[2], str. 665; Wolff, str. 193. Drugačije: Pfersche, Sachenr., str. 72, Grudr., str. 18; Krainz, S.[3], str. 713 i S.[4], str. 714; Randa, Besitz, str. 158, N. 10a) i str. 162 i sl. — Krainz, S.[5] i Ehrenzweig, S.[6] vele: iz § 324 proizlazi, da je predmnjeva, koja osigurava posjed, jača od predmnjeve slobode vlasnosti. Ali ne smijemo zaboraviti, da je ta predmnjeva kod nekretnina vezana na tabularni, a ne na fizički posjed. Ako dakle služnost tuženikova nije upisana u zemlj. knjige, ima ovaj dokazati njezinu ekzistenciju; a ako je upisana, treba da tužitelj dokaže njezinu neekzistenciju. (Krainz[5], str. 704; Ehrenzweig[6], str. 333; Mayr, 487; Klang, 418).

[15] Drugačije Krainz u 1.—4. izdanju, s pozivom na § 322 o. g. z-a.

[16] Prestankom tabular. dosjelosti otpada povod i potreba public. tužbe tabularnoga posjednika. Zemljišne knjige mu dokaz vlasnosti dovoljno olakšavaju. Tako Krainz, S.[5], § 245, str. 702 i sl.

drugoga ter konačno (ne kao brisovnu tužbu, već na ustup u posjed) fizički posjednik protiv tabularnoga.[17]

Odnosno opsega dužne restitucije i naknade troškova vrijedi za publicijansku tužbu isto što i za vlasničku tužbu. Jednako i ono što smo rekli za §§ 375—8 kod vlasničke tužbe.

[K r a i n z, S.[1], § 245, str. 96 i sl., E h r e n z w e i g, S.[6], § 245, str. 328 i sl., D e m e l i u s, str. 40 i sl.].

V. S p o r o g r a n i c a m a. Da granice zemljišta ostanu jasne, određuje § 845: »....« Svaki susjed[18] može tražiti u vanparnič. postupku,[19] da mu sud o b n o v i ili i s p r a v i granice,[20] ako su »međašnji znaci tako povrijeđeni, da bi se moglo dogoditi, da se nikako neće moći raspoznati ili da se međe u opće više ne raspoznavaju ili da su sporne« (§§ 850 i 851 o, g, z-a i § 276 vanpar. p-a).

Ako se međe uopće više ne raspoznaju ili ako su sporne, utvrditi će se međa — u koliko nije dokazano jače pravo — prema posljednjem mirnom posjedu, a ako se taj ne može utvrditi, dijeliti će se sporna međašnja površina po pravičnoj ocjeni suda.

Ako »prometna« vrijednost medjaške površine ne prelazi 500 Din, dopušten je dokaz jačega prava samo u vanp. postupku (§ 280, al. 1. vanp. p-a). Ako li je ta vrijednost veća, dopušten je spomenuti dokaz samo ako stranke na to pristanu (§ 280, al. 2. ibid.). U koliko se ne radi o slučajevima iz al. 1. i 2. §-a 280 vanp. p-a, može svaka stranka realizirati svoje jače pravo putem parnice, i to u prekluzivnom roku od 3 meseca od pravomoćnosti odluke vanparničnoga suda (§ 280, al. 3. z-a u vanp. p-u).

Na osnovu toga postupka (vanparničnoga) sudac će urediti granice i na licu mjesta označiti utvrđenu granicu. Odluka sadržaje i izreku o troškovima i da li »obična« vrijednost sporne površine prelazi 500 Din (§ 281 z-a o vanp. p-u). Protiv odlukâ suda 2. instancije, donesenih u postupku o uređenju međâ, nema pravnoga lijeka (§ 282 l. c.).

Troškovi se repartiraju među stranke prema veličini njihovih graničnih linija. Ako se pokaže na raspravi, da uređenje granicâ nije bilo potrebno, nositi će troškove onaj, koji je stavio prijedlog za uređenje međâ. Ako je postupak izazvan smetanjem mirnoga posjeda, može sud odlučiti, da trošak nosi sasvim ili djelomično ona stranka, koja je spor izazvala (§ 283 l. c.).

[17] D e m e l i u s, str. 40 i sl. V. i tamo cit. protivna mišljenja.

[18] Vlasnik zemljišta prema susjednom vlasniku zemljišta. Ni fizički posjednik (s svojstvima, potrebnim za dosjelost) ni stvarnopravni ovlaštenik (uzufruktuar, uzuar) i još manje obligator. pravni ovlaštenik (zakupnik, najamnik). Tako S c h w a b, »Ueber Vermarkung« etz. str. 609 i 610 u Festschrift« II. ex 1911.

[19] Čl. 24. uvod. z-a k vanp. p-u od 26. VII. 1934.

[20] Kada međa nije sporna, ako postoji pogibelj, da bi mogla postati nevidljiva (»da se sasvim ne može poznati« § 850 o. g. z-a), može se tražiti da se o b n o v i. Kada međa postane u istinu takva, da se ne može poznati ili nastane rasprava o njoj, može se tražiti i s p r a v a k međe (ustanovljenje prvotne prave linije ev. dioba prijeporne površine).

2. VLASNOST NA POKRETNINAMA.

A. STEČENJE.

a) D o s j e l o s t.

§ 24.

I. P o j a m i v r s t e. Dosjelost je stečenje vlasnosti dulje trajućim posjedom. Prema o. g. z-u je dosjelost vrsta zastare. § 1452 veli: »....«. Svrha joj je: zaštita odnosâ, koji su se uživjeli, olakšanje dokaza i nadopunjenje zaštite stečnika, koji je in bona fide.[1]

Kaže se, da je d. p r a v a ili n e p r a v a (»eigentliche — uneigentliche Ersitzung«). Prva načelno pretpostavlja pošteni, zakoniti i istiniti posjed kroz određeno vrijeme. Kod potonje je način stečenja posjeda irelevantan — isto i istinitost — a trajanje treba da je dulje.[2] U sasvim drugom smislu govori se u našem pravu o »r e d n o j« i v a n r e d n o j dosjelosti, gledom na to, što je u prilog stanovitih ovlaštenih osoba obično vrijeme dosjelosti produženo (§§ 1466, 1472 i sl.).

II. P r e d m e t dosjelosti. V. »Nacrt« I., str. 112. III. a).

III. P r e t p o s t a v e p r a v a dosjelosti jesu (§ 1460): 1) »osoba sposobna steći«; 2) »stvar da se može steći« — dakle sposobnost lica i predmeta; nadalje 3) posjed zakonit, pošten i istinit ter 4) trajanje takvoga posjeda »kroz cijelo vrijeme, zakonom određeno«.

Z a k o n i t o s t posjeda, koju traži naš z., pobliže je označena u §§ 1461 i 1462. Čitaj te §§. Dakle je prema §-u 1461 posjed nezakonit, ako za stečenje prava manjka druga koja potrepština, a ne vlasnost prednika.[3] Prema tomu po našem pravu odlučuje samo o b j e k t i v n i kvalitet (»Beschaffenheit«) akta stečenja, dok po rim. pravu dolaze u obzir i subjektivne okolnosti (titulus putativus); po našem pravu smije faliti samo vlasnost prednika, dok po rim. pravu smiju faliti druge potrepštine (sposobnost disponiranja); naše pravo ne poznaje uzukapiju »pro herede«, te se svojstvo nezakonitosti nastavlja kod nasljednika.[4]

[1] W o l f f, str. 195.

[2] M a y r, str. 411; E h r e n z w e i g, str. 211.

[3] O pojmu zakonitosti posjeda govorili smo već gore. Propis §§ 1461 i 1462 je u toliko uže koncipiran što ima pred očima samo posjed, koji se osniva na derivativnom titulu. S t u b e n r a u c h, II. str. 910.

[4] K r a i n z[2], § 204, N. 4 i 7.

Glede rekvizita p o š t e n j a v. — pored §-a 1463 o. g. z-a — gore § 6.,2. V. i »Nacrt« I. § 84.[5] Posjed mora biti pošten kroz cijelo vrijeme dosjelosti.

Posjed je i s t i n i t kad nema ni jedan od triju »vitia possessionis«; dakle kad nismo do njega došli ni »vi« ni »clam« ni »precario«. V. § 1464 o. g. z-a i gore § 6, 3. Ističemo još, da z. u §-u 1464 nije zaboravio pored »zakonitosti« i »poštenja« izrijekom još spomenuti »istinitost« posjeda kao treću potrepštinu za učin dosjelosti.[6] Nasljednik neistinitoga posjednika ne može dosjesti. No singularni sukcesor, čiji posjed nema »vitia possessionis«, može dosjelost započeti i dovršiti.[7]

V r i j e m e dosjelosti iznosi redovno tri godine: §§ 1460, 1465, 1466. Ovaj vremenski »spatium« se produžuje: a) protiv juristićkih osoba na 6 godina (§ 1472); to vrijedi i za jurističke osobe međusobno, a i u slučaju gdje su fizička i juristička osoba u zajednici (§ 1473), ali ne i za privatnu imovinu vladara (§§ 20 i 289); b) u slučaju §-a 1475 o. g. z-a. V. taj §. Svejedno da li je odsutni ostavio osobu opunovlaštenu (inače bi § 1475 sadržavao pogodnost baš za onoga, koji je nemaran. c) Kod pokretninâ, koje si je stečnik pribavio neposredno od neistinitoga ili nepoštenoga posjednika ili gdje stečnik ne može navesti svoga prednika, podvostručuje se vrijeme dosjelosti: § 1476. To ne vrijedi za stvari jur. osobâ i osoba odsutnih (arg. § 1476: »redno«). Na 30 godišnju dosjelost se ovaj § ne primjenjuje (§ 1477).

Slučajevi a) do c) i 40 godišnja dosjelost padaju pod »vanredno« vrijeme dosjelosti. [Iz K r a i n z S.[1] i [5], § 209].

IV. P r e t p o s t a v e n e p r a v e d o s j e l o s t i razlikuju se od prave dosjelosti time, da je ovdje trajanje za dosjelost dulje (30 odn. 40 godina), a zakonitost i istinitost posjeda ovdje nije potrebna. Čitaj § 1477 o. g. z-a. Ovdje se dakle »zakoniti« naslov ne traži. Izvan dvojbe je, da i dokaz nezakonitoga posjeda ne može smetati dovršenju ove dosjelosti. O istinitosti posjeda § 1477 ne govori, te je s toga i rašireno mišljenje, da ovdje ne dolazi ta istinitost u obzir.[8]

Puki držalac ne može ni u gore spomenutom duljem roku dosjesti, i ako hoće da stvar uzme u posjed (»wenn er den Besitzwillen gefasst hat«): § 319. V. i § 1462 (»nigda«).[9]

[5] E h r e n z w e i g[6], str. 214 veli: »Kod stečenja posjeda po zastupniku, mora ovaj potonji kao što i zastupanik biti in bona fide. Ako je zastupanik djelatno nesposoban, njegovo znanje dolazi u obzir samo, ako je sposoban za »malam fidem« (»bösglaubensfähig«), t. j. ako ima potrebno uviđanje (»Einsicht«).

[6] K l a n g-S c h e y, l. c., str. 1264.

[7] K l a n g, K. ad § 1464, str. 603.

[8] Drukčije E h r e n z w e i g[6], str. 219; M a y r, str. 416; K l a n g, K. ad § 1477, str. 618.

[9] Nešta drugačije obrazlaže to K l a n g, l. c., str. 618/4.

V. P r o r a č u n a v a n j e v r e m e n a d o s j e l o s t i. Vrijeme dosjelosti počinje teći sa posjedom osobe, koja dosjeda. — U r a č u n a n j e (accessio temporis). Čitaj § 1493 o. g. z-a. Ako je dakle prednik bio zakonit, istinit i pošten posjednik, uračunava se u dosjelost i vrijeme prednikova posjeda. Ako je pak prednik bio pošten, a ne zakonit posjednik, uračunava se vrijeme posjeda kod neprave dosjelosti.

Izvršivanje prava prednika i sljednika mora biti od iste vrste; s toga bitna razlika u sadržaju izvršivane služnosti isključuje uračunanje posjeda.

Kod u n i v e r z a l n e s u k c e s i j e škodi nezakonitost i neistinitost posjeda prednikova i nasljedniku (§§ 1462 i 1464). Ako je prednik bio nepošten, pošteni nasljednik može dosjelost samo započeti od dana svoga posjeda. Kod s i n g u l a r n e s u k c e s i j e ne smeta ni nepoštenje ni vicioznost ni nezakonitost posjeda prednikova, da sljednik započne dosjelost od dana početka svoga posjeda (§§ 1462, 1465 i 1464); ali v. gore pod c).

I »hereditate iacente« može se dovršiti dosjelost.[10] »Accessio possessionis« biva i onda, ako je stvar zbog pobijanja posla, bez pravne sukcesije, opet došla prijašnjemu posjedniku (uzima se naime kao da posao nije ni sklopljen). Isto zbog nastupa rezolutivnoga uvjeta ili »dies«-a »ad quem«.

U slučaju sukcesije od pogodovane osobe na nepogodovanu ili obratno, uračunava se srazmerno. V. i gore »Nacrt« I., str. 124.

[Prema W o l f f u, Grundr., str. 195; K l a n g, K. ad § 1493, str. 658: E h r e n z w e i g, S.[6], str. 217; D e m e l i u s, Grundr., str. 36].

Glede zaprekâ dosjelosti (razlozi o b u s t a v e; §§ 1494—6 i p r e k i n u ć a; §§ 1497, 1500) vrijedi u glavnom ono što je rečeno glede zaprekâ zastare. V. gore »Nacrt« I., str. 124 i sl.[11] No ovdje treba spomenuti kao razlog prekinuća dosjelosti još: 1) Prekinuće posjeda (»usurpatio«), jer posjed treba produžiti kroz cijelo vrijeme dosjelosti (§ 1460). Samovlasnim djelanjima trećih osoba oduzet posjed (§ 345), ako je onaj, komu je posjed oduzet, stvar natrag dobio s pomoćju pravodobno podignute tužbe, ali prije izminuća 30 dnevnoga tužbovnoga roka — smatraju jedni, da je dosjelost neprekinuta,[12] a drugi da je prekinuta.[13] 2) »Mala fides superveniens« (§ 1460).

VI. U č i n a k. Dosjelošću stiče se vlasnost originarnim načinom. Stečnik realizuje svoje pravo vlasničkom tužbom, i ako je izgubio posjed nakon dosjelosti (§ 1498). Prije dosjelosti učinjena opterećenja dobivaju dovršenom dosjelošću potpuno dejstvo. Opseg dosjeloga prava ravna se prema opsegu

[10] V. »Nacrt« V., str. 12.

[11] Tužbom se prekida dosjelost samo u korist tužitelja i njegovih pravnih sljednika (dakle ne vazda u korist pravoga vlasnika), a pod uvjetom, da joj je definitivno udovoljeno, makar i putem obnovljenja parnice (čl. 35. uvod. z-a za gpp.).

[12] E h r e n z w e i g, S.[6], str. 219 i tamo (u N. 5) citirani.

[13] R a n d a, Besitz, str. 467 i 468.

posjeda. Quantum possessum, tantum praescriptum (§ 1467). Na osnovu slobodnoga, neopterećenoga posjeda stičemo vlasnost slobodnu od tereta, za koje tečajem dosjedanja nismo znali.[14]

b) Prešutnja.

§ 25.

Glavni slučaj stečenja vlasnosti stvari na pokretninama prešutnjom je nalazak. O tom o. g. z. u §§ 388—97. Našao je (u smislu z-a) stvar onaj, koji si je izgubljenu ili sakrivenu stvar uzeo[1] (ne otkrio: §§ 388 i 394).

Izgubljene su one pokretnine, koje se ne nalaze ni u čijem vidljivom držanju, a izišle su iz vlasti svoga prijašnjega držaoca bez njegove volje. Nisu izgubljene: ukradene stvari, dok su u posjedu tata ili trećega; nadalje stvari, koje su pale posjedniku, a ovaj se nalazi u njihovoj neposrednoj blizini; a ni stvari sakrivene (v. dolje), zametnute i zaboravljene, dok njihov vlasnik ili izgubilac može računati, da će ih naći (§ 352 o. g. z-a).[2]

Sakrivene su pokretne stvari onda, kad iz njihovoga nalazišta proizlazi ,da ih je držalac hotice tamo spravio. Posjed na njima je dakle prestao tek kada prijašnjemu posjedniku ili njegovu prav. sljedniku njihovo skrovište nije više poznato.[3]

Dužnosti nalaznika. Nalaznik je dužan prijašnjemu držaocu ili vlasniku, ako su mu ovi poznati (§ 389, izr. 1), povratiti stvar; a ako mu nisu poznati, latiti se zakonskih mjera, da ih pronađe. O tom pobliže §§ 389 (izr. 2.) i 390 o. g. z-a. Ako se prijašnji držalac javi unutar 1 godine »od kako je svršen oglas«, dužan je nalaznik, da mu »izruči stvar ili iz nje izvađeni novac« — uz naknadu troškova. Prijašnji držalac ne mora dokazivati ni svoju vlasnost ni posjed stvari, već samo prijašnje držanje i karakteristična obilježja stvari (§ 390 in pr.).[4] Ako od nalaznika ištu stvar prijašnji držalac i, od njega različiti, vlasnik, vrijedi § 348 o. g. z-a.

Prava nalaznika. Javi li se držalac ili vlasnik unutar gornjega godišnjega roka, ima nalaznik — pored gore spomenutoga prava na naknadu troškova — pravo na »nalježbu«. O tom pobliže § 391, izr. 2. i 3. »Nalježba« pripada nalazniku, i ako je mogao odmah razabrati tko je izgubio stvar (arg. § 396). Nalaznik gubi pravo na »nalježbu«, ako ne ispuni svoje dužnosti (v.

[14] Ehrenzweig, S.[6], str. 220.

[1] Wolff, str. 195; Ehrenzweig, str. 222.

[2] Na pr.: u vagonu, autu, kavani.

[3] Ehrenzweig, str. 223 i 227; Mayr, str. 408.

[4] Protiv trećega, komu bi nalaznik otuđio stvar, morao bi dići vlasničku ili publicijansku tužbu ili »actio doli«.

§ 393 o. g. z-a, a i § 318 k. z-a). — Iz §-a 392. o. g. z-a (2. izr.: »... po odbitku«) slijedi, da nalaznik ima preko §-a 471 iduće pravo retencije na nađenoj stvari.[5]

Ako »nađenu stvar nije za godinu dana nitko tražio sa pravom«, dobiva nalaznik i pravo upotrebiti stvar. Pobliže čitaj § 392. o. g. z-a. Pravo vlasnosti dobiva nalaznik »kano svaki drugi pošteni posjednik« tek pošto je prošlo »vrijeme zastarjelosti« (392). To je t. zv. »prešutnja«. Za to treba da prođe 3 godine (protiv jur. osobâ 6 godina), jer z. ima pred očima analogiju dosjelosti pokretnina.[6] Rok počinje teći danom »od kako je svršen oglas«.

Sa sakrivljenim stvarima se postupa u glavnom kao i sa izgubljenima. Čitaj §§ 395—7 o. g. z-a.

c) Blago.

§ 26.

Pojam blaga ustanovljuje § 398. o. g. z-a. Čitaj taj §. Blago dakle sačinjavaju pokretnine od vrijednosti, ali ne nekretnine. Zakon govori samo o nalazu blaga u nekretninama (§ 392), ipak se zak. propisi imadu analogno primijeniti u slučaju nalaska »dragocjenosti« u pokretnoj stvari. Kao blago smatraju se i nalazi arheološki i numizmatički, i ako nisu dragocjenosti. V. dvor. dekret od 16. VI. 1846; dod. br. 47. Uslijed ovoga dekreta (toč. 3) ukinuta je dužnost prijaviti nalaz blaga »načelstvu zemaljskomu« (§ 398 in f.); samo kod numizmat. i arheoloških nalaza ona postoji.

Pravo na blago ima nalaznik i vlasnik zemljišta, u kojem je nađeno; svaki u polovini (v. gore cit. dekret, toč. 1.). Ako je vlasnost zemljišta razdijeljena, vlasnik vrhovni i koristovni su u pravilu suovlaštenici (samo kod podnine pripada blago samo vrhov. vlasniku; § 1147). Uživalac nema pravo na nađeno blago (§ 511). — Ako je blago nađeno u pokretnoj stvari, pripada odnosni dio vlasniku te pokretnine. Tko sa privoljenjem vlasnika, a na nalog trećega traži blago, nema pravo na dio toga blaga (§ 401).

Stečenje biva otkrićem blaga, a ne tek prisvojenjem. S otkrićem vezan je za nalaznika i vlasnika zemljišta »ipso iure« postanak vlasnosti.[1] I nalaznik, komu fali volja okupirati nađeno blago, jer ni ne zna da ima zahtjev, stiče svoj zak. dio.

[5] Sporno.

[6] Sporno. V. Wolff, str. 197.

[1] Ne može se reći, da nalaznik stiče vlasnost okupacijom cijele stvari, te je dužan polovicu restituirati vlasniku zemljišta (arg. §§ 399, 400 — verb.: »pripasti će« — i cit. dvor. dekret od 1846, toč. 1) Krainz, S.[4], § 204, str. 25.

Nalaznik gubi svoje pravo (»Verwirkung der Finderrechte«) kad predleže pretpostave §-a 400 o. g. z-a. Čitaj taj §. Pod »nedopuštenim djelanjem« (§ 400 in pr.) misli se na djelo, zabranjeno policajno ili z-om kaznenim; gatanja, na koja je o. g. z. u prvom redu mislio, su beznačajna.

[Wolff, str. 197; Mayr, str. 406 i sl.; Klang, K. §§ 398 i sl. i naročito Ehrezweig, S.[6], § 204 ter Krainz, S.[1], § 204].

d) Prisvojenje (okupacija).

§ 27.

O tom čitaj ponajprije §§ 381 i 382 ter §§ 385—7 o. g. z-a. Prisvojenje je, dakle, stečenje vlasnosti ničijih pokretnih stvari uzećem u posjed.[1] Prema o. g. z-u je prisvojenje način (modus) stečenja; naslov (titulus) za ovakovo stečenje je »prirođena sloboda posjesti ih« (§ 381 o. g. z-a). Dok naš (hrv.) tekst govori o »ničijim« stvarima, njem. original ima izraz: »freistehende Sachen«. O tom gore »Nacrt« I. § 46. »U dvojbi se ne može misliti, da tkogod svoju vlasnost hoće da ostavi«. Čitaj § 388 o. g. z-a. Prisvojiti si može te

[1] I nekretnine mogu biti predmet derelikcije. § 386 govori doduše samo o pokretninama, no to vrijedi i za nekretnine, jer § 387 ide glede ovih još dalje i određuje njihovu konfiskaciju, ako prem njihov vlasnik nema volje derelinkvirati ih. Stubenrauch, K.[8], I. str. 486.

Pitanje je uopće veoma sporno, naročito da li knjižni vlasnik može nekretninu derelinkvirati i da li ona postaje tim sposobna za okupaciju.

Ponajprije se prepire, da li knjiž. vlasnik može tražiti bezuvjetno brisanje. O tom bi se, izgleda, moglo dvojiti samo gledom na terete, koji leže na stvari. Svakako se brisanje može dozvoliti (u tom slučaju) samo sa dodatkom, da prav. učinak takvoga brisanja odnosno stvarnih tereta ima nastati tek sa brisanjem ovih potonjih (§ 58 z-a o zemlj. knjigama). S tim ograničenjem bi se mogla nekretnina prepisati i na ime okupanta (§ 22 cit. z-a).

Nadalje je sporno, da li vlasnik zemljišta može ovo fizički derelinkvirati (ostaviti s nakanom, da ga »za svoje ne će više da drži«; § 386). Izgleda, da se ne može sumnjati o tom, da je knjižni vlasnik ovlašten derelinkvirati svoje zemljište (§§ 362, 349, 386 i 387 o. g. z-a); i to u tom smislu, da derelikcijom prestaje materijalnopravno biti vlasnik. Dakako da ostaju tereti, koji leže na stvari (§ 443 o. g. z-a), a i da za trećega, koji je »in bona fide« vrijedi ono što je u zemlj. knjizi. Time je i za treće dana mogućnost okupacije, da okupant materij. pravno postaje vlasnik (§§ 381 i 382 o. g. z-a).

No koje značenje ima okolnost, da se derelikvent ukazuje u zemlj. knjizi još kao vlasnik? Tu treba razlikovati: 1) derelinkvirano zemljište nije još od nikoga okupirano — ovdje onaj postaje svakako vlasnik, koji je za se ishodio upis vlasnosti; 2) derinkvirano zemljište je netko okupirao. Time je ovaj postao mater.pravno vlasnik i može ishoditi upis. U koliko ga treći u tom pretekao, ima ovaj (ako za okupaciju nije znao) prednost (princip povjerenja). Inače stoji ovomu potonjemu nasuprot materij. pravno stečena vlasnost okupanta — kao u slučaju naturalne dosjelosti. [Iz Steinlechner, »Die Unredlichkeit als rechtshindernde Tatsache...«, str. 114—119. Ali v. Ehrenzweig, S.[6], str. 314].

stvari svatko[2] — u koliko nisu pridržane državi (§ 385) ili u koliko određene osobe »nemaju preče pravo prisvojiti ih« (§ 382 — »res iacentes«).

To vrijedi napose za životinje, koliko zakoni o lovu i ribolovu inako ne određuju. V. § 383. o. g. z-a. V. i z. o lovu od 5. XII. 1931 i z. o ribarstvu u slatkim vodama u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji (od 6. IV. 1906).

»Pitome ili pripitomljene« životinje ne mogu se slobodno loviti. O tom dalje § 384. o. g. z-a.

I glede onih životinja, na koje se pravo lova ne proteže, ima pravo lova samo vlasnik zemljišta, a samo na »općem zemljištu« svatko (§ 384 in f.). Drugačije je samo za divljom i pogibeljnom zvjeradi (na pr. vukovi).

O pravu na rude — rudni zakon od 23. V. 1854; drž. z. l. br. 146.

O pravu plijena — »ratni zakoni« (§ 402. o. g. z-a).

e) Sticanje plodova.

§ 28.

O plodovima čitaj §§ 405 i 406 o. g. z-a i gore »Nacrt« I., § 58.

Ako stvar bude raskomadana, nastavlja se vlasnost na tim komadima. Drugačije je u slučaju odjeljenja plodova od matere-stvari, prem su ovi prije toga bili sastavni dijelovi te stvari. Plod je naime nova stvar sa posebnim imenom, a glavna stvar ostaje potpuna, usuprot odjeljenja. Nova vlasnost pripadne redovno vlasniku matere-stvari, no ona može i drugomu pripasti. Naročito: 1) uživaocu ili zakupniku; 2) poštenomu posjedniku matere-stvari (§§330, 338); 3) poštenomu nalazniku (§ 392); 4) vlasniku zemljišta u slučaju §-a 422 o. g. z-a (v. i »Nacrt« I., § 57). [V. Krainz, S.[1], § 205, str. 27. V. i »Nacrt«, § 58, str. 68].

f) Sjedinjenje i prerađenje (»Vereinigung und Verarbeitung«).

§ 29.

Ponajprije čitaj §§ 414—16 o. g. z-a.

I. Pod sjedinjenjem[1] razumijevamo sastavljanje do sada samostalnih stvari u neku cjelinu (»zu einer Einheit«).

Pri tom razlikujemo: 1) pomješanje (commixtio) — istovrsnih krutih predmeta, na pr. pijeska, žita; 2) slivanje (confusio) tekućih ili plin-

[2] § 382. veli: »svaki član države«. No to ograničenje ima zbog §-a 33. o. g. z-a praktično značenje samo u rijetkim slučajevima retorzije.

[1] Klang, K. ad §§ 414 i sl., str. 137.

skih tijela i 3) spajanje (adiunctio) krutih tijela — time da ih jedno uz drugo prikujemo ili slično spojimo (na pr. prsten i kamen).

Kao način stečenja vlasnosti pretpostavlja sjedinjenje, da je netko sjedinio ili tuđu stvar sa svojom bez privoljenja vlasnika ili sa stvarima nekoga drugoga vlasnika ili da se je takvo sjedinjenje slučajno dogodilo.[2]

Tko tuđe stvari sa svojima sjedini, zbog toga još ne može zahtijevati tuđu vlasnost (§ 414). Ako je razlučenje učinljivo, treba da se to izvrši, a vlasniku naknadi eventualna šteta. Ako to ne ide, nastaje srazmjerna suvlasnost §(§ 830, 841, 843).[3] No suvlasnik, čiju stvar je drugi suvlasnik kulpozno ili dolozno upotrebio, ima pravo izbora, da ili zadrži sve[4] (uz naknadu veće vrijednosti stvari) ili da drugomu sve prepusti uz naknadu (§ 415).[5] Kod sakrivljenoga sjedinjenja ravna se veličina naknade »polag poštene ili nepoštene namisli« krivca, t. j. treba dati potpuno zadovoljenje, ako je krivac bio nepošten (§§ 1323, 1324, 1331); dok se u slušaju poštenja oštećeni mora zadovoljiti sa naknadom običajne vrijednosti.[6] Nije li nijedan suvlasnik kriv, ima pravo izbora onaj, čiji dio više vrijedi. Tako isto je i onda, ako su obojica krivi.

II. Pod prerađenjem razumijevamo takvo transformiranje stvari, kojim se mijenja određena svrha njezina (»Zweckbestimmung«) i uporabivost.[7]

Prerađenje se pravno prosuđuje jednako kao sjedinjenje tjelesnih stvari (§§ 415 i 416). Ovdje se spaja materija sa radnjom. Tko tuđu materiju, bez privole vlasnika, za se preradi, postaje — ako »povrat u prijašnje stanje ili rastava nije moguća« — suvlasnik time nastale stvari, u srazmjeru vrijednosti radnje i materije.[8]

III. Pomiješanje novca. Čitaj § 371 o. g. z-a. Naš z. — § 371 — je na nejasan način konfundirao dva načina sticanja vlasnosti: 1) stečenje tuđega

[2] Ehrenzweig, S.[4], str. 228 i sl.

[3] Ehrenzweig, l. c., str. 229 i Demelius, Grundr., str. 32 uče da se pretpostavlja, da sjedinjene stvari ne stoje u odnosu glavne i nuzgredne stvari. Ako stoje, napose ako je tuđi materijal upotrebljen za poprav stvari, stiče vlasnost vlasnik glavne stvari sa dužnošću naknaditi vrijednost tuđega maerijala (§ 416). V. Demelius, ibidem.

[4] Ali se vlasnost ne stiče samom izjavom, nego tek» naknadivši troškove« (»gegen Ersatz«, § 415).

[5] Nepovoljno u tom propisu Ehrenzweig, str. 230.

[6] Stubenrauch[8], I. str. 516. Drugačije Krainz[2], § 234, str. 632.

[7] Sporno. No trud uložen u to, da se dobije skroz ispravna definicija, nije u razmjerju sa praktično neznatnom vrijednosti dotičnih prav. zasadâ.

[8] Ehrenzweig[6], str. 231 ističe kao bitno, da je stvar radnjom dobila u vrijednosti. Radnja dolazi u obzir samo toliko, koliko povećava vrijednost stvari (dakle ne kad rascijepamo upotrebivi stol za gorivo drvo). Nadalje, da je uspostava u prijašnje stanje ovdje uvijek neučinljiva (rastapanje brončane figure).

novca (i papirâ na donosnika) na osnovu dobre vjere, i bez pomješanja; 2) stečenje novca, papirâ na donosnika i drugih stvari, koje se ne dadu razlikovati, pomiješanjem, i bez dobre vjere.[9] Odnos toga §-a 371, koji sadržaje pravilo o pomješanju, prema pravilu o pomješanju, sadržanom u §-u 415, je veoma nejasan, te se jedva dade povoljno ustanoviti. Još najviše zadovoljava rješenje Schey-ovo,[10] koji veli: § 415 odnosi se na količine (»Mengen«), čiji pojedini sastavni dijelovi se u prometu ne smatraju kao samostalne vrijednosti (tekućine, pijesak, šljunak, žito i t. d. d.); § 371 pak dolazi do uporabe ondje, gdje se radi o pomješanju zamijenivih stvari, od kojih je svaka pojedina u prometu doduše jednaka drugoj, ali ipak ima vlastitu vrijednost i jeste stvar za se.

[Krainz[1], §§ 234, 218; Ehrenzweig[6], § 216; Mayr, § 215, str. 429 i sl.; Klang, K. ad §§ 414 i sl., str. 137 i sl.].

g) Tradicija (predaja).

§ 30.

I. Tradicija je dvostrani prav. posao, ugovor, i to stvarnopravni. Pod tradicijom — kao derivativnim načinom stečenja vlasnosti — razumijevamo prijenos posjeda sa voljom dati odn. primiti vlasnost ili pak uzeće posjeda sa privoljenjem prednika-posjednika u svrhu prijenosa vlasnosti.[1 i 2]

Da se tradicijom prenese vlasnost, traži se: 1) u pravilu da je tradent vlasnik stvari (§§ 423, 442). Iznimke od toga v. dolje; 2) da je tradent potpuno djelatno sposoban (§§ 21, 273, 865); tradicijom naime napuštamo prava; 3) da može disponirati sa stvarju, t. j. da nije ograničeno njegovo pravo raspolaganja sa istom (otvaranjem stečaja i t. d.); 4) da tradicija ne stoji nasuprot zabrana otuđenja; 5) da je primalac sposoban steći vlasnost stvari.

[9] Ehrenzweig[6], str. 233.

[10] Obl. V., str. 76 i sl.

[1] Randa, Eigentum, str. 268 i sl.

[2] Prema nauci općega prava nije tradicija imala značenje samostalnoga prav. posla, ona je akt izvršenja obligatornoga temeljnoga posla i kao takav čisto naturalno djelo. V. Klang, K. str. 160, 2a (ad § 425) i Rappaport, Ueber die Bedeutung des Titels etz u. Festschrift ex 1911, II., str. 403: »... nicht ein v. Willen der Parteien Eigentum zu übernehmen u. zu übergeben erfüllter dinglicher Vertrag, sondern eine bloße physische Ausführungshandlung, ein bloßer Naturalakt«. To je veli dalje Klang (ibidem), bilo i mišljenje redaktorâ o. g. z-a, koji su stečenje vlasnosti uredili prema teoriji općega prava o titulusu i modusu aquirendi. Prema njihovom shvaćanju nije tradicija, nastavlja Klang, stvarni ugovor već naturalno djelo, pri čem se, dakako, pretpostavlja volja vlasnost predati i primiti. Tako i Ehrenzweig[6], § 208, str. 207 — kao u tekstu Mayr, str. 423; Wolff, str. 202.

Pomanjkanje djelatne sposobnosti i prava dispozicije nadomještava intervencija zakonom pozvanih zastupnika; 6) Prometna sposobnost stvari.

Glede upliva nedostataka i ograničenja volje vrijede opća pravila. Napose glede bitne bludnje uče jedni, da vrijede analogno pravila o uplivu bludnje na obligatorne ugovore, dok drugi vele: »ako tradicija, njezina valjanost, ovisi o »causi«, onda svaka važnija bludnja raskida vez između kauze i tradicije i čini potonju nevaljanom; ne zbog bludnje već zbog pomanjkanja potrebne kauze«.[3] Ipak je bludnja u osobi ovdje irelevantna, ako je onomu, koji je u bludnji, svejedno tko je sukontrahent, a to je u prometu pravilo.[4] Disenz u bitnoj točki, naročito glede predmeta, isključuje postanak ugovora (§ 869); disenz u kauzi — divergencija glede kauze — mora sprečavati prijenos vlasnosti.[5]

Glede stečenja vlasnosti po zastupniku vrijede pravila o stečenju posjeda po zastupniku.[6]

Za tradiciju je potrebna causa traditionis — volja tradenta i pri prijenosu vlasnosti ide redovno za nekom određenom, pravno dopustivom, svrhom.[7] Da li je za valjanu tradiciju potrebna objektivna kauza (opstanak pravno valjanoga osnovnoga posla) ili je dovoljna subjektivna kauza (kauza u predočbi kontrahenta)? Prvo mišljenje naročito zastupa Strohal,[8] potonje Randa.[9] Obojica se pozivaju na historiju redakcije našega z-a i na neke njegove propise.

Za teoriju u objektivnoj kauzi govore §§ 424 i 425 o. g. z-a, a za teoriju o subjektivnoj kauzi govori — čini se — § 1431 o. g. z-a. Sa gledišta §§ 424 i 425 je titul u tom smislu nužna potrepština prelaza vlasnosti, te njegovo pomanjkanje sprečava prelaz vlasnosti.[10] Ipak Randa[11] tvrdi, da ti §§ (cf. i § 380) sadržavaju samo krive teoretske naučne zasade, koje z. na drugim mjestima stvarno korigira. Napose iz §-a 1431, veli Randa, proizlazi, da je za tradiciju dovoljna i subjektivna kauza, pošto po tom §-u onaj, koji je nešta dao »s bludnje«, može tražiti stvar natrag kondikcijom (dakle je stvar i bez objektivne kauze prešla u tuđu vlasnost, te je tradicija i u tom slučaju bila valjana). No Strohalu[12] to nije dokaz, pošto, veli on, »iskati« u §-u

[3] V. »Nacrt« I. § 67, N. 8.

[4] Klang, K. ad § 425, str. 161.

[5] Randa, l. c., str. 272 i 299.

[6] Klang, ibidem.

[7] Randa, l. c. str. 282.

[8] U Ihering's Jahrbücher, svez. 27, str. 335 i sl. Zatim: Ehrenzweig, Mayr, Wolff, Pfersche, Demelius i dr.

[9] Unger u svom S. II., str. 9, Pfaff-Hofmann, Exner i dr.

[10] V. naročito Rappaport, l. c. str. 428.

[11] Eigentum, str. 297 in f.

[12] »Die Gültigkeit des Titels etz.«, str. 33 i sl.

1431 znači ne samo kondicirati već i reivindicirati. Osim toga se ističe, da se osobna tužba, koju daje § 1431 onomu, koji je bez razloga nešta učinio, ukazuje kao nužno pravno sredstvo onda, kad vlasničkoj tužbi nema mjesta zbog toga, jer je stvar propala ili je dalje otuđena poštenom stečniku.[13] Konačno, što se historije redakcije o. g. z-a u tim pitanjima tiče, dok Strohal tvrdi, da su Codex Theresianus i Hortensova osnova svijesno prekinuli sa načelima rim. sistema tradicijâ i kondikcijâ, a Zeiller da se je (protiv Martinijeve osnove i zapadno galičkoga z-a) opet vratio načelima Codexa Theresianusa i Hortensove osnove — Randa dokazuje, da svi ti zakoni i osnove stoje potpuno na stanovištu rim. prava.[14]

Svakako se noviji pisci većinom priklanjaju mišljenju Strohalovom, a sudska praksa od vajkada stoji na stanovištu, da je za prijenos vlasnosti potreban valjan titul.[15]

II. Pod stanovitim pretpostavama stičemo predajom vlasnost, premda tradent nije bio vlasnik. Ovamo spadaju slučajevi spomenuti u §§ 367, 371 i 824 o. g. z-a.

A. Čitaj ponajprije § 367 o. g. z-a. Radi se ovdje o zaštiti »bonae fidei« stečnika i zapravo originarnom načinu stečenja.[16]

Pretpostavlja se: 1) pokretna stvar; 2) bona fides sa strane stečnika; 3) naplatni posao.

Ad 1) Radi se o pokretninama — za sigurnost prometa sa nekretninama određene su zemljišne knjige.[17] U koliko i dokle seže misao o sigurnosti prometa, može se smislu primjereno upotrebiti zasada §-a 367 i na neuknjižene nekretnine.[18]

Ad 2). Traži se od stečnika bona fides. Prema §-u 328 se ta b. f. predmnijeva. B. f. sastoji u uvjerenju da je prednik vlasnik (neki vele u uvjerenju, da otuđivalac može raspolagati sa stvarju).[19] B. f. može se osnivati i na bludnji, no ova mora biti ispričiva. Ona je neispričiva, ako je stečnik »in

[13] Klang, l. c. str. 153 (ad § 424).

[14] Randa, l. c. str. 294.

[15] Klang, ibidem.

[16] Randa, str. 342, N. 15. — Ipak se ovi slučajevi spominju ovdje kod tradicije, pošto se tu — izuzevši ovlaštenje auktora — traže pretpostave stvarnoga ugovora o prijenosu (Randa, ibidem).

[17] Zemljišne pertinencije su nekretnine (§ 296), te prelaze zajedno sa zemljištem, po gruntov. pravu, u vlasnost stečnika. Ehrenzweig[6], str. 200. Drugačije, ako pripadaju trećemu (v. Ehrenzweig, ibidem).

[18] Klang, K. ad § 367, str. 78. Randa, Eig., str. 351, veli: ne, jer § 367, je iznimni propis, a taj se ne smije per analogiam proširivati. V. ali Schey-evo izdanje o. g. z-a (21.) N. 2. kod §-a 367, t. j. tamo citir. sudske rješidbe.

[19] Wolff, str. 201, a prije njega već Zeiller, K. 2/1, str. 136/5 (ad § 367).

culpa lata«.[20] (§§ 326, 368, 1493). B. f. mora postojati u vrijeme stečenja, dakle ako se posao otuđenja i predaje vremenski razilaze, u vrijeme obih, a i u međuvrijeme.[21] Kasnije saznanje prije postojale zapreke, ne ukida stečenje prava.[22] Glede stečenja po zastupnicima v. gore »Nacrt I., § 84, str. 94.

Ad 3). Posao treba da je naplatan. To je potrebno u sva tri slučaja §-a 367.

Odnosno 1. slučaja §-a 367 (»pribavio na javnoj dražbi«) dodajemo: na sudskoj ili izvansudskoj, ekzekutivnoj ili dobrovoljnoj. Vrijedi to pače i za stvari ukradene ili izgubljene.

Odnosno 2. slučaja (»ili od kojega obrtnika, ovlaštenoga voditi takav promet). Vrijedi to za trgovca ili obrtnika, koji je po z-u o radnjama od 5. XI. 1931 ovlašten na promet sa takvim stvarima. Stečenju ne smeta, ako je stvar ukradena ili izgubljena.[23] Na sajmu prodavane stvari ne spadaju ovamo, u koliko za prodavanje tih stvari na sajmu ne treba ni oblasna prijava.[23a] Ni otuđivanja primarnih producenata (»Urproduzenten«), u koliko ovi ne tjeraju trgovinu obrtimice — ne spadaju ovamo.

Odnosno 3. slučaj (»ili za plaću od onoga, komu ju povjeri isti tužitelj, da se njom služi, da ju čuva ili u koju mu drago inu svrhu«). Ovaj slučaj bazira na njemačkoj prav. zasadi: »Hand wahre Hand«; »wo man seinen Glauben gelassen, da muß man ihn suchen«. Ne radi se o »povjerenju« u pravom smislu, već u glavnom o tom, da je stvar sa voljom vlasnika došla iz njegove detencije u tuđe ruke i tamo ostavljena. Ne dolazi do uporabe ova odredba kod nedobrovoljnoga gubitka sahrane (»der Gewahrsame«); na pr. ako je stvar izgubljena, ukradena. Ni onda ako su ukućani nepovlašteno otuđili stvari poslodavca ili gospodara kuće. Nije pak isključena uporaba ovoga propisa, ako stvar nije direktno otuđena od onoga, komu ju je vlasnik povjerio već od njegovoga posrednika (od daljne osobe povjerenja), na pr. od podnajamnika, podzaložnoga vjerovnika. I kod pronevjerenja stvari, koja je

[20] Randa, l. c. str. 367; Ehrenzweig[6], str. 206; Koban, Zwei Fragen etz, str. 106, preporučuje de l. ferenda, da bi i najmanja dvojba o vlasnosti otuđioca, puka »culpa levis«, imala isključiti »bonam fidem«. Klang, l. c. str. 79 veli, da je tako i de l. lata i poziva se na Kobana. (V. Koban, ibidem N. 34). Iz rješitbe Glaser-Unger, NF, sv. 17, br. 7074 proizlazi, rekao bih, također, da i »culpa levis« isključuje »bonam fidem«. A tako i iz Tilsch-ovog, Einfluß der Zivilprozeßgesetze auf das materielle Recht, str. 92 (ad § 368).

[21] Klang, str. 79.

[22] Randa, str. 368.

[23] Prema Randi, str. 345, se naplatnost u tom slučaju ne traži, kako to iz poredbe sa trećim slučajem §-a 367 proizlazi. Ali besplatno otuđenje ne spada u obrt otuđioca. Wolff, str. 201.

[23a] V. sada z. o radnjama § 190.

povjerena uredu (na pr. porezovnomu) dolazi § 367 do primjene. — Treba još primijetiti, da slučaji pod 2) i 3) pretpostavljaju dobrovoljnu predaju sa strane držaoca. Dakle ekzekutivna uručba i oduzeće tudih stvari, koje se pod jednakim okolnostima (§ 367) nalaze kod ekzekuta, ne uživa ovu pogodnost.[24]

B. Slučaj §-a 371 o. g. z-a. Čitaj taj § (»... gotov novac pomiješan s drugim gotovim novcem ili na donosnika glaseće zadužnice ...«). Vlasnost tih stvari stiče svaki pošteni primalac (naplatnom ili besplatnom) tradicijom posjednika, i ako tradent nije bio vlasnik. Tu je dovoljna predaja poštenom u stečniku. Ta pravna zasada je netočno izražena u §-u 371 i dovedena u vezu sa oteščanjem vindikacije uslijed toga što se komadi novca ne mogu razlikovati. Norma §-a 371 o »na donosnika glasećim zadužnicama« ograničena je prema gospodarstvenoj njihovoj svrsi kao predmetâ prometa. Ne odnosi se dakle ona na legitimacijone papire, kojima je svrha samo pojednostaviti odnos između vjerovnika i dužnika, ali se ona odnosi na ordre-papire. naročito na mjenice, ako je njihov držalac izvanjski legitimiran kao vjerovnik.[25]

C. Slučaj §-a 824 (in f.) o. g. z-a. (»Treći pošteni posjednik, koji je u međuvrijeme zadobio kakove stvari od nasljedstva, ne odgovara nikomu«). Tko dakle bona fide steče predmete ostavine od tobožnjega nasljednika, komu je nasljedstvo po sudu uručeno, naplatnim ili besplatnim pravnim poslom — osobito pokretninu tradicijom — taj stiče vlasnost, i ako tradent nije bio pravi nasljednik. Propis taj pruža zaštitu, koju iziskuje povjerenje trećih u sudski autoritet.[26]

h) Konfiskacija.

§ 31.

Konfiskacija je izvlastba sa strane vlasti, ali ne da se dobije neka korist iz stvari, već za kazan iz upravno-tehničkih razloga (na pr. »propadanje« robe — »Verfall der Waren« — konfiskacija zabranjenoga oružja).[1] Prijelaz vlasnosti na državu je ovdje derivativan; založno pravo na stvari ostaje, ako nije i ovo zbog kazne propalo (»verfallen«).[2]

[24] V. Randa, Eig., str. 351.

[25] Pfersche, Grundriß des Sachenrechts, II. izd., str. 30. V.

[26] Randa, l. c. str. 364.

[1] Radi se ovdje o kaznenim mjerama, kojima je svrha uništiti ili barem iz prometa ukloniti odnosne predmete; dok izvlastba ima omogućiti upotrebu dotičnoga predmeta za opće dobro. V. Klang, K. ad § 365, str. 50.

[2] Wolff, Grundr., str. 202.

B. GUBITAK.

§ 32.

O tom o. g. z. u §-u 444. Z. naš ovdje, prema diobi naslovâ za stečenje, kao prav. razloge gubitka nabraja: volju, zakon i sudsku izreku. U teoriji govorimo o apsolutnom i relativnom gubitku vlasnosti. U prvom slučaju stvar ne dolazi u vlasnost drugoga; u potonjem pak slučaju podjedno stiče vlasnost (na jedan od gore spomenutih načina) neko drugi.

Slučajevi apsolutnoga gubitka vlasnosti jesu:

1. Napuštanje (derelikcija). To je napuštanje posjeda stvari tako, da ona ostane bez gospodara i postaje predmetom okupacije. Traži se, da ju vlasnik »ne će više da drži«, te ju »ostavlja« (§ 386). Pošto derelikcija pada pod pojam odrečenja, traži se i potpuna djelatna sposobnost derelikventa. I pravo suvlasnosti se može derelinkvirati. Slobodni dio ne pripadne akrescencijom drugim suvlasnicima, ali ovi mogu,[1] i to u prvom redu i ponajpače samo ovi, okupirati, pošto to drugi jedva mogu. Založno pravo na stvari ne prieči derelikciju.

2. Propadnuće stvari. Vlasnost naime ne može postojati bez objekta (§ 1447).

3. Povratak uhvaćene ili pripitomljene životinje u prirodnu slobodu nakon proteka zakonskoga roka. V. § 384, izr. 2.

4. Potpuno stavljanje stvari izvan prometa. (§§ 355 i 356).

5. Protek vremena kod vremenite vlasnosti (§ 1449). No to ne vrijedi za stečnika, koji si je pribavio stvar, neznajući za takvo ograničenje (§§ 468, 527).

[Klang, K. ad § 444 (str. 231); Wolff, str. 202; Krainz, S.[1] i [6], (§ 239); Mayr, str. 432].

[1] Drugačije Randa, Eig., str. 231, N. 11.

3. VLASNOST ZEMLJIŠTA.

A. STEČENJE.

a) Bez knjižnoga unosa.

§ 33.

Čitaj ponajprije §§ 425, 431 i 436 o. g. z-a i § 4, stav 1. z-a o zemljiš. knjigama.

Iz ovih propisa bi slijedilo, da se vlasnost na nekretninama stiče samo upisom u zemlj. knjige. Ipak tomu nije tako: ima niz slučajeva, gdje se vlasnost na nekretninama stiče bez uknjižbe.

Tako: 1) vlasnik tla stiče vlasnost na njemu podignutih građevina (§§ 417—19), a u jednom slučaju stiče pošteni gradilac vlasnost na gradilištu (§ 418);[1] 2) 30 odn. 40 godišnjim kvalificiranim (poštenim) posjedom (dosjelost) stiče se vlasnost na zemlji i protiv knjižnoga vlasnika (§§ 1468—77, 1489 i 1500 o. g. z-a ter § 77 z-a o zem. knjig.); 3) u slučaju izvlastbe stiče se vlasnost isplatom odštetne svote ili položenjem iste kod suda;[2] 4) u slučaju »alluvija, avulsuma, insulae in flumine natae« i napuštenoga »alveus«-a;[3] 5) u slučaju prisilne dražbe dostalac stiče vlasnost već dosuđenjem (§ 199. z-a o izvršenju);[4] 6) nasljednik postaje vlasnik zemljišta i bez upisa u zemlj. knjige ,pošto kao univerzalni sukcesor ostaviteljev stiče cijelu imovinu već prihvatom.[5 i 6]

[1] Sporno. V. Klang, K. ad § 418, str. 145, N. 13.

[2] Uknjižba se obavlja ureda radi i nema karakter konstitutivni. V. § 37. z-a o izvlastbi nekretnina u gradu Zagrebu. I po zajedn. z-u o izvlastbi (ex 1881) prelazi vlasnost položenjem odštetne svote, jer tim momentom utrnjuju i svi stvarni tereti na zemljištu. V. Randa, Eig., str. 191, N. 107 i § 59. cit. zajedn. z-a.

[3] V. Randa, Eig., str. 387 i sl. i N, 10. Prema §-u 7. zakona o vodama (ex 1891) jesu »naravne naplave i otoci, koji su se stvorili u koritu, prirastom obalnoga posjeda«. Naplave i otoci (»insula in flumine nata«) postaju dakle priraštajem (ne okupacijom) vlasnost onoga čija je obala — i bez uknjižbe. Prema §-u 6 istoga z-a korito je »vlasnost posjednika obale i nerastavna sastojina obalnoga posjeda«. Vlasnik obalnoga tla ne treba da steče napušteno korito, čiji vlasnik je već prije napuštanja vode bio. No u slučaju »alveus derelictus«-a ima vlasnik napuštenoga i vlasnik novoga korita pravo unutar jedne godine pravo navesti vodu u prijašnji tok (§ 9). (Drugačije o §-u 9 z-a o vodama Rušnov-Posilović, Tumač I. ad §§ 407. i sl., str. 483. No v. Spevec, Osnova z-a o vodnom pravu ,»Mjesečnik« XVII, Prilog k broju 7., str. 6—9. V. i »Nacrt« I., § 48, str. 57). Kod avulsuma prijašnji vlasnik gubi svoje pravo vlasnosti na rečeni dio zemlje onda samo, ako to pravo nije izvršivao za godinu dana (§ 412. o. g. z-a).

[4] Mislim bar, i ako to nije tako sigurno rečeno kao u austr. EO § 237.

[5] Tko bi inače bio vlasnik u međuvrijeme od prihvata do uknjižbe? (Ehrenzweig[5], str. 623).

[6] Randa, Eig., str. 387 i sl. spominje i neke daljne slučajeve stečenja vlasnosti na nekreninama bez uknjižbe.

b) Unosom u zemljišne knjige.

aa) Zemljišne knjige.

a) Njihovo unutarnje uređenje.

§ 34.

Zemljišna knjiga sastoji iz glavne knjige i iz zbirke isprava (§ 1. z-a o zemljišnim knjigama).

Glavnu knjigu sačinjavaju zemljišno-knjižni ulošci (§ 2. cit. z-a).

Zemlj.-knjižni ulošci su listovi, i to realna folia, o samostalnim gospodarskim cjelinama (»Wirtschaftsganze«).[1] Z. k. ulošci (iz kojih sastoji glavna knjiga) su namijenjeni svakomu zemljištu — a ne svakomu vlasniku; zato su to realna, a ne personalna folia.

Z. k. ulošci, koji obuhvataju zemljišta jedne katastralne općine, čine skupa jednu glavnu knjigu (§ 2. z-a o unutarnjem uređenju zemljišnih knjiga). Z. k. ulošci služe za upisivanje zemljišno-knjižnih tijela i promjena na njima ter za upisivanje stvarnih prava, koja se odnose na zemljišno-knjižna tijela, i promjene tih prava (§ 2. z-a o z. k.).

Zemljišno-knjižno tijelo je imobilijarni objekt, s kojim se ima postupati kao sa cjelinom (§ 3. z-a o z. k.) i koji je predmet samostalnoga knjižnoga opterećenja.[2] Z. k. tijelo može sastojati iz jednoga ili iz više zemljišta (§ 4. z-a o unut. uređ. zemlj. knjigâ), a z. k. uložak obuhvaća samo jedno z. k. tijelo (§ 3 z. o un. ur. z. k.). Z. k. tijelo može obuhvatati samo zemljišta, koja se nalaze u jednoj katastralnoj općini (§ 3. ibidem).

Svaki z. k. uložak sastoji iz tri lista: popisnoga, vlasničkoga i teretnoga (§ 5. z-a o un. ur. z. k.).

Popisni list (posjedovnica) sadržaje: 1) sve sastavne dijelove z. k. tijela; 2) stvarna prava, skopčana sa vlasnošću z. k. tijela ili njegovoga dijela (§ 6. z-a o un. ur. z. k.); 3) uobičajeni naziv z. k. tijela, i to u natpisu, a ako je z. k. tijelo predmet prav. odnosa, koji se razlikuje od potpune vlasnosti, onda treba i to u natpisu evidentirati; 4) evidentiranje svake promjene sadržine popisnoga lista, koja nastaje uslijed upisa na drugom kojem listu (§§ 7. i 8. ibidem).

Oznake sastavnih dijelova z. k. tijelâ moraju se slagati sa oznakama u katastru i u katastarskim planovima (§ 7. ibidem).

Vlasnički list mora sadržavati: 1) vlasnika; 2) ograničenja, kojima je vlasnik za svoju osobu podvrgnut (na pr. maloljetnost); evidentiranje

[1] Randa, Eig., str. 471.

[2] Ehrenzweig[6], str. 111; Randa, Eig., str. 472.

ograničenja u raspolaganju sa z. k. tijelom, koja su predmetom upisa u teretni list, a tiču se svakoga vlasnika (§ 9. ibidem).

Teretni list mora sadržavati: 1) stvarna prava, kojima je zemljište opterećeno; 2) prava stečena na ovim pravima; 3) prava otkupa, prekupa, uporabe; 4)ograničenja, kojima je podvrgnut svaki vlasnik opterećenoga dobra, napose zabranu otuđenja (§ 11 ibidem).

Zbirka isprava vodi se zajednički za sve glavne knjige jednoga suda (§ 13. ibidem).

Zbirka katastralnih planova vodi se za svaku glavnu knjigu, a služi za orientaciju o položaju i obliku zemljišta (§ 14. ibidem).

Zemljišne knjige su javne (princip publiciteta); § 7 z-a o z. k.: nije potrebno navoditi razloge. zbog kojih ih gledamo.

β) Upisi.

β$_1$) Predmet i vrste.

§ 35.

Predmet. U zemlj. knjigu mogu se upisivati: stvarna prava i tereti, za tim pravo otkupa i prekupa kao i uporabe (§ 9. z-a o z. k.).

Vrste upisa jesu: uknjižba, predbilježba i zabilježba (§ 8. ibidem).

Uknjižba je bezuvjetno sticanje prava ili brisanje — intabulacija ili ekstabulacija. Za uknjižbu nije potrebno daljne opravdanje.

Predbilježba — prenotacija — je uvjetno sticanje prava ili brisanje, a ima za posljedicu sticanje, prijenos, ograničenje ili brisanje knjižnih prava, pod uvjetom da to naknadno bude opravdano.

Gubitak prava, bio on uvjetan ili bezuvjetan, biva unosom brisanja, a ne križanjem dosadašnjega unosa. Uknjižbom novoga vlasnika je prijašnji brisan.

Zabilježba ima svrhu publiciteta važnih pravnih odnosa[1] ili pak svrhu, da se osnuju izvjesni pravni učinci, koji su sa zabilježbom skopčani po propisima z-a o zemlj. knjigama ili po propisima drugih zakona.

[1] Pored triju vrsta unosâ, koje spominje z. o zemljišnim knjigama, neki pisci (na pr. Randa, Eig., str. 513) navode i četvrtu vrstu unosa. Ovom se hoće nešta vidljivim učiniti (»Ersichtlichmachungen«). Tako se u z-u o unut. uredj. zemlj. knjigâ govori o takvim bilješkama u §-u 7., stav 3. i 4; § 8., stav 1 i 2; § 9, stav 1; § 10., stav 1. Bilješke te služe za evidentiranje pravnih odnosa, za koje nije propisana zabilježba (Wolff, Grundr., str. 206). Drugi pisci smatraju takve unose samo podvrstom zabilježbâ (V. Klang, K. I/2, str. 191).

β_2) Opće pretpostave za uknjižbu i za predbilježbu.

§ 36.

Ove jesu: 1) isprava, na osnovu koje se ima vršiti knjižni upis (§§ 26 i 27 z-a o z. k.); 2) sudska dozvola.

Za upis (uknjižbu i predbilježbu) sposobne isprave: 1) moraju biti sastavljene u obliku, koji je propisan za njihovu valjanost; 2) kad se radi u sticanju i preinačenju prava, moraju sadržavati pravni osnov; 3) ne smiju imati vidljivih mana, koje slabe njihovu vjerodostojnost; 4) ako sastoje iz više tabakâ, moraju ovi biti tako sašiveni, da ne bude moguće ni jedan list ili tabak umetnuti; 5) u ispravama moraju biti označene osobe, koje učestvuju u prav. poslu, i to tako da ih nije moguće uzeti za druge osobe; kao i mjesto, dan, mjesec i godina, gdje i kada su isprave pravljene (§§ 26. i 27. z-a o z. k.).

Dozvola za upis daje se redovno uslijed molbe stranaka ili vlasti (§ 83. z-a o z. k.), osim slučajeva, označenih u z-u o z. k. ili u kojem drugom zakonu (§ 83. ibidem).

Po službenoj dužnosti vrše se naročito oni zemlj. knjižni unosi, čiji su osnovi u toku ostavinske rasprave utvrđeni u obliku, koji odgovara uslovima uknjižbe. O tom dalje §§ 83 i 85 cit. z-a. Propisi §-a 85. shodno će se primjenjivati onda kada se uređenje zemlj. knjiž. stanja na osnovu dosude u postupku za izvršenje prekomjerno odugovlači (§ 86. ibidem).

Ovlašten podnijeti molbu je stečnik a i otuđilac. Pobliže propise o tom, tko je ovlašten podnijeti molbu za upis, sadržaju §§ 87—90 z-a o z. k. Čitaj te §§.

Nadležan je da primi molbu onaj zemljišno-knjiž. sud, gdje se nalazi uložak, u kome se ima vršiti upis (§ 82. z-a o z. k.); no odatle ima iznimaka (§ 82. ibidem). Tako: 1) u slučajevima §§ 66, stav 2; 68, stav 1; 118, 121 i dr. z-a o z. k.; 2) u slučajevima §-a 7. z-a o izvršenju (nadležnost proces. suda za molbe za uknjižbu na osnovu pravomoćne osude); §-a 199 z-a o izvršenju (molba kupca kod izvrš. suda); 3) u slučaju određenja upisa po ostav. sudu (§ 140 z-a o vanpar. p-u i § 84 z-a o z. k.).

Molbe za upis imaju se podnijeti kod zbornih sudova pismeno; kod sreskih mogu se podnositi i usmeno (v. § 93 z-a o z. k.). Pobliže o tim molbama v. §§ 94—102 z-a o z. k.

Trenutak kad koja molba stigne zemlj.-knjiž. sudu, mjerodavan je za prosuđivanje o dotičnoj molbi (§ 103 z-a o z. k.). — U slučaju, da bi se molbi moglo udovoljiti, ako bi izvornik bio podnesen, onda se molba — da se sačuva za dotično pravo prvenstveni red — mora odmah zabilježiti sa dodatkom: »dok stigne izvornik« (v. § 98 z-a o z. k.). — Isprave se mogu podnijeti

i u vjerodostojnom prijevodu, ako nisu sastavljene u jeziku, u kojem se mogu podnesci predati sudu. Ako nema prijevoda a ne proizlazi iz molbe, da ju svakako treba odbiti, onda će se molba — da se sačuva prvenstveni red dotičnoga prava — u zemlj. knjizi zabilježiti sa dodatkom i »dok stigne prijevod« (§ 99 ibidem). U oba slučaja određuje sud primjereni rok.

Molba će biti odbijena: 1) ako izvornik ili prijevod nisu podneseni u određeno vrijeme (§§ 98 i 99 ibidem); 2) ako se molbi ne može udovoljiti, jer: a) iz zemlj. knjige u pogledu zahtjeva ili prava proizlaze zapreke zahtijevanomu upisu (§ 104, toč. 1); b) ako postoji opravdana sumnja, da li su učesnici sposobni raspolagati predmetom upisa ili da li su molioci bili ovlašteni podnijeti molbu (§ 104, toč. 2); c) kad traženje nije osnovano sadržinom podnesenih isprava (§ 104, toč. 3); d) kad isprave nemaju onaj oblik, koji se traži za uknjižbu, predbilježbu ili zabilježbu (§ 104, toč. 4). — Kad upis dozvoljava drugi koji a ne zem. knj. sud, ovaj potonji odlučuje samo o tom, da li je upis dopušten s obzirom na stanje zemlj. knjige; o drugom odlučuje onaj sud, koji dozvoljava upis (§ 104, stav 2.).

U pogledu dozvole treba istaći: Više ili što drugo nego što je stranka zamolila, ne može se dozvoliti, i ako bi ona, prema podnesenim ispravama, bila ovlaštena tražiti više ili što drugo (§ 106, stav 1. z-a o z. k.). Ako je zamoljeno samo za predbilježbu, ne će se moći narediti uknjižba, i ako bi ova bila dopuštena (§ 106, stav 2. z-a o z. k.). No molba za uknjižbu sadržaje u sebi prećutno i molbu za predbilježbu, ako ovu potonju nije molilac izrečno isključio (§ 95, stav 3. z-a o z. k.). — Ako iz koje isprave proizlazi, da je stečniku stvarnoga prava data dozvola za uknjižbu, ali sa ograničenjem glede raspolaganja sa stečenim pravom ili su mu nametnute protuobveze, glede kojih je ugovorena istovremena uknjižba u prilog dotičnih ovlaštenika; onda se ne će moći dozvoliti upis onoga prava, ako glede ugovorenih ograničenja ili protuobvezâ ne bude istovremeno zamoljeno i za uknjižbu ili — prema tom kakva je isprava — bar za pretbilježbu (§ 107, stav 1. z-a o z. k.).

Glede sučevoga prava ispitivati molbu vrijedi princip legaliteta,[1] a ne princip konsenza.[2]

Osim iznimnih slučajeva, sud će kod svake zemlj.-knjižne molbe odlučiti o samoj stvari bez preslušanja stranaka (§ 105 z-a o z. k.). Ako se upis do-

[1] Taj sastoji u tom, da sudac ima ureda radi ispitati pretpostave za valjani upis, u koliko je to prema stanju akata moguće.

[2] Prema ovom je mjerodavan i dovoljan za uknjiženje pravne promjene sporazum stranaka, te sudac nema prava ispitivati njezine materijalne pretpostave. To je materijalni princip konsenza. Od toga razlikujemo formalni princip konsenza: tu je sudac vezan samo na prijedloge stranaka, t. j. sudac smije upisivati samo na i prema prijedlogu. Klang, K. II. 2., str. 196. Wolff, str. 209, veli glede principa konsenza: prema tomu bi sudac smio ispitivati samo postojanje sporazuma i pravnoga osnova (materijalni princip konsenza) ili pače samo postojanje konsenza (formalni princip konsenza).

zvoljava, ima odluka sadržavati one riječi, koje valja upisati u glavnu knjigu (§§ 108 i 5 z-a o z. k.). Ako se molba sasvim ili djelomično odbije, imaju se u odluci navesti svi razlozi, koji smetaju dozvoli (§ 105, stav 3. z-a o z. k.). Odbijena molba zabilježuje se u zem. knjige. O tom izbliže, naročito kad toj zabilježbi nema mjesta, v. § 109 z-a o z. k. Svrha ove zabilježbe je: ako viši sud uslijed rekurza zadovolji molbi, vrijedi to od momenta kad je stigla molba. A i oni, koji su u dobroj vjeri u međuvrijeme od protivnika molbe stekli prava, morali bi se povući. Zabilježba im služi kao opomena. Čim zemlj.-knjižni sud dozna, da je odluka o odbijenoj postala pravomoćna, ima on ureda radi izbrisati zabilježbu odbijene molbe i o tom obavijestiti učesnike (§ 111 z-a o z. k.).

Protiv zemlj.-knjižne odluke dopušten je jedino pravni lijek r e k u r z a (§ 136. z-a o z. k.). Ovaj pristoji učesnicima (»den Beteiligten«), napose onomu, koji je u svojim knjižnim pravima povrijeđen (kod uknjižbe prava vlasnosti svakako prijašnjemu vlasniku).[3] Rekurs treba vazda podnijeti sudu prvoga stepena (§ 136, stav 3.); rok iznosi (kod dostavljanja u našoj državi) 30 dana (§ 137. ibidem). O tom roku v. i §§ 91. i sl. z-a o z. k. Zadocnjeli rekurs odbaciti će odmah sud I. stepena. V. i § 137. z-a o z. k. Rekurs protiv dozvole uknjižbe ili predbilježbe zabilježiti će se u zemlj. knjizi. Ta se zabilježba briše, ako rekurs bude odbijen. Zabilježba kao i brisanje vrši se ex offo (§ 139. ibidem). Ako sud II. stepena odbije rekurs, daljnemu rekurzu nema mjesta (§ 140, stav 1. z-a o z. k.). Ali ako rekurzu bude udovoljeno, može se protiv toga podnijeti rekurs sudu III. stepena. Ako se odluka, protiv koje je rekurs upravljen, preinači ili iz bitno drugih razloga potvrdi, onda će se rješenju dodati razlozi (§ 140, stav 2. i 3.).

U č i n a k r j e š e n j a o r e k u r z u. Ako rješenjem kojim se rekurs odbija, bude potvrđena odluka, kojom je molba odbijena, onda se ex offo naređuje, da se zabilježba odluke u z. k. izbriše i učesnici o tom obavijeste (§ 141. z-a o z. k.).

Ako je sud II. stepena udovoljio kojoj od molbâ, navedenih u §-u 109., koju je sud I. stepena odbio — dozvola će se upisati u zem. knjigu, i to sa učinkom (ovoga upisa) kao da je upis izvršen u trenutku kad je prva molba bila podnijeta (§ 142. z-a o z. k.).

Ako sud II. stepena ukine brisanje, dozvoljeno od suda I. stepena, uspostaviti će se izbrisana uknjižba ili predbilježba.

Ako sud II. stepena odbije drugu koju od molba navedenih u §-u 109, kojoj je bio udovoljio sud I. stepena, onda će se ova naredba zabilježiti u zemlj. knjizi, ali upisano pravo ne će se brisati, dok nije III. sud izrekao odluku ili nije protekao rok za podnošenje rekurza protiv naredbe suda II. ste-

[3] E h r e n z w e i g[6], str. 292.

pena. Ako III. sud odluku I. suda potvrdi, izbrisati će se zabilježba, kojoj je rekurs bio povod.

Ako sud III. stepena potvrdi naredbu suda II. stepena, kojom se odluka suda I. stepena mijenja ili ako rekurs protiv naredbe suda II. stepena ne bude pravovremeno podnesen, izbrisati će se uknjiženo ili predbilježeno pravo (§ 143 z-a o z. k.).

β_3) P o s e b n e p r e t p o s t a v e z a u k j i ž b u.

§ 37.

U koliko nije z-om o zemlj. knjigama ili kojim drugim z-om što drugo određeno, uknjiženje se može vršiti jedno na osnovu javnih isprava i takvih privatnih isprava, kojima je potpise ovjerio sud ili javni bilježnik (§ 36, stav 1. z-a o z. k.). Dalje o tom § 36, stav 2. i 3. i § 37 ibid. — O zemlj.-knjiž. stvarima manje vrijednosti može sudsko ili bilježničko ovjerenje potpisa privatnih isprava, koje je potrebno za uknjižbu, biti zamijenjeno supotpisom dvaju vjerodostojnih svjedoka, ako se uknjiženje ima vršiti u području okružnoga suda, u kojem je isprava napravljena (§ 38, stav 1., izr. 1. z-a o z. k.). Čitaj i 2. izreku 1. stava i 2. stav §-a 38 z-a o z. k.

Privatne isprave treba, osim onoga šta zahtijevaju §§ 26 i 27 z-a o z. k., da sadržavaju još: 1) točnu oznaku zemljišta ili prava, u pogledu kojega se uknjiženje ima vršiti; 2) izrečnu izjavu onoga, čije se pravo ograničava, opterećuje ili ukida ili na drugu osobu prenosi, da pristaje na uknjiženje (clausula intabulandi). Ova se izjava može dati i u posebnoj ispravi ili u zemlj.-knjižnoj molbi. Ali u takvim slučajevima isprava ili molba, koja sadržaje tu izjavu, mora da bude snabdjevena svim onim, što se zahtijeva za uknjižbu (§ 39. z-a o z. k. i § 435. o. g. z-a). 3) Vrijeme i mjesto sklopljene pogodbe (§ 435. o. g. z-a), dakle ne samo sačinjenja isprave, ako oboje ne koincidira.

Na osnovu javnih isprava može biti uknjiženje, ako su one »titulus executionis« ili ako je pridonesena »clausula intabulandi« (§ 40. z-a o z. k.). Čitaj taj §.

Ako je pravo, koje nema za predmet periodičke činidbe, upisano izrečno samo za vrijeme trajanja života koje osobe, onda može uknjižba njegovoga brisanja biti dozvoljena i samo na osnovu smrtnoga lista ili proglašenja smrti. — Ali uknjižba brisanja pravâ, kojima su predmetom periodičke činidbe, može se na osnovu samo navedene isprave dozvoliti tek izminućem 3 godine nakon smrti, ako nasljednik nije izdejstvovao zabilježbu za plaćanje zaostataka (§ 41. z-a o z. k.).

β_4) Predbilježba.

§ 38.

Dopustivost predbilježbe. Kad isprava ne odgovara svim osobitim pretpostavama za uknjižbu, ali ipak odgovara općim pretpostavama (§§ 26. i 27.), može se dozvoliti predbilježba (§ 42. z-a o z. k. i § 438. o. g. z-a). P. za založno pravo biva samo onda, kada je dovoljno posvjedočena tražbina i pravni naslov založnoga prava; a p. prava otkupa i prekupa ter uporabe, kada je dovoljno posjedočeno postojanje prava i privoljenje na upis (§§ 43 i 44 z-a o z. k.). Napose biva p.: a) na osnovu odlukâ sudova, koje još nisu postale pravomoćne; b) na osnovu sudskih naredaba, kojima se dozvoljava p. kao ovrha radi osiguranja; c) na osnovu zahtjevâ javnih vlasti, kada ove mogu tražiti založno osiguranje javn. zahtjevâ; d) u svrhu brisanja ili prijenosa prava na platca, ako se donese službena isprava o tom, da je položen kod suda dužni iznos (hipotekarni dug), koji se vjerovniku iz jednoga od razloga, navedenih u §-u 1425. o. g. z-a ne može isplatiti ili u pogledu kojega vjerovnik mora prema §-u 1422. o. g. z-a platcu tek ustupiti svoja prava (§ 46. z-a o z. k.).

Opravdanje. Predbilježeno pravo je uvjetovano opravdanjem (§ 47. z-a o z. k.). Biva to: a) na osnovu izjave (pogodne za uknjižbu) onoga, protiv koga je p. ishodjena; b) u slučajevima §-a 45. z-a o z. k. na osnovu potvrde, da je nastupila izvršnost predbilježene odluke ili na osnovu pravomoćne odluke nadležne vlasti, koja ima da odluči o postojanju osiguranoga prava; 2) ako je potrebno sudjelovanje protivnika predbilježbe, a ovaj to uskraćuje, dovoljna je odluka sudske vlasti, izrečena u parnici protiv ovoga (§ 48. ibid.). U tom slučaju mora se za 15 dana od dostavljene odluke o p. dignuti tužba kod nadležnoga suda. Ova ide na utvrđenje opstanka predbilježenoga prava i opravdanja p-e. Ako je parnica o postojanju predbilježenoga prava već u toku, a petit se može protegnuti i na opravdanje p-e, onda ne treba posebna tužba za opravdanje. Rok za tužbu može se iz važnih razloga produžiti. Tužilac mora dokazati prav. osnov stečenja predbilježenoga prava, napose i istinitost predbilježene isprave. Tuženik može navesti sve svoje prigovore i onda, ako nije rekurirao protiv dozvole p-e ili ako je to učinio bez uspjeha (§§ 49—51 ibidem).

Ako opravdanje izostane, može onaj protiv koga je p. dozvoljena, iskati brisanje. Molba za brisanje biti će odbijena, ako se dokaže, da je tužba pravovremeno podignuta ili da rok još nije minuo. Inače će se odrediti na kratko vrijeme ročište, na kojem će tražilac p-e dokazati, da rok za opravdanje još teče ili da je tužba na vrijeme dignuta; u protivnom slučaju dozvoliti će se brisanje p-e. Tužba na opravdanje smatra se pravodobno podignutom, ako se — ma da je rok za nju protekao — podnese prije podnesene molbe za brisanje ili istoga dana (§ 53. ibidem).

Ako je p. brisana, jer je konačno odlučeno, da predbilježeno pravo tužiocu ne pripada ili je odlučeno, da p. nije opravdana ili što se je onaj, koji ju je ishodio, bezuslovno nje odrekao, onda će se svaka p. istoga prava, za koju bude kasnije na osnovu iste isprave zamoljeno, ex offo odbiti ili, ako je to propušteno, a učinjena nova p., ova će se opet izbrisati, čim protivnik prijavi, da je p. već jedanput bila izbrisana (§ 54. ibid.).

Ako je naprotiv p. brisana samo iz razloga, što tužba nije pravovremeno dignuta, može se zamoliti nova p., ali ova ima učinak od momenta podignuća nove molbe. No protivniku p-e stoji na volju tužbom zahtijevati da se utvrdi nepostojanje predbilježenoga prava i, u slučaju povoljne odluke, da se njenom zabilježbom u zemlj. knjizi spriječi ponovna dozvola p-e (§ 55. z-a o z. k.).

Uknjižene a i predbilježene osobe mogu raspolagati sa svojim pravom, te su protiv njih mogući daljni upisi. Ako bude p. opravdana, onda treba kod upisa opravdanja brisati ex offo i sve sljednike uknjiženoga; a s druge strane sa brisanjem neopravdane p-e sve sljednike predbilježenoga. Tako se postupa i sa predbilježenim brisanjem (§§ 56. i 57. ibidem).

Ako obligatorni ovlatšenik ima isprave, koje ne odgovaraju ni općenitim potrepštinama, ne može se predbilježiti. Ni zabilježba spora nije ovdje moguća, jer je ova dopuštena samo ako se tvrdi, da je zemlj. knjiga neispravna. Dok nema osude, sposobnè za uknjižbu, može tražiti na pr. kupac zemljišta, bez isprave sposobne za uknjižbu, samo privremenu naredbu (zabilježbu zabrane otuđenja; § 333, toč. 3. z-a o izvršenju), koja ga ali ne štiti protiv prisilne dražbe zemljišta sa strane vjerovnikâ otuđioca.

β_5) Zabilježba.

§ 39.

Zabilježba se čini u svrhu publikacije činjenicâ ili osobnih odnosa, čiji publicitet je poželjan u interesu trećih. Prav. učinak je u tomu, da se nitko, koji u dotičnom zemlj. knjiž. ulošku izdejstvuje upis, ne može pozivati na to, da mu ovi odnosi nisu bili poznati — no propust z-e nema pravnih posljedicâ. Z-e se čine i u svrhu osnutka određenih pravnih učinaka, koji su se z-om skopčani prema propisima z-a o zemlj. knjigama ili kojega drugoga z-a U prvu kategoriju spadaju z-e o ograničenoj djelatnoj sposobnosti, z-a o otvaranju stečaja, o oduzimanju svojevlasti zbog rasipnosti i t. d. U drugu kategoriju spadaju z-e tekuće parnice, prinudne dražbe i t. d.

β_6) Izvršenje upisa.

§ 40.

Upis se može preduzeti samo po pismenom nalogu zemlj.-knjiž. suda, i to prema sadržini toga naloga (§ 112, stav 1. z-a o z. k.). Ako se koji nalog po stanju zemlj. knjigâ ne može izvršiti, onda se dani nalog može ispraviti samo novim nalogom zemlj.-knjiž. suda (§ 112., stav 2. ibid.).

U zemlj. knjizi ne smije se ništa učiniti nečitkim. — Ako se kod upisivanja učini pogrješka i opazi još za vrijeme upisivanja, ispraviti će se bez naloga zemlj.-knj. suda, a kasnije opažena pogrješka samo po nalogu toga suda. Ovaj će preslušati učesnike, ako bi pogrješka imala kakvu pravnu posljedicu (§ 114. ibid.).

Potvrda o izvršenom upisu staviti će se na izvornu ispravu, na osnovu koje je upis izvršen (§ 115. ibid.).

U glavnu knjigu upisuje se bitna sadržina knjiž. pravâ. Ako se to u kratko ne da izraziti, onda se može u glavnoj knjizi pozivati na tačno označena mjesta u ispravama, sa učinkom kao da su ta mjesta upisana u samoj glavnoj knjizi (§ 5. ibid.).

β_7) Upis vlasnosti, pripis i otpis.

§ 41.

Dozvoljeni upis vlasnosti unaša se u zemlj. knjizi u »vlasnički list«. Drukčije je samo ako se jedno zemlj. knjižno tijelo ili njegov dio spoji sa drugim zemljišno-knjižnim tijelom; u tom slučaju biva pripis u «popisnom listu« povećanoga zemljišta (§ 81. z-a o z. k. i § 23. z-a o zemlj.-knjiž. diobama, otpisima i pripisima). U slučaju svakoga pripisa mora da se odredi odgovarajući otpis pri umanjenom zemlj.-knjiženom tijelu, od kojega je jedan dio odcijepljen; a ako se prenaša cijelo zemlj.-knjiž. tijelo, treba odrediti njegovo brisanje. Za otpisani dio može se otvoriti i novi uložak.

Zakon o zemljišno-knjižnim diobama otpisima i pripisima od 31. XII. 1930 ima svrhu da riješi interesni konflikt između vlasnika, koji hoće iz ekonomskih razloga odcijepiti jedan dio od svoje nekretnine, i knjižnih ovlaštenika, čija je sigurnost time stavljena u pogibelj. Bitna sadržina toga z-a jest:

A. Otpisivanje. Ako se za odcijepljeni dio otvori novi zemlj.-knjižni uložak i ako se u nj upišu sva prava knjiž. ovlaštenikâ, onda za otpisivanje pojedinih sastavnih dijelova zemlj.-knj. tijela nije potrebno ni prethodno obavještenje a ni privola knjižnih ovlaštenika (§ 2, stav 1., izr. 1. cit. z-a). — O tom šta biva sa zal. pravima, zemlj.-knjiž. služnostima i zabilježbom prvenstvenoga reda — čitaj § 2, stav 1, izr. 2. i stav 2 i 3 cit. z-a.[1] — O tom da je otpis izvršen i uložak otvoren, obavijestiti će se svi interesenti (§ 2, stav 4 cit. z-a).

Ako treba otcijepiti dio zemlj.-knjiž. tijela prenijeti bez prijenosa tereta, vlasnik toga zemlj.-knjiž. tijela može podnijeti prijedlog, da sud pozove zemlj.-knjiž. ovlaštenika, da unutar 30 dana (od dostave poziva) podnesu svoje prigovore, jer će se inače otpis dozvoliti, a knjiž. ovlaštenik izgubiti će sa otpisom svoja prava u pogledu otcijepljenoga dijela. (§ 3., stav 1. cit. z-a). — Taj prijedlog se zabilježuje u ulošku onoga dijela zemlj.-knjiž. tijela, od kojega se ima otpisati odcijepljeni dio. Učinak te zabilježbe jest, da kasniji upisi ne sprečavaju otpisivanje (§ 4, stav 1). — Pravovremeno kod suda (pismeno ili usmeno) podneseni prigovor sprečava otpisivanje. U njem nije potrebno navesti, za što se prigovora (§§ 6 i 8, stav 1, l. c.). — Prepreka otpisivanju može se ukloniti isplatom duga ili sud. odlukom, kojom se prigovor odbacuje ili proglašuje bez učinka (§ 8, stav 2). — Knjiž. ovlaštenici — prigovarači — čije tražbine su upisane sa glavnicom, određenom po iznosu, moraju primiti i još nedospjelu isplatu; ali im ostaje pravo na naknadu eventualne štete (§ 9). — Prigovor proglasiti će zemlj.-knjižni sud bez učinka, ako je upravljen protiv zamjene zemljištâ, namijenjenih poljoprivredi, a zamjenom se postizava arondacija ili bolje gospodarstvo i ako sigurnost tražbine, zbog koje se je prigovorilo, nije ugrožena uslijed toga, što ona možda nije više pokrivena sa $^2/_3$ vrijednosti dobra, koje će u buduće jamčiti za dug (§ 10). — O prijedlozima, da se prigovor proglasi bez učinka, vršiti će zemlj.-knjižni sud izviđenje po načelima vanparnič. postupka, a pri tom nastojati, da se postigne sporazum među učesnicima (§ 12).

B. Otpisivanje dijelova manje vrijednosti. Ako treba besteretno otpisati dio, koji površinom svojom ne prelazi $^1/_{100}$ površine neprekinutoga dijela zemlj.-knjiž. tijela, može katastarska vlast (uvjerivši se o identitetu stranaka) zapisnikom posvjedočiti prijedlog, da se u zemlj. knjizi provede otpis i pripis. Već na osnovu toga i plana, priloženoga prijavnom listu katastarske vlasti, dozvoliti će se otpis i pripis. — Ne može to biti, ako bi se vrijednost knjiž. tijela uslijed otpisa smanjila očevidno za više od 1000 D. Otpisivanje bez prijema tereta nedopušteno je i onda, ako je ovakav otpis na osnovu ovoga propisa unutar posljednih 5 godina već jedanput bio

[1] Založna prava prenose se u svojstvu zajedničkih hipoteka. — Služnosti, ograničene na određeni prostor, ne prenose se na novi uložak, ako se one ne odnose na dio, koji treba otpisati. — Zabilježba prvenstvenoga reda sprečava otpisivanje, ako nije podnesen otpravak odluke, kojom je zabilježba dozvoljena; ako se otpravak podnese, na njem će se zabilježiti otpis kao i oznaka novoga uloška za odcijepljeni dio (§ 2, stav 1. in f., stav 2 i 3).

izvršen (§ 13). — Knjiž. ovlaštenik, koji tvrdi, da bi otpisom zemlj.- knjižno tijelo palo u vrijednosti za više od 1000 Din, može u roku od 30 dana prigovoriti besteretnomu otpisu. — O prigovoru vodi sud ex offo potrebne izviđaje po načelima vanparn. postupka, a pri tom nastoji da dođe do sporazuma. Ako se prigovoru udovolji, onda se u zemlj. knjizi — nakon pravomoćnosti zaključka — uspostavlja ex offo prijašnje stanje. — Ako je odcijepljeni dio pripisan drugomu zemlj.-knjiž. tijelu ili ako je iz njega stvoreno novo zemlj. knjiž. tijelo, prigovor se zabilježuje u ulošku toga zemlj.-knjiž. tijela. Učinak te zabilježbe jest, da upisi, učinjeni nakon otpisa, ne mogu sprečavati uspostavu u prijašnje stanje u zemlj. knjizi, ako se prigovoru udovolji (§ 14).

C. Propisi o otpisivanju za putne i vodno-građevinske naprave. 1) Ako je zemljište upotrebljeno: a) za pravljenje, održanje, proširenje ili premeštanje javne putne naprave; b) za napravu, učinjenu u jav. interesu, da se voda dovodi, odvodi, upotrebljava ili odbija. 2) Ako se radi o dijelovima puta, napuštenoga, kad se je takva naprava gradila ili ako se radi o dijelovima korita, oslobođenoga od vode. 3) Ako se radi o ostatcima zemljišta, koje je uslijed takve naprave odsječeno od osnovnih zemljišta (§ 15) — u svim tim slučajevima vrijedi slijedeće:

Na osnovu prijavnoga lista (na kojem katastarska vlast potvrđuje, da se radi o javnoj putnoj napravi ili o vodno-građevinskoj napravi, koja je načinjena u jav. interesu), sud će iznaći, da li vrijednost zemljišta vjerojatno ne prelazi 1000 Din (§ 17, stav 1.). — U tom slučaju provesti će se u pogledu zemljišta, spomenutih gore (u predašnoj alineji) pod 1) i 2), u zemlj. knjizi odmah i ex offo sve promjene, prouzročene napravom, koje se vide iz prijavnoga lista i njihovih priloga. Pristanak vlasnika i knjiž. ovlaštenikâ nije potreban. Isto vrijedi i za zemljišta, navedena gore (u predašnjoj alineji) pod 3), ako za njih ne treba otvoriti novi zemlj. knjiž. uložak (§ 18, stav 1). — I onda se mogu provesti u zemlj. knjizi promjene na netom spomenuti način, kad vrijednost dijelova, upotrebljenih za napravu, prelazi 1000 Din, kad je iznos, za koji vrijednost prelazi 1000 Din, vjerojatno izravnan povišenjem vrijednosti, koje su uslijed naprava postigla zemljišta, preostala pri zemlj.-knj. tijelu (§ 18, stav 3). — Odštetni zahtjevi (vlasnika, knjiž. ovlašćenika i ostalih učesnika), nastali prigodom provedenja knjižnih promjena, mogu se ostvarati protiv osoba, koje su po načelima građ. prava obvezane na naknadu, najdulje za 3 godine, od kada je izdat zaključak u smislu §-a 18 (§ 20).

Općenite naravi (za A, B i C) je propis §-a 25, stav 1, prema kojem u pogledu otpisanoga sastavnoga dijela prestaje — osim ako se za odcijepljeni dio otvori novi uložak i ako se u nj upišu sva prava knjiž. ovlaštenikâ (§ 2) — izvršenim otpisom učinak svih upisa, koji se odnose na zemlj.-knjiž. tijelo. — Nadalje propis §-a 25, stav 2, da izvršenim pripisom,

dobivaju svi upisi, koji se odnose na zemlj.-knjiž. tijelo, koje mu je sastavni dio pripisan, učinak i u pogledu pripisanoga dijela.

Konačno još spominjem glede uvodno spomenutoga upisa vlasnosti: upis suvlasnosti je dopustiv samo po udjelima, određenim s obzirom na cjelinu (na pr. polovina, trećina); § 11 z-a o z. k. Uknjižba materijalne diobe je samo iznimno dopuštena. V. §§ 74 i 4, stav 3. z-a o unut. ured. z. k. Nedopustiv je upis vrijednosnoga udjela: na pr. da A bude vlasnik do vrijednosti od 100.000 Din.

γ) Pravno značenje upisa.

§ 42.

Zemlj.-knjiž. upis nije formalni akt u tom smilu, da bi on — i bez materijalno-pravnih pretpostava — imao namijenjeni mu učinak, ako je naprosto udovoljeno formi.[1] Upis, naprotiv, ima svoj učinak samo onda, kada postoje sve pretpostave, koje propisuje građansko pravo za namjeravanu pravnu promjenu. Upisi, koji se — zbog svoga predmeta — kose sa propisima o zemlj. knjigama, te se ne bi smjeli učiniti, jesu »neizlječivo« ništetni (»unheilbare Nichtigkeit«):[2] oni se mogu, usuprot formalne snage odluke, na osnovu koje su uslijedili, ex offo odstraniti; napose ne mogu oni dobiti dejstvo temeljem principa povjerenja.[3]

Savezno s tim treba ovdje napomenuti t. zv. principe tabularnoga prava, t. j. najvažnije na tabularni institut odnoseće se materijalno-pravne zasade. Ta načela nisu izrečena u samom z-u, već su apstrakcijom iz njegovih pojedinačnih ustanova zadobijena.

1. Princip povjerenja (»Publizitätsprinzip«). Tko, pouzdavajući se u zemlj. knjige, t. j. ne poznavajući divergirajuće pravno stanje, ishodi zemlj.-knjiž. upis, njemu u prilog vrijedi zemlj. knjiga kao ispravna i potpuna (materijalni publicitet). Što je u zemlj. knjizi, to je istina (pozitivna strana principa publiciteta); a česa u zemlj. knjizi nema, smatra se kao da ne postoji (negativna strana principa publiciteta — povjerenje u potpunost upisa, u pouzdanost zemlj. knjige).[4]

a) Povjerenje u potpunost zem. knjige zaštićeno je već o. g. z-om (§§ 468, 469, 527, 1500). Povjerenje pak u valjanost njezinu dolazi po o. g. z-u do potpunoga dejstva tek izminućem tabularne dosjelosti (§ 1467). Dotle se

[1] Tako Exner, Hypothekenrecht, §§ 9—11.

[2] Tako kad je nastalo fizički ili pravno nemoguće knjižno stanje, kojemu pravno stanje ne može odgovarati (na pr. upisani nije nikada postojao, postojeći pravni poredak upisano pravo ne poznaje). Mayr, str. 464.

[3] Klang, K. II, 1, str. 191.

[4] Mayr, str. 362.

je mogla nevaljanost upisa prethodnika realizovati i protiv njegovoga poštenoga sljednika.[5 i 6] No prema z-u o z. k. (§ 28) je pošteni stečnik odmah zaštićen, i ako se njegovo stečenje osniva na nevaljanoj uknjižbi (§ 68), u koliko je ovaj nevaljani upis formalno već pravomoćan, a u zemlj. knjizi nije kao sporan označen (§ 70, stav 2).[7] — Ako pak nevaljani upis nije pravomoćan, jer onaj, protiv koga je uslijedio, nije, ma iz koga razloga, propisno obaviješten, tada pravo tužbe protiv trećih osoba, koje su na uknjiženom pravu stekle daljna knjižna prava u dobroj vjeri, prestaje u tri godine od časa kad je za pobijanu uknjižbu bilo zamoljeno kod knjižnoga suda[8] (§ 71. z-a o z. k.).

b) Time da se štiti povjerenje u javne knjige (»der Schutz des öffentlichen Glaubens«) zaštićen je pošteni stečnik. Pošten je pak onaj, komu ispričivo nije poznato pravno stanje, koje se ne slaže sa stanjem zemlj. knjige. Nije pošten onaj, čije neznanje počiva na gruboj nepažnji. Pošten stečnik je samo onaj, koji to jest još u vrijeme kad moli za upis. Dobra vjera i pouzdanje odnosi se na uložak kao cjelinu. »In culpa« je onaj, koji nije zagledao u zbirku isprava, ako glavna knjiga na ovu upozorava. Ali nuzgredna odredba, koja je prema prirodi svojoj samo u zbirci isprava, vrijedi i protiv njega, prem nije u glavnoj knjizi spomenuta. Pouzdanje odnosi se samo na uknjižbe i predbilježbe, a ne na zabilježbe.[9] Svejedno je, da li je stečenje na-

[5] Mayr, ibidem.

[6] Na pr. *B* je na temelju falzifikata uknjižen kao vlasnik. Pravi vlasnik je još uvijek prije uknjiženi *A*. Treći, *C*, koji za nevaljanost uknjižbe *B-a* ništa ne zna, kupi od potonjega zemljište, pouzdavajući se u zemlj. knjigu, i bude kao novi vlasnik uknjižen. Po o. g. z-u može *A* još uvijek, unutar 3 godine od ove uknjižbe (*C*-a) svoju vlasnost protiv *C*-a realizirati i brisanje *B*-a i *C*-a tražiti (tužbom za brisanje) *C* postaje vlasnik nakon 3 godine tabul. dosjelošću i brisovna tužba nije više dopustiva.

[7] Po z-u o z. k. ne može *A* ishoditi brisanje *C*-a, već gubi vlasnost momentom, čim je pošteni *C* uknjižen. Samo se pretpostavlja, da je u tom momentu nevaljani upis prethodnika *B*-a formalno već pravomoćan, t. j. da se ne može više rekursom pobijati i da u z. knjizi nije kao sporan označen. Ako rok za rekurs još nije protekao, može se poštenomu stečniku, usuprot njegove dobre vjere, dogoditi da se uknjižba prethodnika putem rekurza ukine ili da još prije proteka za rekurs bude ishodjena zabilješka spora sa natražnom moći (a ta pogađa i jur uslijedio upis stečnika). U nepravomoćni upis ne možemo se dakle pouzdati (Ehrenzweig[6], str. 118 i 119).

[8] Ako *A* nije obaviješten o nevaljanoj uknjižbi, rok za rekurs ne može početi teći i uknjižba ne postaje pravomoćna. Ipak ta uknjižba dobiva nakon 3 godine potpunu javnu vjeru — i ako je dostava propuštena. Ako je dakle *B* 1. januara 1935 nevaljano uknjižen, a pravi ovlaštenik *A* o tom nije obaviješten, onda može tek nakon 3 godine, dakle nakon 1. januara 1938., treći steći u dobroj vjeri vlasnost i dejstvo toga stečenja nastupa odmah. On dakle ne mora ni u tom slučaju zemljišta tek dosjesti. Taj trogodišnji rok ne počinjej naime tek sa njegovom vlastitom uknjižbom (kao kod tabul. dosjelosti); on je već prije protekao, ovlaštenik je prešutio svoje pravo (Ehrenzweig[6], ibidem).

[9] Prijenos vlasnosti sa strane maloljetnika (bez zak. privoljenja) je nevaljan, i ako je stečnik bio »in b. fide«, a maloljetnost nije bila zabilježena (Wolff, str. 217).

platno ili besplatno.[10] Jedno i drugo je zaštićeno. — No stečenje putem javne dražbe se ne štiti — zadnja izreka §-a 469 o. g. z-a ne može se primijeniti na stečenje založnoga prava putem ekzekucije.[11] — Povjerenje u zemlj. knjige ne štiti onoga, koji je nevaljano upisan, već uvijek samo njegovoga sljednika (§ 62 z-a o z. k.).[12] — Pouzdanje u zemlj. knjige vrijedi za, a ne protiv trećega, koji je »in bona fide«. On se može pozvati na knjižno stanje, ako je za njega povoljnije od pravoga pravnoga stanja, ali i na pravno stanje, ako je za njega povoljnije od knjižnoga.[13]

2. Zemljišna knjiga je javna. Svatko ju može — u prisustvu kojega zemlj. knjiž. činovnika — razgledati i iz nje uzimati prijepise i izvatke (§ 7 z-a o z. k.). S toga se smatra ono, što je u zemlj. knjizi upisano, kao publicirano, te se nitko ne može ispričavati, da mu nije poznato; § 443. o. g. z-a (formalni publicitet).

3. Princip upisa. Pod tim razumijevamo načelo, da se stvarna prava na predmetima zem. knjige, stiču samo upisom u tu knjigu. Prema tomu je upis potrepština forme stečenja prava. To je načelo različno od principa publiciteta. te za to nije ni ispravno ni svrsi shodno, da se sa negativnom stranom principa publiciteta izjednačuje. Princip upisa je u građ. z-a izrijekom priznat za stečenje stvarnoga prava zemlj. knjižnih nekretnina (§§ 431, 451, 481). No odatle imade iznimaka. U koliko gospoduje princip upisa, dejstvo principa publiciteta ne dolazi u opće u pitanje; tek u koliko je princip upisa probijen, dobiva princip publiciteta opet svoju važnost.[14]

Ali svakako već samo fakat upisa (t. zv. tabularni posjed) pruža upisanomu osobita beneficija: a) upisom osniva se predmnjeva prava (upisani opravdava vlasničku tužbu, pozivajući se na zemlj. knjigu); b) upis je legitimacija za knjižno raspolaganje (samo uknjiženi može ovakve dispozicije realizovati kod zemlj. knji. suda); 2) upis štiti upisanoga protiv pogibelji, da izgubi svoje izvanknjižno stečeno pravo u prilog trećemu, koji »bona

[10] Za to govori općenita stilizacija §§ 468, 469, 526, 527 i napose § 1500, a i §-a 78. z-a o z. k. (»... koji su, uzdajući se u zemlj. knjigu, izdejstvovali uknjižbu...«). V. Randa, Eig., str. 541, N. 7.

[11] Tako austr. judikat br. 188 iz g. 1909. (u GlU »Neue Folge« XII, br. 4499), naročito s obzirom na novi z. o izvršenju.

[12] Na pr.: Petar se izdaje za Pavla i proda njegovu (Pavlovu) oranicu Ivanu. Ovdje je moguće, da Ivan bude upisan kao vlasnik. Taj upis je nevaljan usuprot dobroj vjeri Ivanovoj, jer ova dobra vjera nije ona, o kojoj je ovdje riječ. Nije zemlj. knjiga zavela Ivana: u njoj je stajalo, da je oranica bila Pavlova, a to je bilo ispravno. Tek upisom na Ivana postala je zemljišna knjiga neispravna, te ako Ivan proda oranicu Franji, koji je u dobroj vjeri, jest Franjo zaštićen. Ehrenzweig[6], str. 119.

[13] Od dviju hipoteka, jedna je plaćena, ali nije brisana; a druga je pomutnjom brisana, a nije plaćena. Vjerovnik, koji je, ne znajući za to, stekao treću hipoteku, može se kod razdiobe kupovnine pozivati i na isplatu prve kao i na brisanje druge hipoteke. Ehrenzweig[6], str. 120.

[14] Klang, l. c. str. 195.

fide« za izvanknjižno stečenje nije znao.[15] — Mjerodavan je upis u glavnu knjigu, osim da ova upućuje na isprave (§§ 4. i sl. z-a o z. k.). Ako su potrebne isprave faktično postojale, a i sve druge pretpostave, nastaje pravna promjena upisom u javnu knjigu, ako i prilozi u zbirci ispravâ sasvim ili dijelom fale. Obratno nije dovoljno, da je prilog za upis među ispravama, ako upis u glavnu knjigu sasvim ili dijelom fali.

4. Princip legaliteta. O tom v. gore § 36. u i kod N. 2.

5. Princip konsenza. V. gore § 36. i u kod N. 3.

6. Princip specialiteta sastoji u tom, da u zemlj. knjizi za svako zemlj.-knjižno tijelo postoji posebni odjel i da svi upisi o pravima i teretima moraju biti točno određeni. Taj princip došao je do izražaja u §§ 10—15 z-a z. k. Iznimka: dozvola zajedničkih hipoteka (§ 15. ibidem) i hipotekâ do najvišega iznosa (§ 14. ibid.).[16]

7. Princip prvenstvenoga reda. Pod tim razumijevamo, da se učinak jednoga upisa u odnosu prema drugima ravna po času, kad je molba za upis stigla zemlj.-knjiž. sudu (§ 440. o. g. z-a i § 29. z-a o z. k.). Upisi, koji su nespojivi sa upisom, koji ima raniji rang, ne smiju se dozvoliti, a to treba u zemlj. knjizi vidljivim učiniti (§ 113. z-a o z. k.).[17] — O zabilježbama prvenstvenoga reda čitaj §§ 60—65 z-a o z. k.).

Konačno kad govorimo o značenju upisa, treba spomenuti i t. zv. tabularnu dosjelost. O tom v. ponajprije »Nacrt« I, § 93, str. 113, N. 3. Kako je međutim uveden novi zakon o zemlj. knjigama (od 18. maja 1930.) treba pripomenuti slijedeće: U literaturi austr. prava uči se gotovo jednoglasno, da su §§ 1467. i 1469. o. g. z-a ukinuti austr. gruntovnim redom od 1871 (a taj gotovo potpuno odgovara našem netom citiranom z-u o zemlj. knjigama). Drugačije austr. praksa. No ne može se baš reći, da su §§ 1467. i 1469. formalno ukinuti, jer derogacijona klauzula §-a 145., stav 3, našega z-a o z. k. stavlja van snage pravne propise »koji se odnose na predmete ovoga zakona, u koliko su ovi predmeti uređeni ovim zakonom«. Jasno je: ako se radi o konkretnom stanju stvari, za koji §§ 70 ili 71 z-a o z. k. daju normu, uporaba §§ 1467 ili 1469 je isključena. A to je gotovo u svim slučajevima, u kojima se austr. sudovi pozivaju na §§ 1467 i 1469. Ako se pak ipak nađe slučaj, za koji §§ 70 i sl. z-a o z. k. ne daju pravilo, dolaze do uporabe §§ 1467 i 1469.[18]

[Ova partija o zemlj. knjigama izrađena je poglavito po Wolffovom, Grundriß, str. 203 i sl. (naravski sa uporabom našega z-a o zemlj. knjigama), pošto je najkraći, a ipak sadržaje sve što je najvažnije. Pored toga sam upotrebio: Ehrenzweig, S.[6], Klangov Komentar, Mayerov Lehrbuch i Demeliusov Grundriß].

[15] Mayr, l. c. str. 363 i sl.
[16] Klang, ibidem.
[17] Klang, ibidem.
[18] V. Schey, »Bericht« k austr. noveli, str. 309.

bb) Pretpostave stečenja vlasnosti uknjižbom.

U opće

§ 43.

Za stečenje vlasnosti uknjižbom treba: 1) Titul, t. j. »valjani pravni naslov« (§ 26. z-a o z. k.), koji opravdava stečenje vlasnosti naprama dosadašnjem vlasniku. Primjeri u §-u 1461. o. g. z-a; 2) da je vlasnik, naprama komu postoji naslov, unešen u zemlj. knjigu kao »knjižni prethodnik« (§ 21. z-a o z. k.); 3) stečenje vlasnosti mora biti propisno uneseno u zemlj. knjigu.

Unos, dakle, nije formalni akt, te nije sâm po sebi kadar pribaviti vlasničko pravo, ako i materijalno nije osnovan. No i nevaljani upis ima svoje učinke. V. gore § 42. in pr. i pod 3.[1]

α) Titul.

αα) Njegova bivstvenost.

§ 44.

O. g. z. veli u §-u 380. o. g. z-a: »...«. Titul tvori (§ 424) ili ugovor ili naredba posljednje volje ili izreka suca (§ 436) ili zakon, t. j. činjenica, koja krepošću z-a tvori zahtjev, da se prenese vlasnost (na pr. gubitak vlasnosti zbog prijevremene ponovne ženidbe, § 121; bezrazložno obogaćenje, §§ 1431, 1435 i dr.).

Bez titula je uknjižba ništetna, a pravi vlasnik ima tužbu »za brisanje« (§§ 68 i sl. z-a o z. k.). Pobitni titul može se pobijati, a pobijanje uništava vlasnost, prenesenu na osnovu toga titula. I za to služi tužba za brisanje (§ 69. ibidem). No i upis bez valjanoga tiula (tabul. posjed) ima stanovite pravne učinke. V. gore § 42, toč. 3. in f.

Protiv pogibelji novih uknjižba tečajem procesa o brisanju štiti zabilježba spora. V. § 68. z-a o z. k. Tužitelj može svoju tužbu dati zabilježiti kod osporene uknjižbe. Ako pobijedi u tom procesu, treba na osnovu ove osude brisati ne samo dotičnu uknjižbu, već i sve daljne uknjižbe, koje su zamoljene nakon zabilježbe, a osnivaju se na osporenoj uknjižbi (§§ 68, 72 ibid.). Sa sličnim učinkom može se zabilježiti i kaz. prijava (§ 73. ibid.).

Ako je titul uvjetovan ili odročen, to je uvjetovano odn. odročeno i knjižno pravo, stečeno na osnovu takvoga titula.[1]

[1] V. Ehrenzweig[6], str. 253 i sl.
[1] Mayr, str. 439 i sl. Krainz[2], § 223, str. 579 i sl.

ββ) Učinci titula i predaje bez uknjižbe.

§ 45.

Sa titulom nastaje osobni zahtjev, da se prepusti vlasnost, dozvoli upis i ustupi posjed. Sa titulom nastaje samo tražbeno pravo. Ako je vlasnik prodao zemljište dvim različitim osobama, dolazi do uporabe § 440. o. g. z-a. Za prvenstveni red mjerodavan je § 29. z-a o z. k. — Kao osobni zahtjev upravljen je ovaj samo protiv određenoga obvezanika i njegovoga nasljednika, ali ne i protiv singularnoga sukcesora (§ 443. in f. o. g. z-a).

I predajom zemljišta ne dobiva stečnik (koji se oslanja na titul) vlasnost, već samo pravni posjed. Time neupisani stečnik dobiva doista jak položaj. Otuđilac zemljišta, koji je u zemlj. knjizi još uvijek vlasnik, ne može ga vindicirati (prigovor iz prava posjeda). Ali obratno može stečnik tužiti po §-u 372. o. g. z-a otuđioca, koji je opet zadobio posjed i prigovoru vlasnosti staviti repliku iz prava na posjed. Ali kako je, ako stečniku ne stoji nasuprot otuđilac, već tko treći (na pr. kupac, komu je prodavalac svoju knjižnu vlasnost naknadno prepustio)?

Praksa se drži principa upisa. Austr. judikat br. 186. glasi: »Dok stečenje (»Erwerbungsgeschäft«) nije upisano u javne knjige (§§ 431, 451. 481 o. g. z-a), čini ugovor, koji je upravljen na stečenje stvarnoga prava, samo titul. Ovrha vođena protiv dosadašnjega knjižnoga ovlaštenika na knjižni objekat prije upisa pogodbom stečenoga prava, nije dakle tangirana kasnijim upisom stečnika, ma da je ovaj prije povedenja ovrhe stekao titul za stečenje«.[1] Izvanknjižni stečnik nema dakle stvarno pravo. Svoj zahtjev prema trećemu ne može on ni zabilježbom osigurati.[2]

Teorija nastoji, na različit način, zaštititi izvanknjižnoga stečnika i prema trećem.[3]

Jedni vele: stečnik se smatra kao vlasnik, i to prema otuđiocu već počevši od predaje, a prema trećima tek od upisa.

Drugi govore o dvojakoj vlasnosti: knjižnoj (ta pripada otuđiocu) i naturalnoj (ta pripada stečniku).

Treći uče, da stečnik i nakon predaje ima samo osobno pravo; ali predaja (kao i dosjelost, § 1500) daje zahtjev na uknjižbu protiv svakoga trećega, koga ne štiti pouzdanje u zemlj. knjigu.

Steinlechner polazi od stvarnopravnoga učinka dosjelosti. Pošto je ova određena, da nadomjesti (»heilen«) nedostatak vlasnosti kod prednika, to je suvišna onda, kad prednik ima vlasnost, te sama predaja zadobiva

[1] GIU, FN XI, br. 4359 (judikat ex g. 1908).

[2] Mayr, str. 442 i 443.

[3] V. pobliže Ehrenzweig[6], str. 260 i sl.

snagu izdejstvovati prijelaz vlasnosti.[4] Time nisu još sva mišljenja izbrojena.[5]

Prema tomu nije čudo, da se u najnovije vrijeme kaže, da smo na osnovu takvoga »statusa quaestionis« ovlašteni prijeporno pitanje riješiti »po načelima prava naravskoga« (§ 7. o. g. z-a) i pri tom brižno uzeti u obzir kolidirajuće interese. Svakako postoji u tom pogledu razlika između stečenja vlasnosti i stečenja založnoga prava. Gotovo nikada ne biva, da se nekretnina otuđuje samo prema knjižnom stanju, a da se stečnik ne brine i za faktične odnose. Vlasnost ima da posreduje kod fizičkoga uživanja neke stvari, dok založno pravo samo idejno uspostavlja pravni odnos prema založenoj stvari.[6] Zbog toga se kod stečenja založnoga prava može princip upisa bez okolišanja provesti, dok kod stečenja vlasnosti — kad je knjižno stanje neispravno — taj princip dolazi u protimbu sa faktičnim prilikama. Interesima knjižnoga stečnika je zadovoljeno, ako štitimo njegovo pouzdanje u zemlj. knjigu, ali pustimo da neuknjiženi preuzimalac prevlada, gdje manjka dobra vjera. Dakle: a) kod stečenja prav. poslom ima knjižni singularni sukcesor otuđioca prednost pred neuknjiženim stečnikom, osim da je znao za predaju ili je bio u kulpoznom neznanju. Sámo neznanje za titul ne škodi; b) naturaliter predano zemljište spada u ostavinu vanknjižnoga posjednika, a ne u ostavinu knjižnoga vlasnika; c) nakon predaje ne mogu vjerovnici knjižnoga vlasnika uzeti zemljište pod ovrhu; takva ovrha je, uslijed prigovora vanknjižnoga posjednika, nedopustiva (§ 36. z-a o izvršenju); d) kako se postupa u stečaju sa vanknjižno predanim zemljištem — mjerodavan je § 21. steč. z-a.

Tako o tom pitanju Klang.[7] Da bi se i takvoj soluciji (napose njezinomu načelnomu dijelu) moglo prigovoriti — mislim da je izvan sumnje.

β) Vlasnost prethodnika.

§ 46.

Pravilo je, da se uknjižbom prenosi vlasnost, ako je prethodnik, protiv kojega je upravljen zahtjev za prijenos, u vrijeme molbe bio upisan kao vlasnik. O tom pravilu kao i o iznimkama (zapravo se radi o simplitikaciji postupka) v. §§ 21 i sl. z-a o z. k. i § 442 in f. o. g. z-a.

Upis je, dakle, dopušten jedino protiv onoga, koji je u vrijeme molbe upisan kao ovlaštenik ili je bar istovremeno upisan (§ 21. z-a o z. k.). — Ako

[4] Kratku kritiku pojedinih tih nazora v. kod Klanga, l. c. str. 203 i sl.

[5] V. Klang, ibidem.

[6] Razlika je »zwischen den Erwerb des Eigentums, welches den physischen Genuß einer Sache vermitteln soll u. des Pfandrechtes, welches eine bloß gedankenmäßige Rechtsbeziehung zur Pfandsache herstellt«. Klang, l. c. str. 206.

[7] Klang, Kommentar ad § 431, str. 206 i 207.

je knjižno pravo na više osobâ uzastopce vanknjižno preneseno, može posljedni preuzimalac, ako dokaže, koji su mu prethodnici, zahtijevati da se izvrši knjižni prijenos neposredno na njegovu osobu (§ 22 ibidem). — Ako je hipotekarna tražbina, koja je vanknjižno prenijeta na drugu koju osobu, plaćena, onda može dužnik zahtijevati, da se ona briše bez prethodnoga upisa vanknjižnoga prijenosa (§ 22. ibid.). — Ako se otuđi nekretnina ili knjiž. pravo, koje pripada zaostavštini, dozvoliti će se stečniku upis njegovoga prava neposredno poslije ostavioca (§ 23. ibid.). — Vjerovnici nasljednikovi mogu, još prije no što je ovaj unesen, ishoditi osiguranje na nekretninama ili tražbinama, koje su pripale nasljedniku (§ 24. z-a o z. k. i § 822. o g. z-a).

Ako onaj, koji je bez valjanoga naslova upisan u zemlj. knjigu, svoje tobožnje knjižno pravo otuđi drugomu i ovaj bude upisan; ovomu potonjemu stečniku ne fali titul, ali mu fali vlasnost knjižnoga prednika. S toga ni on, u koliko ga ne štiti dobra vjera, ne postaje redovno vlasnik (§ 442).[1] Vlasnik je, naprotiv, još uvijek onaj, koji je bio zadnji pravovaljano upisan i ovaj ima stvarnu tužbu za brisanje protiv otuđioca i stečnika, a i protiv onih, koji od ovih potonjih izvode svoje pravo.

Ovo strogo pravo je bilo ublaženo institutom tabular. dosjelosti o. g. z-a (»prešutnja«), a još više novim z-om o zemlj. knjigama (§ 28). V. gore § 42, 1, a).

Savezno s onim što je u tom §-u 42, 1, a) rečeno, dodajemo ovdje još slijedeće: Protiv uknjižbe, koja je ishođena kažnjivim djelom (na pr. krivotvorenjem) može uslijediti brisanje i putem kaznenoga procesa. Tu ne treba tužba na brisanje. Ali da djeluje izreka kaznenoga suca i p r o t i v t r e ć e g a, koji je u dobroj vjeri, treba zatražiti zabilježbu, da je uknjižba sporna, u roku, koji bi stranci pristajao za rekurs protiv dozvoljene uknjižbe, a na osnovu potvrde nadležne vlasti, da je kaznena prijava kod nje učinjena (§ 73. z-a o z. k.). U tom slučaju može kazneni sud, ako nađe da je djelo kažnjivo, pored brisanja prvobitne uknjižbe, odrediti da se brišu stvarna prava, stečena prije[1a] spomenute zabilježbe. Ako je pak kazneni sud odlučio, da je optuženi kriv, ali nije odlučio da se izvrši brisanje, treba tužbu za brisanje podići unutar 60 dana nakon pravomoćnosti ove odluke. Ako se taj rok promaši ili ako optuženi nije odsuđen, zabilježba se na molbu briše (§ 74 ibid.).[2]

[1] E h r e n z w e i g[6], str. 266.

[1a] Upis njihov je litigionizan za to, jer je zabilježba spora uslijedila unutar gore spomenutoga roka za rekurs.

[2] Iz E h r e n z w e i g-a[6], str. 269.

7) Upis.

§ 47.

O upisu v. gore §§ 35—41.

B. PROMJENA VLASNOSTI NA ZEMLJIŠTU.

§ 48.

Vlasnost se proširuje priraštajem. O pojmu priraštaja v. gore »Nacrt« I., § 56, str. 63.

Kod zemljišta se proširuje vlasnost: građenjem, »posijanjem i zasađenjem« ter krepošću prava obale.

I. G r a đ e n j e. Izvedenjem gradnje, koja prema svojoj svrsi ima ostati stalno na zemljištu, proširuje se vlasnost zemljišta, pošto se eo ipso proteže i na zgradu. Zemljiš. upis nije potreban. »Superficies solo cedit«.[1]

Ovo pravilo vrijedi i ako ziđemo sa tuđim matrijalom na vlastitom zemljištu ili na tuđem sa vlastitim ili tuđim materijalom (§§ 417—19 o. g. z-a). No ovo pravilo se ne proteže na zgrade, koje se mogu odstraniti bez povrede supstancije. Propisi cit. §§ 417—19 su »ius dispositivum«.

Pobliže treba razlikovati: 1) ako tko na s v o m z e m l j i š t u podiže zgradu sa t u đ i m m a t e r i j a l o m — »zgrada ostaje vlasnost njegova«. O tom i o naknadi štete v. § 417 o. g. z-a. 2) Kod građenja na t u đ e m z e m l j i š t u sa v l a s t i t i m m a t e r i j a l o m treba razlikovati: a) ako vlasnik zemljišta za to nije znao, zgrada je njegova; b) ako je vlasnik zemljišta za to znao, a ipak propustio da poštenomu gradiocu odmah zabrani građenje, gubi ipso iure gradilište u korist gradioca i može tražiti za zemljište samo općenu cijenu (§ 418). Pošteni gradilac stiče vlasnost zemljišta neposredno građenjem, a ne tek uknjižbom. — O slučaju, ako vlasnik zemljišta zna za građenje, a gradilac je nepošten, z. ne govori. Ovdje vlasniku zemljišta pripadne zgrada, ali gradiocu mora on da naknadi svaki potrošak, u koliko je zemljište postalo građenjem vrijednije. Propis §-a 1040 o. g. z-a ne dolazi ovdje do upotrebe. c) Građenje na t u đ e m z e m l j i š t u sa t u đ i m m a t e r i j a l o m (§ 419 o. g. za-). Zgrada pripada vlasniku zemljišta (§ 419), osim da vlasnik zemljišta, koji je znao za građenje, nije odmah protestirao protiv poštenoga gradioca. Gradilac ima zahtjev na naknadu protiv vlasnika zemljišta, a vlasnik materijala protiv gradioca.

II. P o s i j a n j e i z a s a đ e n j e. Ono što je posijano i zasađeno ide vlasniku zemljišta. Čitaj §§ 405 i 420 o. g. z-a. Sjeme odn. sâd, svejedno da li je ili nije vlasnika zemljišta, uvijek pripada ovomu potonjemu [sjeme, čim

[1] K l a n g, K., str. 142.

je posijano; sâd (»rašće«), čim je žile pustio]. Vlasnika sâda i sjemena treba odštetiti po načelima, koja vrijede za slučaj gradnje sa tuđim materijalom (§ 420).

III. Pravo obale (»Uferrecht«). O tom (»insula in flumine nata«, »alluvio«, »avulsio«, »alveus derelictus«) v. gore § 33.

C. GUBITAK VLASNOSTI NA ZEMLJIŠTU.

§ 49.

A. Apsolutni: 1) derelikcijom; 2) propašću stvari.

B. Relativni: drugi steče vlasnosti zemljišta.

I. Derelikcija: o tom v. gore § 32, 1 i § § 27, N. 1.

II. I zemljište može potpuno propasti (na pr. sruši se potpuno pećina, na kojoj je kuća).[1]

III. ODSJEK: PRAVO ZALOGA.

Prvo poglavlje: Pravna narav prava zaloga.

A. POJAM I VRSTE.

§ 50.

Zakonska definicija §-a 447. o. g. z-a veli: »...«. O ispravnosti ove definicije kao i o naravi zal. prava se prepiru. Međutim smatraju i noviji pisci gore spomenuti zak. definiciju korektnom.[1] Oznaka, da zal. vjerovnik ima ovlast otuđiti stvar ili pače isticanje prava sudske prodaje bilo bi pogrešno, jer postoje i druge vrste namirenja (na pr. pridržanje založene svote novaca).[2] Pojam zal. prava je u našem z-u jedinstven (»einheitlich«), t. j. bez obzira na razliku predmetâ. No ipak i kod nas dobiva zal. pravo različite oblike, s obzirom na vrstu predmeta (pokretnine, nekretnine i prava).[3]

Ovlaštenik zove se zal. vjerovnik; vlasnik založene stvari — bez obzira na to, da li je osobni dužnik ili nije — zal. dužnik; založena stvar

[1] Iz Wolff, Grundr., str. 221.

[1] Ehrenzweig, S.[6], § 267, str. 416 i sl. V. ali na pr. Demelius, Das Pfandrecht an beweglichen Sachen nach östr. bürg. R. §§ 5 i 6. Isti u svom Grundriß, str. 52. Od najnovijih austr. autorâ v. o tom Klang u svom komentaru, I, 2, str. 234 i sl.

[2] Tako već Krainz, S.[1], § 267, N. 1 kasnije Ehrenzweig, S.[6], str. 417.

[3] Ehrenzweig, ibidem; Klang, l. c. str. 235.

zove se zalog; ako je stvar pokretna, zove se pokretni zalog ili zalog u užem smislu; ako je nepokretna, zove se hipoteka ili zalog nepokretni (§§ 447 in f. i 448).

Nije svako pravo namiriti se iz stvari zal. pravo. Imade stvarnih prvenstvenih prava, koja nisu založ. prava.

Takvo stvarno pravo prvenstvenoga namirenja postoji na pr. za zaostale plaće službinčadi, zaposlene u poljoprivredi, kod prisilne prodaje dotičnoga dobra (§ 177, toč. 3. z-a o izvršenju). Ali ako A proda poljsko dobro B-u, ne može službinčad A-ova tražiti zaostalu plaću od B-a.

I vjerovnik, koji nije založno pravno osiguran, dobiva, ako ishodi prisilnu prodaju ili upravu, stvarno pravo namiriti se iz nekretnine, i to putem posebne jur dozvoljene prisilne prodaje ili uprave. I ta prava namirenja (pravo prisilne prodaje i uprave) su stvarna prava prvenstvenoga namirenja, ali nisu založna prava. Radi se ovdje samo o provedenju određene, jur dozvoljene ovrhe.[4]

[Iz Ehrenzweig-a[6], str. 416 i sl.; Mayr, str. 530 i sl.].

B. GLAVNA NAČELA.

§ 51.

1. Založno pravo ima akcesorni značaj u tom smislu, da pretpostavlja kao svako jamstvo redovno neki dug (»eine Schuld wie jede Haftung«), ali ne u tom smislu, da pored posebnoga dijela imovine, sa kojim se jamči, mora još te da jamči cijela imovina iste ili druge osobe. Može dakle da postoji neko čisto stvarno jamstvo; tako kod određenja osobnoga jamstva, kod zastare osobnoga jamstva, dok vjerovnik ima zalog u rukama (§ 1483) i t. d.[1]

2. Založno pravo postoji redovno samo na tuđoj stvari. Potrebe prometa prave iznimke, to je t. zv. vlasničko založno pravo. Tako primjerice, kada se z. pr. i vlasnost sjedine a da tražbina ne utrne (§ 1445), ostaje z. pr. pored vlasnosti. Ovlaštenik ima prvenstvo pred onim zal. vjerovnicima, za kojima bi — kao vlasnik — zaostajao. Nadalje kad pravi vlasnik steče z. pr. na vlastitoj stvari — osnutkom toga prava po tobožnjem vlasniku — može prvo spomenuti

[4] Tko na pr. na osnovu dozvoljene prisilne uprave dobije prisilnu upravu, može ovu dozvoljenu prisilnu upravu voditi i protiv singularnoga sljednika dužnika, ali on ne može protiv njega na osnovu svoga stvarnoga prava uprave ishoditi prisilnu prodaju, prisilnu hipoteku ili ponovnu prisilnu upravu. Dalje ide pravo namirenja u dva slučaja: §§ 171 i 178 (§ 86 toč. 3) z-a o izvršenju.

[1] Wolff, Grundr., str. 233.

realizovati ne samo svoju vlasnost nego i svoje z. pr. naspram kasnijemu, valjano stečenomu (pouzdanjem u zemlj. knjige ili po §-u 456.) z. pravu.[2]

3. Založno pravo leži do potpunoga namirenja na cijeloj zal. pravom opterećenoj stvari. Djelomično namirenje ne oslobađa djelomice od zal. tereta. Dioba zal. stvari ne tangira zal. pravo (§ 847).[3] Drugačije je kod zalaganja sume novca i kod ovršnoga zal. prava. U prvom slučaju može se i kod djelomičnoga namirenja natrag tražiti odgovarajući dio novčane svote, jer novac nije samo zalog već i sredstvo isplate. U potonjem slučaju pak — kod ovršnoga prava zaloga — nastaje prema dionim isplatama oslobođenje pojedinih zaloga, koji nisu više potrebni za osiguranje (v. § 40 z-a o izvršenju). Vjerovnik naime može tražiti primjereno osiguranje (§§ 328 i 78 z-a o izvrš.).[4]

4. Ista stvar može se sukcesivno založiti više osobama. Svaka od ovih ima za se pravo namirenja, ali kasnija samo iz ostatka, koji je preostao nakon što se je prijašnja namirila (§§ 177, 237 z-a o izvršenju i § 29 z-a o z. k.).[5]

5. Založno pravo je otuđivo, osim da je osnovano za skroz osobnu tražbinu, jer otuđenje zal. prava uključuje redovno i otuđenje tražbine. No odrečenje zal. prava ne sadržaju, u dvojbi, i odrečenje tražbine (§ 467).[6]

C. PREDMET ZALOŽNOGA PRAVA.

§ 52.

O. g. z. u §-u 448 veli: »Kao zalog može služiti svaka stvar, koja je u prometu«. No ne samo ona, koja se može otuđiti, jer je dovoljno da ju može vjerovnik i na koji drugi način iskoristiti (§ 292 z-a o izvršenju). I prava su predmet zal. prava (§§ 448, 285, 291).[1]

I. Na stanovitim stvarima je na osnovu posebnih zakona, u interesu općenitoga dobra ili iz pravičnosti, osnivanje založ. prava ili sasvim nedopušteno ili bitno suženo.

Mnogobrojna takva ograničenja sadržaje naš z. o izvršenju §§ 241—53 i 289. Nadalje postoje ograničenja i po drugim zak. propisima, na pr.: po

[2] Krainz, S.[5], § 268, str. 781.

[3] Ipak je zal. pravo dijeljivo u tom smislu, da se može pravo namirenja na kvoti stvari izvršiti. V. gor. »Načrt« I., § 32, § 25. V. Krainz, S.[2], § 268, str. 712 i sl. ter § 51, str. 115 i sl.

[4] Mayr, str. 534.

[5] Krainz, S.[1], § 268, str. 97.

[6] Krainz, S.[2] § 268, str. 713.

[1] Da li je zal. pravo na pravima, napose i zal. pravo na osobnim pravima, stvarno pravo — to je sporno. V. Ehrenzweig[6], str. 427, § 269, N. 27.

z-u o zaštiti autorskoga prava § 20 (»autorsko pravo samo po sebi ne može biti predmet izvršenja«); po z-u u zadrugama od 1889, §§ 5, 6, 12 i 13 (»član zadruge ne može raspolagati dijelom, koji bi ga mogao zapasti u slučaju zadruž. diobe; a zadružno selište može se opteretiti i biti predmet ovrhe samo u propisanim granicama); po z-u o uređenju plemenite općine turopoljske od g. 1895, § 3. (»Ovlašteničtvo na skupnu imovinu ... ne može vlasnik dvornoga mjesta samo za sebe otuđivati«); po z-u o poštanskoj štedionici od 30. XI. 1921 (§ 20) ulošci do 2000 dinara izuzeti su od ekzekucije.

Buduće stvari ne mogu biti predmet zal. prava. Izrijekom priznato zal. pravo na plodove (§§ 457, 632 o. g. z-a i § 95 z-a o zemlj. knjigama) je zapravo zal. pravo na samom dobru, ograničeno na namirenje putem prisilne uprave.

Imovina kao cijelost ne može biti predmet zal. prava, jer manjka za to shodan način stečenja. Ni nasljedstvo ni nasljedni dio ne mogu se ni plijeniti ni založiti.

Inače može biti predmet zal. prava sve što se može iskoristiti (»verwerten«). Naročito: 1) tražbine (ako se dadu iskoristiti, a nisu skroz osobne naravi); 2) i samo založno pravo (»podzalog«; § 454 i 455); 3) uživanje se može zaplijeniti i založiti, jer se može »quoad usum« prenijeti, tako da je vjerovniku moguće iskorišćivanje. To vrijedi i za pravo stana (ako nije ograničeno ograničeno na osobne potrebe ovlašćenika), a i (uz iste pretpostave) za nepravilne-služnosti; 4) vanknjižni stečnik uknjižene nekretnine, može ju, na osnovu svoga pravoga ili tobožnjega vlasničtva, založiti ili zaplijeniti. No zal. pravo može tek onda biti uneseno u zem. knjige, kad je dužnik unesen kao vlasnik (§ 21 z-a o zem. knjigama). Dotle ima zal. pravo karakter zaloga na pravu; 5) Prava posjeda (»Besitzrechte«) na pokretnim stvarima (na pr. pravo kupca na stvari predanoj s priuzdržkom vlasnosti).

I rudna vlasnost može se opteretiti hipotekom, a pravo samorova zaplijeniti. Pravo patenta i pravo iz prijave patenta može biti predmet zal. prava (§ 24 z-a o zaštiti industrijske svojine.) Isto tako i pravo na uzorak (§ 48 z-a o zaštiti indust. svojine). V. i § 288, stav. 3. i 4. z-a o izvršenju.[2 i 3]

[2] Prema §-u 296 z-a o izvršenju može se na obrtna, industrijska, trgovačka i slična poduzeća, po prijedlogu voditi izvršenje prinudnom upravom i davanjem pod zakup. Prema austr. judikatu br. 198 ex 1912. (GIU. NF. XV. br. 5982) mora ovrha na tim poduzećima biti injicirana nalogom, da se izvršenik ima uzdržavati svakoga raspolaganja s tim pravom (§ 331 austr. EO i naš § 288). Taj nalog je prema cit. austr. odn. našem propisu o izvršenju — pljenidba. Ali ta pljenidba stvara samo ovrhu osiguravajuće pr. namirenja, a ne pr. zaloga. Zalaganje preduzeća pravnim poslom (»rechtsgeschäftliche Verpfändung«) je isključeno. Sporno. V. Klang, str. 244, N. 68.

[3] Ehrenzweig[6], str. 424 i sl. (§ 269); Mayr, str. 535 i sl. (§ 265).

II. Na zamjenjivim stvarima može na različit način nastati zal. pravo: 1) redovno zal. pravo (zatvoreni novac daje se u zalog i ostane, odijeljen, u vlasnosti založitelja; 2) primalac u zalog dobiva pravo promjene (zal. pravo sume — »Summenpfandrecht«). Osnivalac zaloga dobiva na event. promijenjenim komadima vlasnost tradicijom; 3) zal. pr. sakupljenih stvari (»Sammelpfandrecht«). Primalac zaloga pomiješa (pravovaljano) istovrsne stvari (na pr. žito), koje su mu razni vlasnici dali u zalog. Tu postoji vlasnost ovih potonjih nad tom mješavinom (»Mengeeigentum«); 5) nepravilno zal. pr. (pignus irregulare): primalac zaloga postaje njegov vlasnik. O pravnoj konstrukciji se ovdje prepire (napose kod novca — kaucija u gotovom; »Barkaution«). Da se ovdje radi o anticipiranom namirenju — može se jedva reći (ne može se naime reći, da se poslodavac, koji je uzeo kauciju u gotovom od blagajnika pri nastupu službe, naplaćuje za eventualno buduće pronevjerenje). I konstrukcija, da se ovdje radi o pravu kompenzacije odštetnih zahtjeva sa zahtjevom davaoca kaucije, da mu se kaucija vrati, zadovoljava manje nego li shvaćanje, da se ovdje radi o zal. pravu na tražbini, čiji dužnik je primalac zaloga, naime na zahtjev davaoca kaucije, da mu se ista povrati[4] (založena je dakle tražbina osnivača zaloga, da se kaucija povrati).[5]

D. OPSEG ZALOŽNOGA PRAVA.

§ 53.

I. U pogledu predmeta. Čitaj § 457. o. g. z-a. Zal. p. obuhvaća, dakle, stvar i njezine dijelove, akcesije i pertinencije, i one, koje su pridošle nakon zalaganja.

Pr. zaloga obuhvaća sve nesamostalne dijelove neke stvari, koji ne mogu biti predmet samostalnoga zal. prava. To vrijedi napose za pojedine parcele zemljišta. Nesamostalni sastavni dijelovi su i pobočna prava (§§ 442 i 298), zemljišne služnosti, realni tereti i dr.[1]

Pr. zaloga proteže se i »na plodove, dok nisu još razlučeni i sabrani« (§ 457). Mjerodavno je vrijeme iskorišćenja zaloga, a ne vrijeme zalaganja.[2] Razlučeni plodovi mogu biti samostalno zaplijenjeni i založeni.

[4] Iz Wolff-a, str. 234.

[5] Krainz, S.[2], § 269, str. 715, N. 9.

[1] No idealni dijelovi pojedinih suvlasnika mogu biti založeni (§ 13. z-a o z. k. i § 829. o. .g z-a).

[2] Ehrenzweig[6], str. 433.

To vrijedi i za civilne plodove.[3] Razlučenju ovdje odgovara dospjelost civilnih plodova (na pr. kamata). Zal. vjerovnik dobra, danoga u zakup, može zahtijevati zakupninu mjesto plodova; §§ 91 i 92 z-a o izvrš.

Druga izreka §-a 547 o. g. z-a je tamna.[4] Obično se tumači tim, da se je nekoć moglo zal. pravo na »fructus pendentes« nekretnine knjižno upisati.[5]

[Ehrenzweig[6], str. 433 i sl.; Mayr, str. 539 i sl.; Krainz[1], str. 97].

II. U pogledu založne tražbine. Zalog ne jamči samo za tražbinu u njezinom prvobitnom opsegu, već i za njezina proširenja. I to: 1) Za zakonske i ugovorne kamate. Trogodišnji zaostatci uživaju jednaki rang sa glavnicom (§ 179, stav 1. z-a o izvrš. i § 17 z-a o zemlj. knjig.). Stariji kamati rangiraju iza svih upisanih zal. pravâ (§ 180, stav 2. z-a o izvrš.). Kamati, koji su nastali iza dosuđenja, ne dolaze do namirenja iz kupovnine. 2) Za parnične i izvršne, sudom određene, troškove (§ 179, stav 1. z-a o izvrš. i 16. z-a o zemlj. knj.). 3) Odštetni zahtjevi zbog sakrivljenoga neispunjenja (to su naime samo modifikacije prvobitne tražbine); § 912. o. g. z-a.[6] Kod uknjiženoga zal. prava se ovomu proširenju protivi pouzdanje kasnijih vjerovnika u zemlj. knjige (kasniji vjerovnici ne mogu iz zemlj. knjige razabrati opseg, u kojem je stvar jamčila prijašnjim vjerovnicima).

Zalog jamči samo za određenu tražbinu, te ne može, kada je ova utrnula, biti reteniran samo za to, jer vjerovniku pripada još koja daljna tražbina (§ 471. o .g. z-a).

[Mayr, str. 541 i sl.; Krainz[5], str. 796 i sl. (§ 271)].

Drugo poglavlje: Postanak založnoga prava.

U opće.

§ 54.

T. zv. dobrovoljni zalog (pignus voluntarium) nastaje voljom i djelanjem (»Willenshandlung«) vlasnika .Naprotiv nužni zalog (pignus necessarium) nastaje većinom sudskom odredbom, ali i na osnovu zakona (pignus iudiciale, pignus legale). Titulus i modus traži se i ovdje (§§ 449, 451). Ugovor, razredba posljednje volje, izreka suca i zakon čine u pravilu samo titul za pravo zaloga (§ 449). Ali ima slučajeva gdje nastaje zal. pravo bez naročitoga titula (»ein besonderer Titel ist nicht nachweisbar«); § 1101. o. g. z-a.

[3] Prije sporno. Ali v. sada § 85. stav 1. z-a o izvrš. (Klang, str. 293/2). U našem z-u o izvršenju čini mi se da je izostavljen § 119 austr. EO. Držim, da to nije zgodno.

[4] Tilsch. Einfluß, str. 132, N. 194.

[5] V. Klang, str. 294 prema Ehrenzweig-u, S.[6], str. 434.

[6] Za naknadno uglavljena proširenja duga odgovara zalog onda, ako je dužnik, koji je to ugovorio, podjedno vlasnik zaloga (§ 1379, izr. 2).

Slučajevi, u kojima zakon daje titul za zal. pravo (zahtjev na nj, a ne samo zal. pravo) jesu: 1) svi u z-u normirani zahtjevi osiguranja (§ 1373), na pr. u §§ 343, 458, 520, 1245, 1364, 1365 i dr.; 2) dužnost osiguranja legata po §§ 122 i 123 vanp. p-a; 3) svaka osuda na činidbu, u koliko se na osnovu osude može izhoditi pljenidba na predmetima pokretne imovine i upis prisilne hipoteke; § 325 z-a o izvrš.

I. KONSTITUTIVNO STEČENJE.

A. NA POKRETNINAMA.

§ 55.

1. Tradicija.

I. Stečenje zal. prava na pokretnini biva redovno tradicijom, dakle stvarnopravnim ugovorom. Prije toga imamo samo pretpogodbu (§ 1368).[1] [2] Zal. pravo se ovdje stiče, dakle, tek predajom u detenciju (§ 451). Ako to nije moguće, dovoljan je postupak, kojim se doduše ne prenosi detencija, ali bi on — uz posjedovnu volju — dostajao za prijenos posjeda; tako osobito predaja ispravama (§ 452). Ako je primalac zaloga stvar već prije detenirao, dovoljna je predaja očitovanjem. Prijeporno je, da li je dovoljan postupak, koji odgovara const. possessoriumu. Izgleda da jest,[3] pošto je ugovaračima slobodno stvar tjelesno predati i odmah zatim, uz priuzdržak, natrag uzeti (§ 467 e contr.).[4]

Paragraf 452. o. g. z-a citira § 427, a ipak u svakom slučaju govori o znacima, »iz kojih svaki može lasno poznati, da je stvar založena«. No tu ipak nema nutarnjega nesklada, jer iz 2. izreke §-a 452. proizlazi, da ovakovo označivanje založene stvari nije potrepština za valjanost stečenja zal. prava, već da uslijed propusta (označivanja) nastaje dužnost naknaditi štetu.[5]

II. Stečenje prava zaloga tradicijom pretpostavlja (kao derivativni akt) vlasnost tradenta (§ 442). Ako ovaj nije vlasnik, može ipak uslijed zalaganja

[1] U nepravom smislu, jer se § 936 odnosi samo na obećanje sklopiti u buduće obligatorni ugovor. V. Pfersche, Grundr., str. 62.

[2] Neispunjenje ovakve »pretpogodbe« daje vjerovniku samo pravo da ishodi predaju zaloga, a ne sudsku pljenidbu (§§ 301 i sl. z-a o izvrš.).

[3] Drugačije Klang, str. 270/2b) i tamo cit. literatura. (§ 467 je inkonzekventan — veli Klang — a ta inkonzekvencija je nastala ugledanjem u pruski ALR).

slobodno stvar tjelesno predati i odmah zatim, uz priuzdržak, opet natrag uzeti

[4] Wolff, str. 237.

[5] Tako Wolff, ibidem. Ehrenzweig, S.[6], str. 445 veli: Iz zadnje izreke §-a 452 slijedi, da ovakva nepažnja ima samo tu posljedicu, da ovakvo zalaganje nema dejstva samo prema trećemu, koji je u dobroj vjeri. (Ovo quod ad effectum odgovara tekstu. V. Klang, str. 296c). Konzekventno tomu slijedi, veli dalje E., da i constitutum possessorium — sa tim ograničenjem — vrijedi. Ako pak to ne ćemo, moramo preko 2. izr. §-a 452 preći (»muß der Schlußsatz des § 452. unbeachtet bleiben«).

nastati publicijanska založ. tužba; a ako zalagač kasnije steče vlasnost, punopravno založ. pravo. Naprotiv se založ. pravo dosjelošću ne stiče (§ 1455. V. i gore § 5. i »Nacrt« I., § 93., str. 112, III a).

No ima slučajeva, u kojima stiče zal. pravo primalac originarno, i ako tradent nije bio vlasnik. Tako: 1) Zalaganje stvari pod pretpostavama §-a 367 (456), sa strane »obrtnika ovlaštenoga voditi takav promet« ili od nekoga, komu ju je povjerio vlasnik.[6] Vlasnik si može u tim slučajevima stvar vlasničkom tužbom natrag uzeti, ali treba da potpuno namiri držaoca zaloga. 2) Na novcu i na papirima na donosnika stiče pošteni primalac zal. pravo jednako kao vlasnost (v. gore § 30, B); § 371. Isto vrijedi i za »ordre papire«, naročito za mjenice. 3) Zalaganje pokretnih i nepokretnih predmeta ostavine po pseudonasljedniku (§ 824).

2. Oblasna pljenidba.

Sudsko založno pravo (pignus in causa iudicati captum) osniva se na pokretnim stvarima sudskom pljenidbom u izvršnom postupku. Pljenidba se provodi na taj način, da izvršni organ zabilježi u kratko i pojedince opiše u zapisniku sve one tjelesne stvari, na koje se odnosi pljenidba (§ 213. z-a o izvrš.). I ovdje će se — koliko je moguće — upotrebiti opće pravne zasade, koje vrijede za zal. pravo (§ 215, stav 1. ibidem).[1] Ipak se ovo zal. pravo razlikuje od ugovorenoga zal. prava: ono je podvrgnuto posebnomu razlogu utrnuća (ako prijedlog za dozvolu prodaje nije stavljen najdulje za godinu dana, a predloženo je samo izvršenje pljenidbom); § 215., stav 2. z-a o izvrš. — Nadalje norma §-a 456. o. g. z-a o poštenom stečenju ne dolazi do uporabe kod ovoga zaloga.

Ovdje još treba istaći: O pljenidbi pokretninâ sastavlja izvršni organ gore spomenuti zapisnik. — Zaplijenjeni novac, dragocijenosti i papire od vrijednosti predati će izvršni organ, u pravilu, sudu, a ostale stvari čuvaru, ako ovo posljednje predloži tražilac izvršenja. Inače se ima pljenidba na stvarima vidno označiti (§ 214, stav 1. z-a o izvrš.). Ako stvari treba predati čuvaru, sud će ga odrediti. Sa pristankom dužnika može biti čuvar i tražilac izvršenja (§ 214, stav 2, ibid.). Daljne pljenidbe zabilježiti će se u zapisniku prve pljenidbe (§ 216). »Upisnik pljenidbâ« se ima voditi kod suda, te ima pružiti pregled zal. pravâ stečenih protiv svakoga dužnika (§ 218 z-a o izvrš.).

Srodna sudskoj je administrativna pljenidba[2] sa svrhom da se utjeraju porezi, pristojbe, carine, novčane kazne i t. d.

[Klang ad § 452, str. 271, II.].

[6] Prvi slučaj §-a 367 otpada, pošto se na jav. dražbi samo prodaje, a ne zalaže.

[1] Drugačije Demelius, Das Pfandrecht an beweglichen Sachen, str. 31 i sl. V. ali Ehrenzweig[6], str. 448, N. 2.

[2] O toj v. §§ 144—148 z-a o općem upravnom postupku od 9. XI. 1930.

3. Zakonsko založno pravo.

I. Na pokretninama može nastati založ. pravni odnos, a da osnov tomu nije ugovor stranaka ili odredba vlasti. U tim slučajevima govorimo o zak. založ pravu.[1]

Iz područja civilnoga prava spada ovamo zal. pravo uporabodavca. Čitaj § 1101 o. g. z-a.[2]

Najmodavac »stana« i zakupodavac zemljišta[3] imadu, dakle, zakonsko zal. pravo. »Stan« je u opće zgrada — i staja, podrum, magazin, bili oni ili ne bili pripadnost stana. Zal. pravo najmodavca proteže se na uneseno pokućstvo i pokretne stvari«, t. j. na tjelesne pokretne stvari (i gotov novac i papiri na donosnika).[4] Isključeni su od ovoga zal. prava predmeti, naznačeni u §-u 209. z-a o izvrš. — Zal. pravo zakupodavca obuhvaća »živinu, nalazeću se u zakupštini, oruđa gospodarstvena i plodove, koji se još nalaze na njoj«.[5]

Na spomenutim stvarima nastaje zal. pravo ne samo ako pripadaju u poraboprimcu, već i ako su mu povjerene u smislu §-a 367. Samo se traži od uporabodavca poštenje u smislu §§ 368 i 456.[6]

II. To zal. pravo nastaje momentom unašanja stvari na »uporapštinu« (Dodatak o. g. z-a br. 70). Ono ima s toga prednost pred svim zal. pravima, koja su kasnije nastala (i pred sud. zal. pravom). Ako bude sud. zal. pravo ipak prodajom prije realizarno, pretvara se zakon. zal. pravo u zahtjev za namirenje, a taj ima prednost pred ekzekutivnim zal. pravom.[7] Zal pravo na plodovima nastaje njihovim razlučenjem.

Zak. zal. pravo može se realizirati samo na stvarima, koje se u vrijeme tužbe, bolje u vrijeme realizovanja, još nalaze na »uporapštini«; ako su založni objekti jur prije uklonjeni od poraboprimca ili od trećega sa njegovim privoljenjem, zal. pravo ostaje bez učinka. No uporabodavac može se tomu protiviti, on može odnašanje stvari samovlasno spriječiti, a da ne počini smetanje posjeda (pravo perkluzije). On može i ishoditi (ako učini vjerojatnom opasnost) privremenu naredbu po §-u 331. toč. 1. z-a o izvrš.

[1] Pfersche, Grundr., str. 68, I.

[2] Noveliran i popravljen u Dalm. i Slov. §-om 139. III. austr. novele.

[3] Da li iznajmitelj ili zakupodavac pokretne stvari, prava ili poduzeća — to je sporno. Ehrenzweig[6], str. 450, N. 3.

[4] Tako Ehrenzweig[6], str. 450 i Klang, K. ad § 1101, str. 48. Glede novca drukčije Krainz[2], § 275, str. 728, N. 4 (jer se novac običaje nasuprot stavljati pokretninama) i Larcher, Erörterungen über das ges. Pfandrecht etz, str. 11.

[5] Krainz[5], § 275, str. 806 i sl

[6] V. austr. judikat br. 103 ex 1879. (GlU. br. 7323).

[7] V. austr. judikat br. 156 ex 1903. (GlU. NF. br. 2364).

Za realizovanje zal. prava po uporabodavcu potrebno je utvrditi objekte, koji su mu podvrgnuti. U tu svrhu ima on pravo tražiti, da se te stvari, odmah po predatoj tužbi »sudbeno popišu« (dodatak br. 69 o. g. z-u — dvor dekret od 3. XI. 1819). Ovaj sudski popis nije ovdje ni privremena naredba niti on ima svrhu, da osnuje sud. zal. pravo; jedina mu je svrha, da jur postojećem zal. pravu postavi granice.

III. Zal. pravom je osigurana najamnina odn. zakupnina. Ovo zal. pravo ima i uporaboprimac protiv podnajamnika i podzakupnika. Njihova »illata« jamče glavnomu uporabodavcu kao i poduporabodavcu. No zal. pravo glavnoga uporabodavca jest u pogledu invecta i illata podnajamnika samo podzaložno pravo na zal. pravu, koje pripada poduporabodavcu. Za to podnajamnik odgovara samo u visini svoje najamnine. On može staviti tužitelju sve prigovore, koje bi mogao neposredno staviti svomu vjerovniku (osim prigovora, da je unaprijed platio za vrijeme, u koje tražbina glavnoga iznajmitelja protiv iznajmitelja još nije dospjela). Prema podzakupniku nije pravo glavnoga zakupnika na isti način ograničeno (§ 1101).[8]

Zak. zal. pravo ima iznajmitelj i za najamninu, koja još nije dospjela. Tražbina za najamninu, koja, i ako odročena (»wenngleich betagt«), ipak jur postoji, uživa zal. pravo.[9]

IV. U ostalom se zak. zal. pravo uporabodavca realizuje, kao i pogodbeno zal .pravo, prema §-u 461. o. g. z-a sudskom prodajom, na osnovu tužbe i osude.

[Iz Pfersche, Grundr., str. 69 i sl. i Krainz, S.[5], § 275, str. 810 i sl.].

4. Privatna pljenidba.

Ne vodeći računa o tom, da li se privat. pljenidbom stiče potpuno zal. pravo ili samo pravo retencije i distrakcije, austr. kompilatori govore na ovom mjestu o privat. pljenidbi.

Samovlasno uzimanje zaloga je u pravilu nedopušteno; ali ako tuđe »živinče« učini štetu na zemljištu, može vlasnik zemljišta zaplijeniti šteti odgovarajući broj komadâ (§§ 1321 i sl. o. g. z-a) tih životinja. Ipak se mora on sa vlasnikom životinje naravnati unutar 8 dana, osobito životinje uz primjerenu sigurnost povratiti ili podići tužbu (§ 1322).

Sa sudskim zal. pravom nema pravo stečeno pljenidbom ništa zajedničko. Stečaj vlasnika se ga ne tiče, pravo stečeno privat. pljenidbom ne

[8] T. j. podzakupnik odgovara bez obzira na iznos svoje zakupnine (»seiner Pachtzinsschuldigkeit«).

[9] V. gore u N. 7. cit. judikat.

utrnjuje po §-u 11, stav 3. z-a o stečaju, ono se ne može pobijati (ev. zbog znanja za nesposobnost plaćanja); pače ono se može i tečajem stečaja steći.[1] I § 209, toč. 3 z-a o izvr. (odnosno nezapljenivih životinja) ne ograničuje privat. pljenidbu.[2]

B. NA NEKRETNINAMA.

1. Upis.

§ 56.

I. Zal. pravo na nekretnini, zapravo na zemlj. knjižnom objektu, zove se h i p o t e k a. Nauka o tilusu i modusu došla je i ovdje do izražaja. Stiče se to zal. pravo u pravilu samo uknjižbom u zemlj. knjige (§§ 451 i sl. o. g. z-a i §§ 4 i 9 z-a o z. k.). Pogodba, očitovanje posljednje volje, sudska izreka[1] i zakon[2] tvore samo titul za zal. pravo (§ 449).

Princip po kojem se zal. pravo na nekretninama stiče evidentiranjem u, svakomu pristupačnim, jav. knjigama, zove se princip p u b l i c i t e t a hipotekarnoga prava.[3]

Uknjižba na cijelu imovinu nije moguća (§§ 451, 445, 435 o. g. z-a) — ovaj pricip zove se princip s p e c i j a l i t e t a hipotekarnoga prava.

II. Pretpostave za upis: 1) K n j i ž n i p r e t h o d n i k. Sticanje knjiž. zal. prava ima derivativni značaj: može se, dakle, ishoditi, ako je onaj, protiv koga ide zal. pravni titul, jur unesen kao vlasnik ili se istovremeno unaša. Čitaj § 21. z-a o z. k. i §§ 442 i 445 o. g. z. ter § 304 z-a o izvrš. Iznimku čini — donekle — upis porezovnih i pristojbenih zaostataka[4] i § 63., stav 2. z-a o z. k. (zabilježba prvenstvenoga reda). 2) I s p r a v a. Ta mora imati zakon. formalnosti (§§ 422, 433, 445, 451 o. g. z-a i §§ 26 i 36 z-a o z. k.[5] Ako je

[1] Tako E h r e n z w e i g[6], str. 457. Ali ima i protivnih mišljenja. V. ibidem N. 15.

[2] Sporno. V. i K l a n g, ad § 1321, str. 121.

[1] Tako na pr. adjudikacija kod sudskih dioba zajedničkih stvari. — I od suca u izvrš. postupku određena pljenidba je samo titul za zal. pravo (§ 71. z-a o izvrš.).

[2] T. j. na osnovu zakona nastaje zahtjev za založ. pravo (na pr. tutor je dužan u stanovitim slučajevima dati kauciju za sigurnost pupilove imovine; § 237. o. g. z-a). Drugo je, kad iz stanovitoga učina nastaje eo ipso zal. pravo (na pr. u slučaju §-a 1101. o. g z.-a).

[3] Upis biva u teretnom listu založenoga dobra. I to na teret cijeloga zem. knjiž. tijela ili na teret dijela, koji pripada jednomu suvlasniku; ali nipošto na pojedine sastavne dijelove zemlj. knjiž. tijela ili na dio onoga udjela, za koji je u zem. knjizi upisan jedan od suvlasnika (§ 13. z-a o z. k.).

[4] Nu za ove dugove postoji zak. zal. pravo na dotičnom zemmljištu — upis ima zapravo svrhu evidentirati jur postojeću odgovornost i osigurati rang.

[5] V. gore § 36 in pr. i § 37.

očitovanje posljednje volje zal. prav. titul, uknjižba biva na osnovu privat. isprave, sačinjene od nasljednika ili pak na osnovu potvrde ostavinske vlasti (§ 137. z-a o vanp. p-u). Paragraf 40. z-a o z. k. napominje javne isprave, na osnovu kojih se može vršiti uknjižba (»izvršna poravnanja«, »platni nalozi zakonskih pristojbina kao i dugovni spiskovi o zaostalim porezima«, »druge isprave, koje imaju svojstvo sudski izvršnoga izreka javne vlasti«). Ako se titul za zal. pravo osniva na usmenom obećanju dati zalog ili na zakonu (§§ 343, 1364, 1365), a izdatnik ne izda dobrovoljno ispravu, za uknjižbu sposobnu, mora se protiv njega ishoditi osuda (§ 304. z-a o izvrš.).

III. N o v č a n a, k r e d i t n a i k a u c i j o n a h i p o t e k a. H i p o t e k a n a p r i h o d e (»Revenüenhypothek«). Založno pravo može se upisati samo u pogledu novčane svote, brojčano određene (§ 14. z-a o z. k.). No i tražbine iz danoga kredita, iz preuzetoga poslovodstva, uslijed jemstva ili naknade štete, mogu se tako založ. osigurati, da se upiše najveći iznos, koji kredit ili odgovornost smije stići (k r e d i t n a i l i k a u c i j o n a h i p o t e k a). Ako ovaj iznos nije naveden u ispravi, mora da bude naznačen u molbi. U potonjem slučaju može ga sud, na prijedlog dužnikov (u rekurznom roku), po pravičnom rasuđenju smanjiti (§ 14. ibid.).

Upis hipoteke u najvećem iznosu ne znači još, da hipot. tražbina u istinu postoji, već samo da je moguća. Tražbine, koje ovamo spadaju,[5a] ne stiču se, dakle, pouzdanjem u javnu knjigu. Kod razdiobe kupovnine (u izvrš. postupku) ne uzimlju se u obzir samo jur nastale tražbine (u koliko su dokazane), već se treba pobrinuti i za buduće zahtjeve, u koliko su »najvećim iznosom« osigurani, a nastanu iz prav. odnosa, za koji je hipoteka dana (§ 187. z-a o izvrš.).

Za izvršivu novčanu tražbinu može vjerovnik na osnovu izvršnoga naslova (na pr. pravomoćne osude) tražiti uknjižbu p r i n u d n e h i p o t e k e, i ako je dužnik osuđen samo na isplatu, a ne na davanje zaloga (§ 71. z-a o izvrš.).[6]

Ako molilac može ili hoće steći stvarno pravo s a m o n a p l o d o v i m a zemljišta, onda to mora izrično napomenuti (§ 95, stav 3 z-a o z. k.). Ova hipoteka se može realizovati samo prinudnom upravom, a ne prisilnom prodajom; ali ako drugi vjerovnik ishodi prisilnu prodaju, sa ovom hipotekom se postupa kao sa svakom drugom.

IV. P r e d b i l j e ž b a. Kao što druga stvarna prava, može i zal. pravo biti predbilježeno. Opravdanje ove zabilježuje se u zem. knjizi. Potanje o predbilježbi v. gore § 38. Naročito ističemo: predbilježenje u svrhu izdejstvovanja zal. prava biva samo onda, kada se dovoljno posvjedoči i tražbina i prav. naslov zal. prava (§ 43). Vjerovatnost u smislu §-a 370 gpp-a ne do-

[5a] (»In den Rahmen des Kredites fallenden Forderungen«).

[6] E h r e n z w e i g[6], str. 463.

staje. Ponovno još ovdje upozorujem na §§ 26, 27, 42, 45, 47, 48 i 49 z-a o z. k. Konačno napominjem: kod diobe kupovnine se sa predbilježenom hipotekom postupa kao sa suspenzivno uvjetovanom tražbinom (§ 184 z-a o izvrš.). O tom, do kojega vremena se najkasnije uzimlju (kod razdiobe kupovnine) u obzir u jav. knjigama upisane predbilježba v. § 191 z-a o izvrš.

[Krainz, § 277; Ehrenzweig[6], § 277; Mayr, § 273 i sl.; Wolff, str. 238].

2. Stečenje u pouzdanju na zemljišnu knjigu.

§ 57.

I hipoteka — kao i druga knjižna prava — može se valjano steći pouzdanjem u zemlj. knjige, ako je pravo prethodnika bilo nevaljano upisano ili je utrnulo. V. o tom gore § 42. No stečenju putem prisilnoga izvršenja ova zaštita ne dolazi u prilog. Vjerodostojnost jav. knjigâ treba da ide u prilog sigurnosti prometa, ali ona nema da pruža mogućnost ekzekventu, da segne za dobrima, koja ne spadaju u imovinu dužnikovu.[1] [Mayr, str. 556 i sl.].

3. Stečenje na osnovu pravne zasade.

§ 58.

Stanovite tražbine terete nepokretno dobro, a da ne treba za to upis zal. prava. Takva zak. zal. prava napominje Spevec u svom izdanju o. g. z-a kod § 450, nadalje Rušnov-Posilović, u svom »Tumaču« ad § 450.

Za Dalmaciju i Sloveniju vidi: Schey-evo izdanje o. g. z-a i Klang, Komentar (§ 450), u koliko navodi austr. z-e prije sloma.[1]

4. Stečenje založnoga prava na zemljištima neupisanim u javnoj knjizi.

§ 59.

Zakon o izvršenju (§§73—77) dopušta ovdje izvršnu pljenidbu (nakon što je ustanovljeno, da je obvezanik posjednik dobra) pljenidbenim popisom ili zabilježbom u već postojećem pljenidbenom zapisniku (§ 76. ibidem) — dakle jednako kao kod pokretninâ. — Dobrovoljno zalaganje biva — (analogno kao zalaganje pokretninâ) — predajom[1] vjerovniku ili trećemu, koji preuzima

[1] V. gore u N. 11. §-a 42. cit. judikat.

[1] Kod citiranih autora su spomenuta zak. zal. prava na nekretninama i pokretninama.

[1] Tako Randa, Eig., str. 395. N. 26. Krainz, S.[2], § 280. veli, da je i za dobrovoljno zalaganje potreban pljenidbeni popis, jer bi tradicijom nastao nedopušteni antihretički odnos (§ 1372).

upravu na račun dužnika ili pak (po mogućnosti očevidnom; »offenkundig«) simboličkom tradicijom.

Stečenje zal. prava na osnovu pravne zasade (na pr. u korist poreznih zaostataka) biva kao kod upisanih zemljišta.

[Krainz[5], § 280, str. 828].

C. NA PRAVIMA.

§ 60.

Na pravima, koja su upisana u zemlj. knjigama, može se steći zal. pravo samo uknjižbom ili predbilježbom (§§ 445, 481 o. g. z-a ter 454 o. g. z-a i § 263 z-a o izvrš.).

Tražbine iz papirâ na dosnika iz ordre i legitimacijonih papira zalažu se predajom papira.

Na drugim pravima stiče se zal. pravo simbolskom tradicijom (v. §§ 452 i 427). Za to je kod tražbinâ u prvom redu potrebno obavještenje dužnika o zalaganju. Svejedno je, da li je tražbina stavljena na pismo (»verbrieft«) ili nije,[1] samo da je isprava dokazna, a ne dispozitivna.

Sudska pljenidba tražbine (apstrahirajući od onih gore u al. 2. spomenutih) biva na taj način, da sud zabrani izvršenikovom dužniku da plati izvršeniku (zabrana isplate). Ujedno će sud zabraniti samomu izvršeniku, da na ma koji način raspolaže sa tražbinom (§ 254 z-a o izvrš.).[2]

III. TRANSLATIVNO STEČENJE (PRIJENOS) ZALOŽNOGA PRAVA.

§ 61.

1. Pokretnine. § 425. o. g. z-a veli: »....«. Prema tomu: sa prijenosom tražbine stiče novi vjerovnik samo zahtjev na prijenos ručnoga zaloga; stečenje potonjega pak biva predajom založene stvari. Izostane li predaja, zbog toga još zal. pr. nužno ne utrnjuje.[1]

2. Nekretnine. Za prijenos zal. pr-a na nekretninama potrebna je uknjižba prijenosa (§ 445). Prijenos hipotekarne tražbine dopušten je u pogledu cijele tražbine kao i njenoga dijela, određenoga srazmjerno ili brojno (§ 13, stav 2. z-a o z. k.). Uknjižba pretpostavlja bilo cesijonu ispravu (providenu

[1] Sporno.

[2] Mayr, str. 559 i sl.

[1] Protivno naučanje (Pfersche, Grundr., str. 66) ne dade se potpuno opravdati i protivi se praktičnim potrebama (Krainz, S.[5], § 282, str. 831).

klauzulom intabulandi) bilo osudu protiv prijašnjega vjerovnika (§ 304. z-a o izvrš.) ili drugu sudsku ispravu. U pomanjkanju pretpostavâ za uknjižbu, može event. doći do predbilježbe (§§ 438, 439, 445).

I kod hipotekâ se pita, da li se može ustupiti zal. pr. bez tražbine i obratno. Samo kreditne i kaucijone hipoteke dopuštaju vanknjižni ustup osigurane tražbine, a da time hipoteka ostane ne taknuta.[2] Stvar se dakle ima slično kao kod ručnoga zaloga. Javna vjera u zemlj. knjige tomu ne smeta, jer se ona ove vrste hipotekarnih tražbina ne proteže. — Drugačije jest kod običnih hipoteka. Tu su zal. pr. i tražbina redovno nerazdjeljive. Kad bi vanknjižni ustup pored knjižnoga bio dopustiv, javna vjera u zemlj. knjige omogućila bi podvostručenje tražbine. Hipotekarni vjerovnik mora dakle, ako hoće osobnu tražbinu ustupiti bez hipoteke, odreći se hipoteke. Dok hipoteka postoji, može on osobnu tražbinu samo sa hipotekom, dakle knjižnim upisom, ustupiti (§ 4., stav 1. z-a o z. k.). Prema tomu, ako je uknjižena tražbina ustupljena različitim osobama, pripada ona onomu, koji je knjižni prijenos najprije zamolio (§§ 440 i 445). No z a b i l j e ž b a rangovnoga reda daje uknjižbi prijenosa, koji je zatražen unutar godinu dana (ako se radi o zal. pravu, koje se ima dati) odnosno unutar 60 dana (u ostalim slučajevima, spomenutim u §-u 60 z-a o z. k.) nakon dozvole zabilježbe, prednost pred svim kolidirajućim pravima, koja su ishođena nakon zabilježbe (§§ 60 i 62 z-a o z. k.).

Preuzimalac može ishoditi p r e d b i l j e ž b u (§§ 438, 439, 445), da nitko ne dođe pred njega. Posebni slučaj predbilježbe (u savezu sa §-om 1422 o. g. z-a) sadržaje § 46 z-a o z. k.

Uknjižba ustupa daje tužbu protiv dužnika, i ako nije obaviješten o ustupu u opće ili bar prije isplate prijašnjemu vjerovniku.[3] Zal. pravo zadržaje rang, koji je imalo prije prijenosa, jer prijenos ne stvara novo pravo (§ 1394). S toga prelaze na cesijonara sva prava prenosioca, ali i sva ograničenja, koja su na hipoteci (§ 440, 445 o. g. z-a, § 29 z-a o z. k.).

I bez uknjižbe nije cesijonar bespravan. Neupisani cesijonar zaostaje doduše napram upisanomu i mora dopustiti sve prigovore, koji ima dužnik protiv prenosioca (§ 1396); dok je upisani pošteni cesijonar zaštićen protiv svih prigovora, koji se niti razabiru iz zem. knjigâ niti su mu inače poznati

[2] Ovdje možemo osiguranu tražbinu vanknjižno ustupiti; hipoteka ostaje dalje i dolazi opet — dokle seže najviši iznos — i ustupljenoj tražbini u korist, ako bude natrag stečena.

[3] Obavijest ne može ovdje biti mjerodavna, jer se prema §-u 469. intabul. poštenomu cesijonaru ne može prigovoriti ni isplata, koja je uslijedila p r i j e cesije, a tim manje ona, koja se je zbila p o s l i j e cesije ili njezine intabulacije (u kom slučaju primalac isplate nije više ni bio pravi vjerovnik).

(§§ 1443, 1500; isp. § 469). No on (neupisani cesijonar) je ovlašten tužiti, primiti ispunjenje i primljeno zadržati.

3. Parcijalne obligacije (»Teilschuldverschreibungen«) i založnice (»Pfandbriefe«) poznaje noviji pravni razvitak, da se olakša prijenos hipotekarnih prava. Kod parcijalnih obligacija ne jamči hipoteka vjerovniku, označenomu po imenu, već imaocu ili indosataru zadužnice (»Schuldverschreibung«), koja glasi na donosnika ili na ordre; a prijenos biva predajom ili indosamentom isprave. Pojedine isprave nemaju za predmet cijeli hipotekarno osigurani dug već određeni dio istoga (za to se i zovu »parcijalne« obligacije). Svi imaoci parcijalnih obligacija imadu, kao dionici cjelokupne, za ukupni iznos uknjižene, tražbine, jednaki rang. Da se upiše zal. pr., ne treba doprinijeti parcijalne obligacije, već samo ispravu o osnutku zaloga, izdanu po zal. dužniku.

Posebna vrsta parcijalnih obligacija su založnice, koje redovno glase na donosnika, a izdavaju ih zavodi, koji stoje pod javnim nadzorom. Za njihovo pogodovano pokriće služe određeni predmeti zavoda. Ovamo naročito spadaju hipoteke, stečene od zavoda. Založnicom nastaje, naravno, tražbina protiv izdatnika, ali zal. pravo se u korist posjednika založnice ne upisuje. Založnice ni ne uživaju kao parcijalne obligacije (ispravnije kao dione cesijone isprave izdatniku dužne ukupne svote) založno pravo, upisano za tu ukupnu tražbinu. Izdatnik ostaje potpuni i jedini vjerovnik ukupne tražbine, koja je na njegovo ime hipotekarno osigurana. Prije se može reći, da tu postoji zakonska[4] podhipoteka u korist ovih tražbina iz založnicâ na hipotekama osnovanim za izdatnika.[5]

4. Prijenos zal. prava na pravima biva, ako su ta prava predmet zemlj. knjigâ, po pravnim zasadama, koja vrijede za zal. pravo na upisanom zemljištu; inače biva taj prijenos simbolskom tradicijom.

[Iz M a y r, str. 561 i sl.; K r a i n z, S.[2] i [5], § 282; K l a n g, K., str. 281 (§ 454)].

[4] I zbog toga nije potreban upis.

[5] O založnicama govori kod nas zakon. čl. XXXVI : 1876 (»o osiguranja založnicâ«). V. i zak. čl. XXXII : 1897 (»o osiguranju po domaćim novčanim zavodima izdanih obveznica«). I z. o izvršenju spominje »založnice i dione obveznice, koje glase na donosnika ili se prenose indosamentom«. V. i z. kojim se uvodi steč. zakon (čl. 5. i 6.) ter osnovu uvod. z-a k zakonu o izvršenju (čl. 22) kao i z. o izvršenju § 135.

Treće poglavlje: Sadržaj založnoga prava.

A. PRAVA I OBVEZE ZALOŽNOGA VJEROVNIKA.

I. Prava.

1. Pravo namirenja.

§ 62.

I. Ako založni vjerovnik ne bude u određeno vrijeme namiren, može se namiriti iz zaloga, i to u pravilu izvršenjem (ekzekucijom). No izvršenje pretpostavlja izvršni naslov. S toga mora vjerovnik svoje pravo u pravilu realizirati u prvom redu redovnom tužbom, a prisilno izvršenje može tražiti tek što je ishodio osudu (§ 461. o. g. z-a i § 1. naredbe min. pravosuđa od 19. IX. 1860; Zb. br. 1864, br. 120). Ovakovo prisilno iskorišćavanje putem suda je, barem kod ručnoga zaloga, neshodno i neekonomsko.[1]

Možda se — pod okolnostima — može uzeti, da je izvansudsko iskorišćenje zaloga mučke ugovoreno. No pače i kod izrečnoga uglavka treba paziti na granice, koje su slobodi ugovoranja postavljene §§ 1371 i 1372 o. g. z-a. Čitaj te §§. Iz 1. izr. §-a 1371 proizlazi, da nevaljanost stiže sve uglavke, koji se protive svrsi zal. pogodbe (da vjerovnik ima sigurnost i nakon dosjetka namirenja). No nevaljani su i oni uglavci, koji stežu i stavljaju u pogibelj vlasnost davaoca zaloga, na način, koji ne proizlazi iz svrhe osiguranja namirenja. Nevaljani su i nuzgredni uglavci, koji se protive biću pogodbe, koja je zalogom osigurana (zakon, dakako, spominje samo najobičniju — zajamsku pogodbu). Ne dade se općenito reći, da li se nevaljanost tiče samo nuzgrednoga uglavka ili ona obuhvaća cijelu zal. pogodbu. To ovisi o sadržaju uglavka i o njegovom značenju za ugovorni odnos.[2]

II. Gore cit. § 461. o. g. z-a glasi: ».....«. Od toga ima mnogo iznimaka:[3]

1. Otpada javna dražba: a) u slučaju §-223 z-a o izvršenju (papiri od vrijednosti, koji imadu burzovnu cijenu, prodati će se iz slobodne ruke posredovanjem burzovnoga mešetara); b) u slučaju §-a 232. istoga z-a (glede drugih stvari, ako je dražba ostala bezuspješna ili ako je predloženo, da se stvari unovče na drugi način, a ne dražbom; ali samo onda, ako je to očevidno korisno za sve učesnike); c) u slučaju §§ 165 i 233 istoga zakona (kod pokretninâ i nekretninâ, ako — uz položeno osiguranje — tko izjavi, i to najkasnije 3 odn. 8 dana prije draž. ročišta, da je voljan preuzeti zaplijenjene stvari, za cijenu, koja prelazi najmanje za ¼ procijenjenu vrijednost i pored toga podmiriti ne samo troškove procjene nego i sve druge do tada nastale troškove izvršenja).

[1] Klang, K. ad § 461, str. 313.

[2] Klang, K. ad § 1371, str. 260.

[3] U slijedećem nisu te iznimke baš sve, dakle taksativno, navedene.

2. Otpada prodaja zaloga: a) u pravilu glede tražbinâ. Tu biva prijenos na tražioca izvršenja, ili radi naplaćivanja ili u svrhu primitka mjesto isplate (§ 264. z-a o izvrš.). Drugo iskorišćivanje je samo iznimice dopušteno, a javna dražba tražbina stanovitih kategorija nije nikada dozvoljena (§ 281 z-a o izvrš.); b) kod gotovoga novca, koji se za sigurnost deponira kod suda. Ovdje se podigne iznos deponiranoga novca, koji odgovara dugu.

3. Otpada tužba: a) »kada je ručni zalog za pokriće tražbine, proističuće iz posla trgovačkoga, predan pismenim ugovorom« (§ 305. trg. z-a);[3a] b) ako predleži izvršni javnobilježnički akt u smislu §-a 53. z-a o notarima; v. i § 2. ,toč. 14. z-a o izvrš.; c) ako se izvršni naslov može zadobiti u opće bez procesa, dakle i bez tužbe, na pr. u slučaju sudske nagodbe i t. d.

4. Otpada sudski postupak, ali je potrebna prodaja zaloga: a) za neke banke na osnovu njihovih, zakonom priznatih, statuta; b) za javne zalagaonice;[3b] c) za štedionice, uređene po regulativu od g. 1844; d) po §-u 306. trg. z-a;[4] e) kada se ugovori, da vjerovnik može prodati zalog prema tržišnoj cijeni ili za cijenu, ustanovljenu po vještacima (arg. § 1371).

5. Otpada sudski postupak i prodaja: a) u slučaju odbijanja od plaće i penzije, na osnovu tražbinâ državn. erara, nastalih iz službovnoga odnosa; b) kad je založen papir na donosnika, koji glasi na novac, ili štedionička knjižica ili druga novčana tražbina, a vjerovniku je izrijekom dopušteno, da podigne iznos na račun svoje tražbine (§ 1371. se tomu ne protivi); c) zalaganje gotovoga novca kao ručni zalog. Založ. vjerovnik jednostavno pridrži iznos, koji odgovara njegovoj tražbini. Ako je novac dan kao »pignus irregulare«, vjerovnik se namiruje obračunavanjem.

III. Kada se prodaje stvar na jav. dražbi, može svatko, koji može sa svojom imovinom slobodno raspolagati, stavljati ponude. Isključen je dužnik (§ 463. o. g. z-a). To je prema načinu izražavanja zakona, osobni dužnik.[5] No i založni dužnik (čija stvar jamči za tuđi dug) je isključen, jer nitko ne može kupiti vlastitu stvar.[6] Isključeni su od stavljanja ponude i sudac, koji vodi dražbeno ročište, zapisničar i isklicatelj (§ 140. z-a o izvrš.).

[3a] Za Dalm. i Slov. čl. 310. austr. trg. z-a.

[3b] V. i z. o radnjama (od 5. XI. 1931) § 71/4.

[4] Za Dalm. i Sloveniju čl. 311 a. trg. z-a. No takvi uglavci nisu ni po o. g. z-u zabranjeni. S toga su ograničenja: trgovački poslovi, pismenost — bez značenja.

[5] Jer bi njegovo sudjelovanje — pošto je nesposoban da plati — samo smetalo odn. osujetilo dražbovanje.

[6] Sada vele: jer je uzdrman kredit onoga, koji pušta da dođe do prisilne dražbe.

IV. Sudskom prodajom pokretnoga zaloga prestaje zal. pravo na njemu, ali prelazi — zal. pravo može svoj objekt mijenjati — na kupovninu, položenu kod suda.[7] Kod nepokretnih zaloga ne utrnjuje zal. pravo dosuđenjem, već tek položenjem kupovnine. No na toj kupovnini nema zal. vjerovnik odmah vlasnost, već najprije samo pravo zaloga.

Ako kupovnina nedostaje za zal. vjerovnika, ima dužnik ostatak platiti iz drugoga svoga imetka; obratno višak (»hyperocha«) mora mu se izručiti. Tako § 464. o. g. z-a[8] i §§ 180 i 235 z-a o izvrš.

U ostalom nije zal. vjerovnik u pravilu dužan držati se najprije zaloga, a onda tek, u pogledu manjka, segnuti za ostalom imovinom osobnoga dužnika (§ 465). On može, i ako osobni dužnik nije podjedno i vlasnik zaloga, po volji realizirati ili ponajprije založnu odgovornost ili ponajprije osobnu ili obje ujedno (§ 466 o. g. z-a; § 2 naredbe m. pravos. od 19. IX. 1860, zb. ex 1864, br. 120). No ako je dužnik podjedno i vlasnik ručnoga zaloga, može predložiti, da se izvršenje ograniči na zalog, ako je tražbina vrijednošću zaloga pokrivena (§ 219 z-a o izvrš.).

Pravo namirenja može založ. vjerovnik realizirati i onda, ako se zalog bez njegovoga sudjelovanja iskoristi, ako drugi vjerovnik ishodi prinudnu prodaju (§§ 186 i 237 z-a o izvrš.) ili ako se zalog izvlasti (§ 44 z-a o izvlastbi nekretninâ u gradu Zagrebu; ex 1876). Ovo pravo mu pripada bez obzira na dospjelost ili izvršivost tražbine. Ali kod diobe kupovnine mora se zadovoljiti sa osiguranjem tražbine, ako je ova suspenzivno uvjetovana (§ 184 z-a o izvrš.), beskamatna i odročena (§ 186 ibid.), sporna (§ 198 ibid.) ili ako je pokrivena samo hipotekom do najvećega iznosa i nelikvidna (§ 187 ibid.). Tražbina pod rezolutivnim uvjetom se ne samo osigurava već i namiruje, ako vjerovnik sa svoje strane dade sigurnost za event. vraćanje (§ 183 ibid.).

[K r a i n z[2], § 283; E h r e n z w e i g[6], § 283; M a y r, str. 565 i sl.].

2. P r a v o p o r à b e i z a h t j e v i i z j e m s t v a.

§ 63.

I. Pravo pobirati plodove založene stvari (antihreza) ne može se zal. vjerovniku pravovaljano ustupiti,[1] pa makar to bilo i u svrhu namirennja tražbine.

[7] Ako kupac može da plati unutar određenoga roka, zal. pravo na prodanoj stvari pretvara se u zal. pravo na tražbini u iznosu kupovne cijene, a prelazi za tim u zal. pravo na položenu kupovninu.

[8] A da pri tom ne pravi razlike između osobno odgovornoga dužnika i samo stvarno odgovornoga vlasnika.

[1] Zbog pogibelji lihve i uteščanja isplate duga.

No založ. vjerovniku može se izrijekom dopustiti pravo neškodljive porabe (§ 1372).[2] Zal. vjerovniku može se dopustiti da potroši založeni novac (uz povratak jednakoga iznosa): u tom slučaju nije naime predmet zaloga novac, već tražbina na povratak plaćenoga.

II. Davalac zaloga jamči za to, ako zalog zbog nepoznatih fizičkih ili juristićkih mana, koje su postojale već u vrijeme zalaganja, ne daje pretpostavljeno pokriće. Jemstvo sastoji u dužnosti dati drugi primjereni zalog (§ 458). Založni ugovor je naplatni prav. posao (§ 1369). Dani zalog je naplata za dani kredit, zato se zal. ugovorom osniva zahtjev na jemstvo (§ 922).

II. Obveze.

§ 64.

Čitaj §§ 1369, 459, 460, 469, 1370 o. g. z-a.

Kod ručnoga zaloga dužan je zal. vjerovnik — kao čuvar — stvar brižno čuvati. On odgovara za pogoršanje i gubitak zaloga, ako je to svojim oprezom mogao otkloniti (§ 459). U slučaju podzalaganja odgovara zal. vjerovnik za slučaj, koji se stvari kod njega ne bi bio dogodio (§ 460). Primalac pokretnoga zaloga obvezuje se dati zalagodavcu založni list i u njem označiti obilježja zaloga (§ 1370). Taj založni list je dokazna, a nije dispozitivna isprava.

Zal. vjerovnik je dužan, nakon utrnuća duga, vratiti založenu stvar, svejedno, da li je zalogodavac vlasnik te stvari ili nije. Kod hipotekâ dužan je, u tom slučaju, ispostaviti dozvolu za brisanje (§ 1369). Zal. vjerovnik nema prava retencije zaloga zbog drugih nenamirenih tražbina istoga dužnika.[1] No procesualna sredstva osiguranja stoje mu na raspoložbu (§ 471. o. g. z-a). Naročito može on, za slučaj potrebe, steći pravo retencije tim, da sâm sebi dade zabraniti izručenja zaloga dužniku (§ 331., toč. 4. z-a o izvrš.).

[Iz K r a i n z, II. izd., § 286 i V. izd., § 285].

[2] Ali ne hipotekarnomu vjerovniku. Ugovor, kojim se ovomu daje mjesto kamatâ stan na založenom realitetu — je nevaljan. V. K l a n g, K. ad § 1372, str. 263/II.

[1] Ali v. za Dalm. i Slov. § 52. III. austr. novele (§ 471 nov. o. g. z-a).

B. PRAVA I OGRANIČENJA VLASNIKA ZALOGA.

§ 65.

Vlasnik zaloga mora dopustiti, da se zal. vjerovnink namiri iz zaloga i ne smije ništa učiniti, šta bi moglo u pogibelj staviti buduće namirenje zal. vjerovnika.

Paragraf 458. o. g. z-a veli: »....«. Dakle na mjesto realne sigurnosti dolazi problematični osobni zahtjev.

Iz §-a 458 slijedi, da zal. vjerovnik ima dalje i zahtjev, da se zalagodavac ostavi takvih zahvata, koji kulpozno smanjuju njegovu sigurnost. No samo vjerovnik sa ručnim zalogom može spriječiti svaki utjecaj vlasnika zaloga — on ima posjedovnu zaštitu. Hipotekarni vjerovnik ima samo petitornu tužbu.[1] I naročiti ugovori sa vjerovnikom mogu biti uglavljeni, te mogu zal. vjerovnika zaštićivati (na pr. dužnost založeni realitet osigurati u stanovitoj visini protiv požara).

No usuprot založenju pridržaje vlasnik založene stvari stanovita prava. Tako: 1) pravo uživanje (§§ 457, 1372) — bilo sâm bilo po drugima; 2) pravo otuđiti stvar potpuno ili dijelom (§ 466) ili ju dalje opteretiti. Ovo potonje se kod nekretnina ne može ni valjanim odrečenjem isključiti (§ 1371). Ni opterećenju sa servitutima se zal. vjerovnik ne može protiviti.[2] Pravo otuđiti obuhvaća i pravo zemljište podijeliti. U koliko zemljište nije pogoršano, zal. vjerovnik ne može se tomu protiviti.[3] U slučaju sudske pljenidbe pokretnina, koje su ostale kod dužnika, je svako otuđenje zabranjeno. Zabrana otuđenja sa stvarnopravnim djelovanjem, ne može se ugovoriti.[4]

Založ. pravo na pravima oduzima zalagatelju ovlast da založeno pravo iskoristi (§ 254 o .g. z,a o izvrš.). Ono mu oduzima i pravo, da se toga prava odreče na štetu zal. vjerovnika (§ 58. z-a o z. k.). Treći dužnik (»Der Drittschuldner«) može platiti svomu vjerovniku (založitelju) samo sa privoljenjem založ. vjerovnika. Oba (zalagatelj i založ. vjerovnik) mogu samo zajedno tužiti na isplatu. Bez privole založ. vjerovnika može zalagatelj tražiti samo »ostavu kod suda«. Ostala prava zalagatelja, u koliko ne vrijeđaju prava založ. vjerovnika, ostaju netaknuta.

[Krainz[2], § 287; Krainz[5], § 286; Ehrenzweig[6], § 285; Mayr, str. 572 i sl.].

[1] Prijeporno je, da li ima pravo na privremene odredbe po §-u 330. z-a o izvrš.

[2] Ti servituti ne mogu škoditi starijemu zal. pravu (§ 486).

[3] No zal. vjerovnik može vršiti svoje pravo poslije diobe jednako kao prije (§ 847).

[4] V. ali za Dalm. i Slov. § 13. III. austr. novele.

C. PRAVNI ODNOS ZALOŽNIH VJEROVNIKA MEĐU SOBOM.

§ 66.

Kad je ista stvar založena nekolicini založnih vjerovnika, može doći do kolizije među njima u pogledu izvršivanja njihovih prava. Tu vrijede slijedeća načela:

Ako zalog ne dostaje za namirenje svih, odlučuje u pravilu prioritet stečenja, t. j. prioritet one činjenice (»Erwerbstatsache«), na kojoj se osniva zal. pravo.

a) Kod hipotekâ je, prema tomu, odlučan prioritet uknjižbe prava zaloga. O tom v. §§ 29 i 113 z-a o z. k. Naročito glede »zabilježbe prvenstvenoga reda« §§ 60, 62 i 63 ibidem.

b) Kod pokretninâ odlučuje prioritet predaje zaloga vjerovniku; kod sudske pljenidbe pljenidbeni popis ili zabilježba u pljenidbenom zapisniku (§ 216. z-a o izvr.) ili drugi akt, kojim se osniva založ. pravo.

c) Kod založenih tražbina mjerodavna je, ako se radi o vrijednostnim papirima, predaja i oduzeće isprave, inače obavještenje trećemu licu (»prema kome postoji ova tražbina«); §§ 254 i 256 z-a o izvrš. Na predmetu činidbe nastaje zal. pravo tek sa činidbom (§ 283 z-a o izvrš.).

Vazda je mjerodavna starina zal. prava, a ne osigurane tražbine.[1]

Ako zal. prava imadu isti rang, dijele kupovninu srazmjerno tražbinama, a ne na jednake dijelove.

Glede ranga »pristojba pobočnih« v. §§ 16 i 17 z-a o z. k., glede rentâ § 18 ibidem i §§ 179 i 237 z-a o izvrš.. Vidi dalje i § 180 z-a o izvrš.

III. Propise III. austr. novele §§ 45—50 o ustupanju prvenstva smjestilo je naše novo zakonodavstvo u novi zakon o zemlj. knjigama §§ 30—35.

Prvenstveni red prava, koja su uknjižena na nekretnini, mogu se promijeniti uknjižbom ili predbilježbom ustupanja prvenstva.

Stvarni karakter dobiva takvo ustupanje tek upisom. (Tek upisom je i sâm knjižni rangovni red promijenjen). Onaj, koji nazad stupa, ne može više realizirati svoje prvenstvo na štetu drugoga; promjena ranga ima dejstvo i u slučaju singularne sukcesije, a treba ju ureda radi uzeti u obzir i kod diobe kupovnine.

Pretpostave za to jesu: privoljenje ovlašćenika, koji nazad stupa i ovlašćenika koji naprijed stupa. Ako je pravo, koje nazad stupa, hipoteka, treba i privoljenje vlasnika,[1a] a ako je opterećeno pravom treće osobe, i njezin

[1] Založ. pravo za uvjetovanu ili odročenu tražbinu ima rang prema svom osnutku, a ne prema nastupu uvjeta ili termina. Isto vrijedi, ako se osnuje zalog za buduću tražbinu.

[1a] Pretpostava ove odredbe (2. izr. §-a 30. z-a o z. k.) jest, da vlasnik dobiva pravo raspoložbe sa mjestom (»Pfandstelle«), koje je isplatom hipoteke postalo slobodno. Tako je to po austr. noveli; dok je po starijem pravu (nenovelirani o. g. z.) pitanje sporno.

pristanak. Opseg i prvenstveni red ostalih knjižnih prava ostaje netaknut (§ 30 z-a o z. k.).

Pravo, koje stupa naprijed, stiče bez ograničenja prvenstveno mjesto onoga prava, koje stupa natrag, ako u zemlj. knjizi dolazi neposredno iza njega ili ako mu daju prvenstvo također svi ovlaštenici, koji imaju pravâ među njima (§ 31 ibidem) — potpuna zamjena mjestâ.

Ako se je ustupanje prava prvenstva izvršilo među pravima, koja ne dolaze neposredno jedno iza drugoga, a bez privole onih, koji imaju prava među njima, onda pravo, koje naprijed stupa, stiče prvenstveni red prava, koje nazad stupa, u njegovom opsegu i kakvoći (§ 32. toč. 1. ibid.).

Ako je pravo, koje nazad stupa, uvjetno ili odročeno, može se prije ispunjenja uvjeta ili roka tražbina, koja stupa naprijed, namiriti kod izvršenja samo u onom iznosu, koji dolazi na nju po njezinom prvobitnom prvenstvenom redu (§ 32, toč. 2. ibid.).

Promjena mjestâ je u opće bez dejstva, ako i ograničeni učinak (§ 32, toč. 1) ne bi mogao spriječiti da međuovlaštenici ne budu time tangirani. Zbog toga treba pravo, koje ide naprijed, uzeti u obzir kod diobe kupovnine samo na njegovom prvobitnom mjestu, ako je kupac na dražbi morao preuzeti pravo, koje je nazad stupilo, po njegovom prijašnjem rangu bez uračunanja u kupovninu (§ 32, toč. 3. ibid.).

Ustupanje prvenstva treba da ima po mogućnosti potpuni učinak. Ta misao došla je do izražaja u nizu interpretativnih pravila §§ 33—35 z-a o z. k. Čitaj te §§.[2]

III. Po postojećem pravu imaju kasniji vjerovnici pravo pomaknuća naprijed[3] (»Vorrückungsrecht«). Svakako ima knjižno brisanje hipoteke za posljedicu, da se sve kasnije hipoteke pomaknu naprijed. Otvoreno mjesto može biti sačuvano samo zabilježbom prvenstvenoga reda, a vlasnička hipoteka[3a] se može samo tako osnovati, da se vlasnost i hipoteka sjedine u istoj ruci (kupom, nasljedovanjem i t. d.).

[2] § 33: »Pravo, koje naprijed stupa, dolazi i na svom prvobitnom mjestu prije prava, koje nazad stupa, ako nije što drugo uglavljeno.«

§ 34: »Ako više prava uslijed ustupanja prvenstva, koje je uknjiženo u isto doba, stupa na mjesto drugoga prava, onda, ako nije ništa drugo uglavljeno, na tom mjestu ima prvenstveno pravo, koje je i do sada bilo preče u prvenstvenom redu.«

§ 35: »Naknadne promjene u postojanju ili obimu prava, koje stupa nazad, ne utiču, ako nije ništa drugo uglavljeno, na prvenstveni red prava, koje naprijed stupa.«

[3] I ako je to pravo podvrženo znatnim ograničenjima. No to pravo je po noveli, koje vrijedi u Dalm. i Slov. prestalo ili je bar još znatnije ograničeno (Mayr, str. 578).

[3a] O vlasničkoj hipoteci i o raspolaganju vlasnika sa hipotekom v. za Dalm. i Slov. §§ 33—34 III. austr. novele. V. i moj »Izvještaj o predosnovi jugoslavenskoga gradj. zakonika« ad §§ 491 i sl. i § 1446.

U ostalom vrijedi pravo promicanja, a to i prema hipoteci, koja je u zem. knjizi još upisana, ali je materijalno (na pr. isplatom) utrnula. No realizovanje toga prava je — dakako — ograničeno. Biva to[4] (realizovanje) u pravilu tek kod razdiobe kupovnine (§ 194 z-a izvrš.) ili kod razdiobe viška prihoda (§ 103 ibid.) — i to prigovorom. O tom prigovoru odlučuje se u zaključku o razdiobi, ako pak odluka ovisi o ustanovljenju prijepornih činjenica, stranka se sa prigovorom upućuje na put pravde. Čl. 23 osnove[5] uvodnoga z-a o izvršenju dano je hipotekarnim vjerovnicima (čija tražbina je već izvršiva) pravo tražiti putem pravde, da se materijalno utrnute hipoteke (predašnje ili one sa istim rangom) još prije izvršenja brišu. Ovu ovlast imadu i osobni vjerovnici; ali samo onda ako vode ovrhu na nekretninu (ovršivost zahtjeva ovdje nije dostatna). Odatle ali ne slijedi, da postlocirani vjerovnik ne može više tražiti brisanje, ako je protivnik jur izdao brisovnu namiru vlasniku, jer time nije utrnulo njegovo pravo na brisanje.

Odatle se vidi, da nevaljanost ili utrnuće hipoteke nipošto ne može biti uvijek odmah realizirano od kasnijih vjerovnika. Prepire se, da li može dužnik to iskoristiti i materijalno utrnutu, ali još nebrisanu hipoteku istomu ili drugomu davaocu kredita za novu tražbinu ustupiti.

IV. Stanovita prava imadu prednost, te anciennitet, koji je svojstven stvarnim pravima, cedira pred takvim privilegiranim pravima. Tako pred nekim osobnim pravima, pred stanovitim javnim i privatnim realnim teretima i pred stanovitim hipotekama. Od mnogih slučajeva spominjem ovdje samo § 135, stav 8, z-a o izvrš. glede zaostalih poreza i drugih javnih dažbina.

V. Svaki, i kasniji, hipot. vjerovnik ima pravo ishoditi prisilnu dražbu nekretnine (akoprem time, uslijed nedostatka kupovnine, utrnjuju stvarna prava trećih osoba). Time može i stariji vjerovnik pretrpiti štetu. No on može prigovoriti dosuđenju (§ 143, toč. 8. z-a o izvrš.) i ishoditi, da se dražbeni postupak obustavi (§ 155. ibid.), ako najveća ponuda ne dostaje da njegova tražbina bude podmirena — dakako pod pretpostavom, da je pravodobno ishođeno ustanovljenje (»Feststellung«) stanja tereta. To je t. zv. načelo pokrića (»Deckungsprinzip«).

[4] Apstrahirajući od prava pobijanja vjerovnikâ po z-u o pobijanju.

[5] Čl. XXVIII uvod z-a k z-u o izvršenju (za Dalm. i Slov.) — a naša gore cit. osnova taj čl. u cijelosti reproducira — glasi: »Svaki vjerovnik, za čiju je izvršivu tražbinu na nepokretnini osnovano kakvo zal. pravo ili zbog čije tražbine biva izvršenje na nepokretnini, može u pogledu hipotekarnih tražbina, koje idu pred njim, pravnim putem ili zavedavši postupak zbog amortizacije, isticati zahtjev na brisanje hipotekarne tražbine, koji vlasniku pripada plaćanjem ili iz kojega drugoga razloga. Ali to ne vrijedi u pogledu pojedinih plaćanja na odbitak pri tražbinama, koje se imaju vratiti u anuitetima.

Vjerovnik, koji tužbom tjera pravo brisanja, što pripada vlasniku, treba da vlasniku sudski navijesti spor; zaključak o zavedenju postupka zbog amortizacije treba dostaviti vlasniku.«

U Dalm. i Sloveniji je ovaj čl. uvod z-a k z-u o izvršenju ukinut §-om 42. III. a. nov. (»Verfügung des Eigentümers über die Hypothek«).

VI. Svaki hipot. vjerovnik može prisilnu dražbu, koju traži drugi ili osobni vjerovnik, spriječiti time, da tražbinu takvoga vjerovnika otkupi i traži obustavu postupka. To može, doduše, i svaki treći, ako je vjerovnik (§ 1423) ili dužnik (§ 1422) sa otkupom sporazuman. No hipot. vjerovnik ne treba taj sporazum. On ima pravo po §-u 462. o. g. z-a da tražbinu, zbog koje je dražba jur zatražena, i protiv volje učesnikâ, otkupi (ius offerendi).

[Od III—V većinom prema Krainzu[5], § 287].

VII. Ako zemlj. knjižni objekt ne dostaje za potpuno osiguranje cijele tražbine, može se zal. pravo za takovu tražbinu upisati nerazdijelno na dva ili više zemlj. knjižnih tijela ili hipotekarnih tražbina (zajednička — simultana hipoteka). U takvom slučaju je vjerovnik ovlašten tražiti namirenje cijele tražbine iz svakoga pojedinoga založ. predmeta (§ 15. z-a o z. k.). Ovo jamstvo od više objekata slično je solidarnoj odgovornosti od više dužnika (§ 891). Knjižni postupak sa simul. hipotekom treba da bude takav, da sprečava prekomjerno izvršivanje zal. prava, a podjedno da zemlj. knjižno rukovanje bude čim jednostavnije.

Simultana hipoteka predleži dakle, ako za istu tražbinu bude uknjižena[6] hipoteka na više zemlj. knjižnih objekata bez dionoga ograničenja. Vjerovnik je obvezan javiti sudu simultano jamstvo; on snosi štetu zbog »prećutane« (već postojeće) hipoteke (§ 117. -za o z. k.). Činjenicu simul. jamstva treba ureda radi zabilježiti kod svih simultano jamčećih objekata; podjedno treba jedan uložak označiti kao »glavni«, a druge kao »sporedne«. Ako stranke ne odrede glavni uložak, ima to učiniti sud (§§ 116 i 117 ibid.). Oznaka jednoga uloška kao glavnoga ima za posljedicu, da se sve promjene u zal. jamstvu (cesija, pothipoteka, otkaz, djelomično brisanje) imadu zatražiti i provesti samo kog glavnoga uloška. Nuzgredni ulošci dijele eo ipso sudbinu glavnoga uloška (kod njih se upis promjena ne može ni zatražiti ni provesti). Brisanje hipoteke u glavnom ulošku treba zabilježiti i u nuzgrednim uloščima; isto tako da nuzgredni uložak stupa iz zal. jamstva (§ 122 ibid.).

Napose je uređeno realizovanje simultane hipoteke u z-u o izvršenju. Kod dražbe zal. objekta se simult. hipoteka ne preuzima na račun kupovnine već se vazda isplaćuje. Iznos, koji od otkupa (»Erlös«) dražbovanoga objekta otpada na simultanu hipoteku se ponajprije teoretski ustanovljuje (§§ 128 i 185 z-a o izvrš.). Kao baza za proračunanje kvote uzima se poreska procjena raznih simultano jamčećih zemlj. knjižnih tijela. Ako se svi objekti simul. jamstva istovremeno realizuju (na pr. u stečaju) onda je dana određenija računska podloga u ostacima dražbom postignutoga otkupa, koji kod svakoga objekta ostaje raspoloživ za simultanu hipoteku. Ako vjerovnik kod realizovanja jednoga od simultano jamčećih objekata, zahtijeva više nego

[6] Na osnovu ugovora ili ekzekucije.

što iznosi kvota, koja teoretski otpada na taj objekt — moguć je regres. Ovaj pripada kasnijim vjerovnicima, koji su uslijed prekoračenja one kvote kod diobe kupovnine jednoga prodanoga objekta prikraćeni. Regres se postizava tim, da vjerovnici, koji su prikraćeni kod realiziranja jednoga objekta, budu odštećeni iz drugoga simultano jamčećega objekta. Ako bude drugi objekt istovremeno realizovan, kvota iz kupovnine drugoga objekta, rezervirana za simultanu hipoteku, a neupotrebljena, doznačuje se prikraćenim vjerovnicima prvoga objekta. Ako se drugi objekt ne realizuje, simultana hipoteka, koja je na njemu, prelazi u odgovarajućem iznosu na prikraćene vjerovnike i upisuje se na njihov prijedlog, njima u korist (§ 185 z-a o izvrš.).

[Iz Pfersche, Grundr., str. 91 i sl.].

Četvrto poglavlje: Opterećenje založnoga prava.

§ 67.

Čitaj §§ 454 i 455 o. g. z-a.

I. Zal. pravo može biti opterećeno uživanjem* ili podzaložnim pravom. Pošto je založ. pravo ovisno o tražbini, to je predmet podzaložnoga prava ne samo zal. pravo već i tražbina.[1] Barem iz ž-a o z. knjigama, iz načina njegovoga izražavanja (§§ 13, 58, 133, toč. 1.) proizlazi da je i tražbina zajedno založena. Prema tomu nije moguće ni zalaganje same tražbine ni zalaganje samoga zal. prava; naročito se ne može založiti knjižno osigurana tražbina bez hipoteke.[2] Inače bi se dvostrukim podzalaganjem nastali konflikt rješavao praktično na taj način, da dužnik treba platiti samo uz povrat zaloga ili brisovne namire i da se ne može siliti da dvaput plati. Iz neodvojivosti tražbine od zal. prava slijede dalje, da je nedopustivo pljenidbeno zal. pravo na založ. pravu samom. Isto tako je nedopustivo izvršenje na hipotekarnoj tražbini kao osobnoj tražbini, u formi izvršenja po §-u 254 z-a o izvrš. Naprotiv je moguće podzalaganje hipotekâ do najvećega iznosa, i to već prije postanka tražbine: podzal. pravo obuhvaća zahtjeve, koji postoje u vrijeme njegovoga realiziranja.[3]

* Kod tražbine zalogom osigurane može se uživalac, da dođe do kamata, koji mu pripadaju, držati u toliko zaloga, u koliko time ne trpi osiguranje tražbine. V. Krainz, S.[5], § 289 in pr.

[1] To proizlazi odatle, što se tražbina i zal. pravo mogu samo zajedno prenijeti. No to je sporno. V. Klang, K. ad § 454, str. 280, N. 3.

[2] Sporno. V. Klang, l. c. N. 6.

[3] Klang, l. c. str. 280 i 281.

II. Zal. vjerovnik može osnovati podzalog i bez privole zal. dužnika. O odgovornosti, koja odatle za njega nastaje, v. § 460 o. g. z-a.

Naslov podzal. prava je: ugovor, očitovanje posljednje volje, sudska izreka i zakon. — Odnosno »modusa«, načina stečenja vrijede §§ 451—453 o. g. z-a. Ručni zalog treba predati podzal. vjerovniku. Podzal. pravo na hipoteci stiče se unosom u zemlj. knjige. Podzalaganje tražbine, osigurane prisilnim zalogom evidentira se u pljenidbenom protokolu. — Podzal. pravo može se osnovati i prisilnim izvršenjem. To biva kod tražbine, koja je osigurana ručnim zalogom, pljenidbom tražbine (ne založ. prava). Izručenje zal. stvari može se ishoditi po §-u 258. z-a o izvrš. Pothipoteka se u izvrš. postupku osniva po §-u 263. ibid. knjižnim upisom zal. prava i zabranom isplate.

III. Učinak podzal. prava na pravni položaj zal. dužnika: a) Ako zal. dužnik o daljnem zalaganju nije obaviješten, može on svoj dug valjano platiti glavnomu zal. vjerovniku i od njega tražiti povrat zaloga. Drugačije jest kod knjižnoga podzal. prava — ovdje upis zamjenjuje obavijest. Propis §-a 455 o. g. z-a, koji se prema riječima z-a tiče samo zal. dužnika, treba smislu primjereno upotrebiti i na osobnoga dužnika.

b) Ako je zal. dužnik obaviješten o daljnjem zalaganju, može on platiti svojemu vjerovniku samo sa pristankom podzal. vjerovnika. Ako ovomu plati, može tražiti od glavnoga založnoga vjerovnika namiru. Ako je pravno stanje nejasno, može dužnu svotu deponirati kod suda.[4] Isplata sa strane zal. dužnika vjerovniku, bez pristanka podzal. vjerovnika, ne rješava ga duga.[5]

IV. Podzalaganje ne smeta prvomu zal. vjerovniku, da svoju tražbinu utuži; samo ne može tražiti, da bude njemu plaćeno, već da se dužna svota deponira kod suda. No to ne može više, ako je podzal. vjerovnik ishodio prijenos (»Ueberweisung«) putem prisilnoga izvršenja. Inače može raspolagati sa svojom tražbinom, u koliko ne vrijeđa prava podzalož. vjerovnika.

V. 1. Podzal. vjerovnik realizuje svoje pravo — kao svaki drugi zal. vjerovnik — u pravilu tužbom (§ 461). Ova tužba može — ako se radi o pothipoteci — biti zabilježena u zemlj. knjigu (§ 66 z-a o z. k.). Podzal. vjerovnik nema prava tužiti vlasnika zaloga neposredno, jer među njima nema pravnoga odnosa.[6] U postupku dražbenom treba poziv po §-u 135 z-a o izvrš. upraviti i podzal. vjerovniku. U postupku o razdiobi ima ovaj prema §§ 135 i 175 z-a o izvrš. pravo prigovora.

2. Ako podzal. vjerovnik ima izvrš. naslov protiv glavnoga vjerovnika, može svoje pravo realizovati »prijenosom radi naplaćivanja« ili »prijenosom umjesto isplate« (§§ 269, 274, 278 z-a o izvrš.).[7] Isključena je dražbena prodaja tražbine, koja je ručnim zalogom dovoljno pokrivena (§ 281, toč. 1. ibid.) ili knjižno osigurana (§ 281, toč. 7. ibid.).

[4] V. i § 46 z-a o z. k.

[5] Tako vladajuće mišljenje.

[6] Sporno. V. Klang, l. c. str. 284, N. 13.

3. Odnosno upliva utrnuća glavnoga zal. prava na podzal. pravo treba lučiti: a) vrste utrnuća, koje ovise o volji vjerovnika (isplata, kompenzacija, odrečenje, novacija) nemaju učinak za podzal. vjerovnika, bez njegovoga sudjelovanja; nasuprot pak imaju učinak oni načini utrnuća, koji ne ovise o volji vjerovnika (slučajna propast predmeta činidbe, izminuće vremena, zastara). Sjedinjenje ne djeluje protiv podzal. vjerovnika (§§ 1445, 1446) — on može svoje zal. pravo još uvijek realizirati.

b) O tom, kako se knjižno briše prva hipoteka, ako njezino utrnuće ne djeluje protiv pothipotekarnoga vjerovnika — v. § 58. z-a o z. k.

[Iz Klang, K., ad §§ 454 i 455 o. g. z-a].

Peto poglavlje: Modifikacije založnoga prava.

§ 68.

U predmetu zal. prava mogu nastati promjene, a da samo zal. pravo ostaje isto. Glavni slučaji:

1. Proširenje, umanjenje ili promjena predmeta. Još nerazlučene plodove, drugi priraštaj i k predmetu pridošle pripadnosti obuhvaća jur postojeće zal. pravo, te ove stvari ne mogu biti predmet samostalnoga zalaganja. Obratno ,odjeljenje ovih pobočnih stvari od glavne, sužuje zal. pravo na stvar glavnu.

2. Izvlastbom prelazi zal. pravo na odštetnu svotu (§ 38. z-a o izvlastbi nekretninâ u gradu Zagrebu, ex 1876).

3. Ekzekutivnom prodajom pokretnine prelazi zal. pravo na tražbinu u iznosu kupovne cijene odnosno na deponiranu svotu.

4. Podzaložno pravo prelazi nakon sudskoga pologa iznosa založene tražbine na deponirani objekt (§ 455).

5. Zapljena plaće »rasprostire se i na onaj prihod, koji dobije izvršenik uslijed povećanja njegovih prinadležnosti ili uslijed toga, što je prešao u koju drugu struku ili što je stavljen u penziju« (§ 259 z-a o izvrš.). Zal. pravo prelazi od plaće na penziju i obratno.

6. Ako je sigurnost zal. vjerovnika smanjena osnutkom nužnoga prolaza, proteže se zal. pravo na odštetnu svotu (§ 10, al. 5. z-a o nužnim prolazima od 6. IV. 1906).

[7] Iznimno je moguć drugi način iskorišćavanja (§ 279 z-a o izvrš.).

7. Komasacija ima posljedicu, da zal. pravo, kojim je bilo opterećeno prvotno zemljište, prelazi na zamijenjeno zemljište (§ 10 z-a o komasaciji zemljištâ; od 22. VI. 1902).

8. Otpisom i pripisom zemljišta nastaje u toliko promjena, da besteretnim odcjepljenjem utrnjuje dejstvo svih na zemljištu postojećih upisa za otpisane komade; a pripisom dobivaju dejstvo svi upisi za pripisane komade (z. od 21. XII. 1930, § 25).

Šesto poglavlje: Prestanak založnog prava.

§ 69.

Opći razlozi prestanka (za pokretnine i nekretnine) založnoga prava jesu:

1. Propast zaloga.[1] Ako je nekretnina samo prolazno uništena (na pr. kuća uslijed potresa), a kasnije bude uspostavljena: zal. pravo se nastavlja na novom objektu. Ako je objekt hipoteke trajno i potpuno propao, prestaje zal. pravo, a ekstabulacije ne treba. »Ako založena stvar propadne . . . pravo zaloga prestaje, ali dug ostaje i nadalje« (§ 467. o. g. z-a).

2. Odrečenje. O. g. z. veli: »,,, ako se vjerovnik svoga prava na nju« — t. j. na založenu stvar — »odreče po zakonu«.[2] Odrečenje može biti izrijekom ili mučke učinjeno. Ovo potonje biva, kad vjerovnik povrati stvar zalagatelju bez priuzdrška.[3]

Zakon predviđa i povrat zal. stvari sa priuzdrškom zal. prava. To nije u skladu sa pravilima §§ 451 i 452 o postanku zal. prava. Iz nedopustivosti hipoteke na pokretninama bi konzekventno slijedilo, da povratak založene stvari založitelju uništava zal. pravo. Pokusi riješiti ovu inkongruenciju, jedva zadovoljavaju.[4]

3. Sjedinjenje. Ako založ. vjerovnik postane vlasnik zal. stvari ili ako vlasnik zaloga steče tražbinu, jer onda, u pravilu, nema interesa, da zal. pravo i dalje postoji (§ 1445). Ali ako je zalog i drugima založen, onda u korist sadašnjega vlasnika, koji nije bio osobni dužnik — u koliko dakle nije sam dug sjedinjenjem utrnuo — ostaje prijašnji rang zahtjeva i nadalje (§ 1445).

Kod nekretninâ nastaje utrnuće sjedinjenjem vlasnosti i zal. prava tek sa knjižnim brisanjem (§ 1446). V l a s n i k-h i p o t e k a r ima dakle (u koliko nije i osobni dužnik) da bude redovno namiren iz kupovnine. Zal. pravo dobiva opet potpuno dejstvo čim se vlasnost i pravo zal. vjerovniku opet razluče.

[1] Kod nekretninâ samo iznimno (na pr. trajna poplava).

[2] »Po zakonu« — to znači, da opća pravila o odrečenju i ovdje vrijede.

[3] Po zakonu imamo mučke učinjeno odrečenje zak. zal. prava uporabodavca, kad ovaj dozvoli, da se odnesu unesene pokretnine prije njihovoga sudskoga popisa.

[4] V. K l a n g, K. ad § 467, str. 341.

4. Izminuće vremena. Ugovoreni pokretni zalog a i hipot. pravo mogu biti odročeni ne samo voljom stranaka: zal. pravo može prestati i uslijed vremenom ograničenoga prava založitelja. Potonje biva kod pokretnoga zaloga samo onda, ako je zal. vjerovniku bilo poznato, da je založitelj imao samo vremenom ograničeno pravo. Kod hipotekâ pod istom pretpostavkom, kao što i onda, ako je poštenomu hipotekaru dotična okolnost mogla biti poznata iz knjigâ (§ 468). Nastup termina daje titul za brisanje. Sud. zal. pravo na pokretnim stvarima utrnjuje izminućem vremena po §-u 215 o. g. z-a o izvrš.[5]

5. Izvršna prodaja. V. gore § 68, toč. 3. Izvršna prodaja založ. zemljišta ne tangira na zemljištu ležeća zal. prava. Tek kada postane pravomoćan zaključak o razdiobi brišu se na prijedlog kupca (dostaoca) tereti, koje on nije preuzeo (jer su u gotovom plaćeni ili zbog lošega ranga nisu izmireni).

6. Ukinuće ili ograničenje izvršenja. Time utrnjuje sudsko založ. pravo (ali ne, ako je samo prodaja obustavljena) §§ 78. i 219. z-a o izvrš.

7 Zastara založne tužbe. Pošto je za namirenje iz zaloga redovno potrebno dignuti zal. tužbu, to njena zastara ima za posljedicu, da zal. pravo gubi svoje dejstvo. Pri tom može tražbina ipak i dalje postojati (njezina zastara je obustavljena). No zastara zal. tužbe ne može tako dugo biti dovršena, dok zal. vjerovnik ima stvar u ruci (§ 1483). Naprotiv utrnjuje zal. pravo sa zastarom tražbine; no ipak ni ta zastara ne može nastupiti (dokle seže pokriće zaloga), dok zal. vjerovnik ima zalog u ruci (§ 1483).[6] Paragraf 1483. vrijedi i za pignus irregulare; u ostalom je ali ograničen na ručni zalog. — I kod nekretnina je zal. tužba podvrgnuta zastari, no time nastaje samo titul za brisanje (§ 1499).

Pokretno založno pravo prestaje uslijed svoga akcesornoga karaktera u opće u svim slučajevima, koji se ukazuju kao »isplata« duga (§ 469): isplatom, kompenzacijom, otpustom i t. d. Kod hipoteke treba vazda — osim kad zal. stvar sasvim propadne — uknjižba utrnuća (§ 469). Posebni način prestanka, koji se odnosi na zal. pravo na nekretninama je amortizacija starih hipotekarnih tražbina. O tom §§ 128—131 z-a o z. k.

[Poglavito iz: D e m e l i u s, Grundr., str. 58 i sl.].

[5] Ako je predloženo izvršenje samo pljenidbom, a prijedlog za dozvolu prodaje nije stavljen najdalje za godinu dana, računajući od dana pljenid. popisa ili od dana zabilježbe u pljenid. zapisniku (§ 216).

[6] Nepokriveni ostatak tražbine je ali podvrgnut zastari.

Sedmo poglavlje: Zaštita založnoga prava.

§ 70.

A. Založno pravo pruža založnomu vjerovniku ponajprije zahtjev, da bude namiren iz zaloga. To biva redovno — kao i kod osobnoga vjerovnika — izvršenjem (prisilnom ovrhom) — § 461. o. g. z-a.[1] Vlasnik zaloga bude tužen i na osnovu osude (ili drugoga naslova za izvršenje) provede se izvršenje, i to prema propisima, koji vrijede za novčane tražbine. No to izvršenje je ograničeno — u koliko nije vlasnik zaloga podjedno osobni dužnik — samo na zalog.

Pored toga može zal. vjerovnik tražiti, da bude otklonjeno pogoršanje zaloga, koje prijeti ili je jur nastupilo. Ako mu je ručni zalog protupravno oduzet ili je zaplijenjena stvar došla u sahranu treće osobe, može vjerovnik tužiti, da mu se stvar izruči. A može podići i prejudicijonalnu tužbu, da mu bude priznato osporeno pravo zaloga.

B. Osnov tužbe i prema tomu predmet dokaza je postojanje zal. prava i tražbine. Kod hipotek. tužbe nadomještuje taj dokaz predmnjeva prava, spojena sa knjižnim posjedom. Ova predmnjeva obuhvaća tražbinu i zal. pravo; dakako da tražbina dolazi u obzir samo kao stvarna.[2] U slučaju kreditne i kaucijone hipoteke proizlazi iz zemljišnih knjiga samo stvarna odgovornost, a ne i tražbina: tu dakle mora zal. vjerovnik dokazati svoju tražbinu.

C. Petit tužbe sastoji, u slučaju da je tužba podignuta zbog osiguranja zal. prava, u tom da tuženik pusti ono što prijeti pogoršati stvar; a popravi jur nastalo pogoršanje, te uspostavi prijašnje stanje; da dade primjereni zalog (§ 458); da izruči oduzeti zalog. — Petit tužbe za namirenje iz zaloga jest: da tuženik plati zal. dug pod inakom ovrhom založene stvari, a ne, da mu se dozvoli zak. namirenje iz te stvari. To je sporno.[3] Nipošto ne odgovara vlasnik zaloga kao takav osobno sa svojom ostalom imovinom.

D. Tuženik je vlasnik zaloga. Vjerovnik ručnoga zaloga ne može vazda utvrditi, tko je vlasnik. On mora dakle biti ovlašten upraviti zal. tužbu protiv založitelja kao predmnijevanoga vlasnika, ako mu nije poznato, da ta predmnjeva nije ispravna. Pravomu vlasniku, koji hoće osporavati zal. pravo

[1] § 461. o. g. z-a je preuzak. V. Ehrenzweig[6], str. 550, N. 2.

[2] Osobna odgovornost nije predmet knjiž. upisa.

[3] Za tvrdnju, da je zal. dužnik dužan dopustiti ne samo eksekuciju, već da duguje i novac, govore okolnosti: da mu se novčani dug može otkazati; minist. nared. od 19. IX. 1860 (zbor. ex 1864, br. 120) § 2; §§ 66 i 67 z-a o z. k.; on može zadocniti i mora, zbog zadocnjenja, plaćati kamate; on može protiv hipot. tužbe compensando iznijeti svoje novčane tražbine i t. d.

i spriječiti izvršenje, pripada pravo prigovoriti tužbom (»Widerspruchsklage«). Hipotekarna tužba ide vazda protiv knjižnoga vlasnika realiteta.[4]

E. Prigovori protiv zal. tužbe ne proizviru samo iz zal. prava: svi prigovori, koji obeskrepljuju tražbinu, su osnovani i naprama zal. pravu; bio zal. dužnik podjedno osobni dužnik ili ne bio. Zal. dužnik nema samo one prigovore, koje proizviru iz knjiž. stanja ili iz njegovoga osobnoga odnosa prema tužitelju. — Odnos između osobnoga i založnoga dužnika odgovara od prilike odnosu dvijuh skupnih dužnika. Osobna odgovornost jednoga može utrnuti, a da time nije tangirana stvarna odgovornost drugoga. Obratno može se osobna odgovornost proširiti, a da se tim stvarna odgovornost ne mijenja.

F. Vlasnik zaloga ne može tražiti, da se vjerovnik drži ponajprije osobnoga dužnika. Naprotiv ima vjerovnik pravo izbora jednoga ili drugoga ili obojicu zajedno tužiti (§ 466; § 2. gore cit. naredbe).

G. Ako vlasnik zaloga, koji nije sâm osobni dužnik, namiri vjerovnika; isto tako, ako si vjerovnik pribavi namirenje iz zaloga putem izvršenja — stupa vlasnik zaloga po §-u 1358. o. g. z-a u prava vjerovnika protiv osobnoga dužnika i protiv vlasnikâ ev. simultano jamčećih zaloga,[5] u koliko se nije obvezao osobnomu dužniku da će platiti hipoteku iz vlastitih sredstava.

[Krainz[5], § 293; Ehrenzweig[6], § 293; Mayr, str. 607 i sl.]

IV. ODSJEK: SLUŽNOSTI (SERVITUTI).

Prvo poglavlje: Pravna narav i vrste.

Bit služnosti, vrste i opća načela.

§ 71.

I. 1. Pod marg. rubr. »Pojam prava služnosti« veli o. g. z. u §-u 472: »....«. O »općenitim propisima o pravu služnosti« govore pak §§ 482—86 o. g. z-a. Čitaj ponajprije ove §§ (472, 482—86).

Zak. pojam servituta uzet je iz kasnijega rimskoga prava, a prigovora mu se, da obuhvaća veoma razna stvarna prava na tuđoj stvari, koja imadu malo zajedničkoga; dok se za »općenite propise o pravu služnosti« (§§ 482—6) tvrdi, da ne sadržaju pravilo, koje bi vrijedilo za sve zemljišne i osobne služnosti.

[4] Ako je u zemlj. knjizi zabilježena ide protiv svakoga kasnijega vlasnika (§ 67. z-a o z. k.).

[5] Ali ne i protiv porukâ, jer poručanstvo ne osigurava pravo regresa zal. dužnika, već, baš protivno, zal. pravo osigurava pravo porukova regresa (§ 1360).

2. Zemljišnim služnostima je poglavita svrha urediti susjedovne odnose,[1] a osobne služnosti obično opskrbljuju određene osobe. Prelazne oblike imamo u t. zv. nepravilnim služnostima. (§ 479).

3. Predmet služnosti mogu biti pokretne i nepokretne stvari; no prve dolaze u obzir samo kao predmet osobnih služnosti. Iz riječi z-a izgleda, da se za osnutak i opstanak služnosti pretpostavlja, da je stvar u privatnoj vlasnosti. No ipak je moguća služnost i na stvari ničijoj i na jav. dobru.

4. Služnost obvezuje vlasnika, da nešto trpi ili da nešta propusti; prema tomu je ona ili afirmativna ili negativna (§§ 475, 476).

II. a) »Servitus in faciendo consistere nequit« (§ 482). Zbog toga korištovanja, gdje je vlasnik stvari dužan obrađivati zemljište i davati podvoz, nije služnost. Od toga pravila sadržavaju iznimke §§ 483, 508, 515, 520. Povrh toga su sadržane iznimke u upravnim, napose u šumskim zakonima. Gdje je vlasnik opterećene stvari obvezan i na činidbu, sadržaje služnost i elemente slične realnim teretima, a da se za to ne mora uzeti, da tu postoji pored služnosti i realni teret

b) »Nemini res sua servit«. Sjedinjenjem vlasnosti služnosti u istoj osobi, služnost redovno prestaje (konfuzijom). Iznimke pravi uknjižena služnost, koja — ako nije brisana — opet oživi, bude li jedno od sjedinjenih zemljišta opet otuđeno (§§ 1446, 526 o. g. z-a). Dotle postoji kao vlasnička služnost (»Eigentümerdienbarkeit«). Nema zapreke, da se ovakva knjižna služnost i inače osnuje.[2]

c) »Nijedna služnost ne može se samovlasno razlučiti od stvari služne niti prenijeti na inu stvar ili osobu« (§ 485, izr. 1.). Z. zabranjuje samo samovlasno prenašanje na drugu osobu ili stvar i samovlasno razlučenje od služećega tla. S toga ne može zemlj. služnost bez privole obvezanika biti prenesena od gospodujućega zemljišta na zemlj. knjiž.-tijelo, nastalo od njegovih dijelova. S toga se ne smije zemlj. služnost pretvoriti u osobnu služnost i obratno. Za to si ne može vlasnik gospodujućega zemljišta pri prodaji toga zemljišta pridržati sa tim zemljištem spojenu služnost. — Prijenos zemlj. služnosti je dopustiv: *a*) sa prijenosom gospodujućega zemljišta; *β*) služnost može biti prenesena na drugo gospodujuće zemljište privolom obvezanika. — Prijenos prava uživanja je sporan. Svakako može uživalac na drugoga prenijeti pobiranje plodova. Jedni vide u tom samo prijenos izvršivanja, drugi prijenos samoga prava. No slažu se u tom, da obveze uživaoca ostaju, da preuzimalac ima stvarnopravnu zaštitu i da njegovo pravo smrću uživaoca prestaje.[3] — Osobna služnost porabe nije prenosiva ni glede izvršivanja.

[1] Neposredno susjedstvo nije potrebno.

[2] V. Ehrenzweig[6], str. 337; Krainz[5], str. 708.

[3] Pobliže o svem tom: Klang ad § 485. o. g. z-a.

d) »Uz to svaka služnost drži se u toliko da je nerazdijelna, u koliko pravo, koje je na zemljištu, ne može biti preinačeno ni razdijeljeno po povećanju, umalenju ili po raskomadanju zemljišta (§ 485, izr. 2). O nedjeljivosti zemlj. služnosti vidi dolje § 72, točku 4. Drugačije je za osobnim služnostima. Naročito je uživanje dijeljivo pravo. Pravo porabe je dijeljivo, ako sastoje u pobiranju plodova,[4] ali ne ako sastoje u pukom upotrebljivanju predmeta.

e) Predmet služnosti je uvijek stvar. Ne može se osnovati služnost na služnosti. Dopušteno je opterećenje služnosti sa obvezom naplate (naplatna služnost).

[Krainz[5] i Ehrenzweig[6], § 248; Mayr, str. 488 i sl.; Klang, K. kod cit §§].

Zemljišne služnosti.

U opće.

§ 72.

1. Za zemlj. služnosti veli z. u §-u 473, da služnost ima svrhu, da se zemljište može »korisnije i zgodnije upotrebiti«; dakle je udobnost uspoređena sa korišću. Korist se baš ne mora ticati tla (dopustive su i služnosti u korist obrta na ovlaštenom zemljištu). Ograničenost na potrebe gospodujućega zemljišta vrijedi samo u dvojbi (§ 498, izr. 2) i nije »ius cogens«. Služnost lova je na pr. u §-u 477. izrijekom priznata, ma da u pravilu nema ništa sa kakvoćom i upotrebom gospodujućega zemljišta. Svakako mora služnost imati razboriti smisao i svrhu. Za to ali nije potrebna »perpetua causa« i »vicinitas«.[1]

2. Pagraf 484. o. g. z-a veli: »....«. Služnosti se dakle ne smiju raširivati. Ako je mjera neodređena, odlučuju svakidanje (»jeweilige«) potrebe gospod. zemljišta. No služnost ne smije postati znatnije tegotnija uslijed nepredviđenoga povećanja ili promjene svrhe gospod. zemljišta.

Naprotiv zemlj. služnosti treba vršiti »civiliter«, t. j. ovlašteni treba ne samo da čini sve, da po mogućnosti ne ošteti tuđu vlasnost, već i da podnaša od opterećenoga ona ograničenja u svom izvršivanju, koja su preduzeta u korist služećega zemljišta, a ne smetaju opstanku služnosti. Između služnosti i opterećene vlasnosti postoji neka kolizija, uslijed koje izvršivanje vlasnosti cesira pred služnosti, ali samo toliko, koliko to svrha služnosti imperativno iziskuje.

3. Jedno zemljište može nekolicini u isto vrijeme služiti, ako od toga ne trpe starija prava treće osobe (§ 486).

[4] U tom smislu treba promijeniti pasus u »Nacrtu« I, § 25, IV., str. 32.

[1] Mayr, str. 492.

4. Zemlj. služnosti su nedjeljive (§§ 485, 844, 847) — one terete c i j e l o služeće zemljište, a vezane su sa c i j e l i m gospodujućim zemljištem. One se ne mogu ni steći ni izgubiti n a d i j e l u jednoga ili drugoga zemljišta. Nakon realne diobe jednoga ili drugoga zemljišta ostaju one na svim dijelovima, osim da su od prije bile ograničene na određenim dijelovima gospodujućega zemljišta. No zemlj. služnost može zastarom utrnuti glede jednoga dijela, a ostali glede drugoga. Svojevoljnim (»durch willkürliche Vergrößerung«) povećanjem gospodujućega ili služećega zemljišta se služnost ne raširuje. No umanjenje gospod. ili služećega zemljišta može uplivati na f a k t i č n o stanje služnosti. Pojedini s u v l a s n i k ne može osnovati zem. služnost niti ju dati osnovati. Ako je vlasnik gospod. zemljišta podjedno suvlasnik služećega ili obratno, ne može se osnovati zemlj. služnost. No jur p o s t o j e ć a služnost ne prestaje tim, da vlasnik gospod. zemljišta postane suvlasnik služećega ili obratno. Odrečenje služnosti sa strane pojedinih suvlasnika nema dejstva.

Unutar zemlj. služnosti luči z. »poljske« od »kućnih« služnosti. Čitaj § 474. o. g. z-a. Ova dioba ne počiva na kakvoći služećega odn. gospod. dobra u pojedinom slučaju već na tom, da li je služnost takva, koja se osniva u korist poljskih ili drugih zemljišta (služnost vodovoda je vazda poljska služnost, i ako je osnovana u korist zgrade, koja nije određena za poljoprivredu (»gospodarstvo poljsko«).

[M a y r, l. c.; K r a i n z[2], str. 672 i sl.; D e m e l i u s, Grundr., str. 44; K l a n g, ad § 474 o. g. z-a].

Pojedine zemljišne služnosti.

§ 73.

O »kućnim« afirmativnim služnostima čitaj § 475, a o negativnim § 476 o. g. z-a.

O »poljskim« služnostima čitaj § 477 o. g. z-a.

Broj zemljišnih služnosti je neograničen. O. g. z. u §§ 475—477 navodi samo »običajne« i »poglavite« služnosti.

Osobne služnosti.

§ 74.

O. g. z. u §-u 478 spominje kao osobne služnosti: uživanje, potrebnu porabu (upotrebljenje) kakve stvari i stan. No dopustivost nepravilnih služnosti (§ 479 in pr.) omogućuje neograničeni niz osobnih služnosti. Sve osobne služnosti su nenasljedive (§ 529) — ako nisu izrijekom »raspružene« na nasljednike. Njihov sadržaj može ugovorom biti po volji uređen (§ 504).

PRAVO UŽIVANJA (USUSFRUCTUS).

Pojam. Predmet. Prava i dužnosti. Razlučenje pri svršetku uživanja.

§ 75.

I. O. g. z. u §-u 509. veli: »....«. Dakle pravo uživati tuđu stvar bez ograničenja, ali »salva rei substantia«.

II. Zbog toga su predmetom uživanja samo nepotrošne stvari. Kod potrošnih stvari je predmet uživanja vrijednost (§ 510) — ovlaštenik dobiva stvar u vlasnost, a nakon dovršenoga uživanja mora dati vrijednost te stvari u novcu (quasi usufructus).[1]

Pravo uživanja može se osnovati i na pravima, i to na takvima, koja davaju trajne koristi (pravo lova, akcija, kapital uložen na kamate (§ 510 in f.); u potonjem slučaju može dužnik — analogijom §-a 455 — platiti samo sa privoljenjem uživaoca.[2] Na drugim pravima imamo »quasi usufructus«. Uživanje na cijeloj imovini je glede aktivâ, prema predmetu, pravo ili nepravo uživanje; nu opterećeno je sa svim kamatama pasivâ.

Uživanje obuhvaća u dvojbi stvar sa pripadnošću, a — razumije se — i sa prirašćajem (§§ 518, 514, 1227). Uživalac ima pravo na vaskoliki običajni i izvanobičajni dohodak, dakle i na, po gospodarskim i pravnim načelima zadobiveni, prihod iz rudnikâ i šumâ (§ 511).[3]

III. O pravima i dužnostima uživaoca, naročito s obzirom na terete, koji su na stvari, i u pogledu održavanja stvari čitaj §§ 512 i 513 o. g. z-a.

Iz prava uživaoca uživati »tuđu stvar bez svakoga ograničenja« proizlazi ovlast besplatno ili naplatno prepustiti drugomu, da se služi stvarju, dakle zemljište dati u zakup, a zgrade iznajmiti. No uživalac odgovara za svu štetu, prouzročenu od zakupnika odn. najamnika (§§ 509, 1111). Da li pravo ovih prestaje sa pravom uživaoca ili se zakupnik ili najamnik imadu ukloniti tek nakon pravovaljanoga otkaza? Za prvo govori šutnja z-a o tom, za potonje pravilo o razdiobi koristi kod prestanka uživanja i svrsishodnost.

O pravima i dužnostima uživaoca u pogledu građenja govori z. u §§ 514 do 516. Ovdje luči z. potrebna od nepotrebnih građenja. Potonja mora uživalac trpiti samo onda, ako dobije za to potpunu naknadu. — Potrebna građenja ima uživalac javiti vlasniku. Ako ih ovaj učini sâm, mora mu uživalac

[1] Razlika od zajma je u tom: ovdje je svrha opskrba, a ne kredit; stvari moraju biti potrošne, ne baš zamjenjive; treba vazda vratiti novac, a ne primljeni »quantum et quale«.

[2] Sporno.

[3] Ali ne prihod, koji je ušao neracijonalnim gospodarstvom, ni uslijed nevremena polomljeno drveće »(Windbrüche«), a ni »blago nađeno u zemljištu« (§ 511 in f.). — Odnosno »Windbrüche« veli K r a i n z[2], § 252, str. 482, da od ovih može uživalac za sebe pridržati, koliko iznaša prosječni godišnji prihod drva, koji mu pripada. Dakle koliko po načelima šumskoga gospodarstva smije sjeći. (V. R a n d a, Eig., str. 380, N. 17).

naknaditi kamate[4] troškova građenja, ali »polag umnoženoga time uživanja«. Ako vlasnik ne gradi, može uživalac sâm preduzeti građenje i kad svrši uživanje tražiti naknadu kao pošteni posjednik, t. j. pripada mu povećanje vrijednosti, u koliko ne prekoračuje u istinu učinjeni trošak (§ 331). No uživalac može i propustiti građenje i tražiti primjerenu naknadu za time nastalo umanjenje prihoda. Pri proračunavanju ove naknade treba uzeti u obzir, da bi uživalac u slučaju građenja vlasniku morao naknaditi kamate utrošenoga kapitala za građenje. Taj iznos treba dakle odbiti od naknade, nastale umanjenjem prihoda. Prema tomu ne dobiva uživalac ništa, ako primjerena naknada ne prekoračuje iznos zak. kamatâ potrebnoga građevinskoga troška. [Wolff, str. 229 i sl.; Mayr, str. 499 i sl.; Klang, K, kod odnosnih §§].

Iz dužnosti uživaoca čuvati sućanstvo, proizlazi da on odgovara za svako sakrivljeno pogoršanje.

Ako je pogibelj, mora uživalac dati sigurnost; ako sigurnost nije dana, odlučuje sudac, imade li se stvar vratiti vlasniku uz pravičnu naknadu ili predati sudu na upravljanje (§ 520). Uživalac ostavine ili nasljednoga dijela mora uvijek dati sigurnost, ako ga ostavitelj ili nasljednik nije toga riješio (§ 120 stav 3. vanp. p-a).

IV. Razlučenje na svršetku uživanja može biti ugovorom uređeno; nema li ugovora, može uživalac uzeti natrag sve što je bez privoljenja vlasnika uložio na umnoženje »koristi jednako trajućih«. Inače pak može tužiti — kao poslovođa bez naloga — da mu se naknade troškovi, koje je učinio na jasnu i pretežitu korist vlasnika (§§ 517 i 1037). Načelno treba vratiti stvar u onom stanju, u kojem je primljena. Za olakšanje dokaza služi inventar. Nema li ovoga, presumira se da je uživalac primio stvar sa svim predmetima, potrebnim za racijonalno koristovanje stvari, i u upotrebljivom stanju srednje kakvoće (§ 518). Po svršenom uživanju pripadaju »stojeći« plodovi vlasniku; ipak on mora naknaditi uživaocu ili njegovim nasljednicima troškove oko proizvođenja tih plodova, onako isto kao što se naknađuju poštenomu posjedniku. Druge koristi dijele se prema trajanju uživanja — dan dospjetka ili percepcije nije odlučan (§§ 519 i 330).

PRAVO PORABE (USUS).

§ 76.

Glede porabe veli o. g. z, u §-u 504, izr. 2.: »....«. Dakle pravo porabe je pravo koristiti se tuđom stvari, bez povrede njezine suštine, samo za svoju potrebu. Mjerodavne su osobne potrebe ovlaštenika, bez obzira na njegovu imovinu, ter stalež, zanimanje i domaćinstvo — sve to u vrijeme dozvole

[4] Pošto plaćanje uživaoca nije naknada (»Vergütung«) za koristovanje sa kapitalom, to »kamati« §-a 514. nisu zapravo zakonski kamati. Njihova visina dolazi u obzir samo kao mjerilo.

porabe (§§ 505 i 506). I ukućani dolaze u obzir, za koje se ovlaštenik mora brinuti (arg. »domaća potreba«, § 505). Služnost porabe nije prenosiva, ni glede izvršivanja, budući je za njezin opseg mjerodavna po §-u 504. potreba ovlaštenika. V. i § 507. Preostale koristi ostaju vlasniku. Ovaj je dužan držati stvar u redu; on nosi i sve terete. Ako ovi prelaze koristi, koje preostaju vlasniku, mora »porabnik« nositi suvišak; no može se naprosto i odreći porabe (§ 508). Dužnost dati sigurnost je jednaka kao kod uživanja (§ 520). Kod potrošnih stvari ima neprava poraba (§ 510).

[Wolff, str. 230; Mayr, str. 505; Klang, K. kod odnosnih §§-a].

SLUŽNOST STANA (HABITATIO).

§ 77.

Podsjeća na rimsku »habitatio«, ali se od nje bitno razlikuje. Ta služnost nije posebni tipus, već je ili poraba ili uživanje dijelovâ zgrade, koji su za stanovanje (§ 521). K dijelovima kuće, koji su za stanovanje, spadaju i kuhinja, podrum, tavan. Sa ostalim prostorijama raspolaže vlasnik, koji u opće ne smije da bude smetan u nadgledanju cijele kuće (§ 522).

[Demelius, Grundr. § 49].

Drugo poglavlje: Stečenje služnosti.

§ 78.

Naše pravo upotrebljuje i na stečenje služnosti teoriju o »titulusu« i »modusu«. Stečenje služnosti biva:

1. Pravnim poslom. No ovaj čini samo pravni naslov — način stečenja je predaja kod pokretninâ, a uknjižba kod nekretninâ. Dopustiva je svaka vrsta predaje (§ 481).

2. Dosjelošću: a) Kod pokretninâ. Pravila, koja inače vrijede, dolaze i ovdje da uporabe; vrijeme, potrebno za dosjelost, iznosi 3 godine (§ 1466), bez titula 30 godina (§ 1477), kod jurističkih osoba 6 i 40 godina. I pogodnost za odsutnoga po §-u 1475. je na mjestu. b) Kod nekretninâ. Dosjelošću stiču se služnosti vanknjižno i na upisanim zemljištima; i to očite[1] služnosti bezuvjetno, a ostale bez uštrba povjerenja u javne knjige (§ 1500), dakle bezuvjetno tek uknjižbom dosjeloga prava. Vrijeme dosjelosti iznosi 30 godina, protiv jur. osoba 40 godina (§§ 1470 i 1472). Ako služeće zemljište tečajem toga vremena promijeni vlasnika i taj u vrijeme stečenja vlasnosti nije za izvršivanje služnosti znao niti morao znati (§ 1500) — dosjelost se prekida.

[1] O očitim služnostima govorimo, kad se iz služećega dobra uz neki oprez mogu razabrati uređaji i zbivanja, iz kojih se može ekzistencija služnosti predmnijevati.

Apstrahirajući od toga je promjena posjeda (na gospodujućem i služećem zemljištu) irelevantna za tok dosjelosti. Posjed prava, koja se mogu rijetko izvršivati, postoji samo onda, ako se je pravo unutar 30 godina barem 3 put vršilo (§ 1471). Za izvanrednu dosjelost (§§ 1459, 1470, 1477) služnosti traži se samo pošteni posjed.

3. Stječenjem u dobroj vjeri. Tu vrijedi ono što i za vlasnost. Tako kad osoba vlasnikovoga povjerenja na pokretnoj stvari osnuje služnost za stečnika, koji je in b. fide (§ 367) ili ako onaj, koji je nevaljano uknjižen, učini to pod okolnostima, pod kojima je i sljednika, uslijed njegove dobre vjere, mogao učiniti za vlasnika (§§ 68 i sl. z-a o z. k. i § 1500. o. g. z-a).

4. Prihvatom nasljedstva; 5. zajednicom dobara; 6. i povodom izvlastbe se može steći služnost; 7. izvršenjem na osnovu izvršnoga naslova, koji je ishođen protiv obvezanika, a taj se krati osnovati služnost.

Odredbom upravne vlasti osnivaju se nužni prolazi (z. od 6. IV. 1906: zato o nužnim prolazima). Vlasnik ili posjednik nekretninâ može, u koliko nema posebnih zak. propisâ, zaiskati prolaz preko tuđih nekretnina: 1) kada su mu nekretnine od javnoga puta odvojene, tako da nema nikakve ili barem dovoljne putne sveze; 2) kada korist, što ju prolaz ima donijeti dotičnim nekretninama, nadmašuje štetu, što otuda nastaje za nekretnine, preko kojih se prolaz ima dozvoliti. Nužni prolaz može, prema potrebi, biti staza, progon životinjâ ili kolnik (§ 1. cit. z-a).

Ne može se dozvoliti nužni prolaz: a) preko nekretnina, koje se iz javnih obzira ne mogu upotrebiti kao javni prolaz; b) kroz zgrade i obrtne građevine; c) kroz ograđena kućna dvorišta; d) kroz ograđene zvjerinjake; e) ako se prolazom hoće da postigne udobnija sveza. Samo iznimno, ako se to drugim pravcem nikako ili bez nerazmjerno velikoga troška postići ne da, može se dozvoliti prolaz preko ograđenih vrtova i ograđenih vinograda, i to, u pravilu, samo rubom (§ 2., l. c.). Kao nužni prolaz može se dozvoliti i proširenje već postojećega prava prolaza (§§ 477, br. 1 i 492 o. g. z-a) ili suuporaba prolaza preko tuđih nekretnina (§ 3).

Za vrst, opseg i pravac nuž. prolaza i za način njegove uporabe mjerodavna je potreba nekretnina, koje nužni prolaz trebaju, ali tako da tuđe nekretnine budu što manje opterećene, njihovi vlasnici čim manje smetani i da onomu, koji nužni prolaz treba, budu prouzročeni čim manji teriti (§ 4). Za sve štete, koje uslijed dozvole nuž. prolaza nastaju po tuđe nekretnine, imade se dati potpuna odšteta (§ 10). — Molbe za nužni prolaz rješavaju nadležne upravne vlasti (§ 17), po postupku u z-u o nuž. prolazima propisanom (§§ 16 i sl.). — Sve zemlj. knjižne uknjižbe, koje se osnivaju na pravomoćnoj presudi, dozvoljava oblast prve molbe odlukom ureda radi i traži provedbu kod nadležne zemlj. knjižne vlasti (§ 33).

[Wolff, str. 223; Mayr, str. 507 i sl].

Treće poglavlje: Prestanak služnosti.

§ 79.

1. Odrečenjem. Stariji pisci uče, da je za njegovo dejstvo potrebno privoljenje opterećenoga;[1] jer se bez toga ne ukidaju prava, upravljena naprotiv određene treće osobe (§§ 938, 1381). Nadalje vele ovi, da vrijedi pravilo, da se pravo na način kako je stečeno, analogno mora i napustiti. Drugačije noviji, koji kažu, da privola opterećenoga nije potrebna, ma da je služnost i naplatna.[2] Pitanje je, prema §-u 524, u vezi sa §-om 1444, koji se ali, u tom pogledu, razno shvaća.[3] — Savezno s tim je i sporno pitanje, da li sa derelikcijom gospodujućega zemljišta prestaju i aktivni servituti, s njime skopčani.[4] Stariji kažu: kod upisanoga zemljišta ostaje služnost bezuvjetno (§ 445, o. g. z-a) i dolazi u prilog novomu okupantu (§ 442 o. g. z-a). Noviji pak uče, da derelikcija gospod. zemljišta (ne opterećenoga) ima dejstvo odrečenja.[5] Odrečenjem jednoga suvlasnika ne prestaje služnost, ni djelomično. Imade li na gospod. zemljištu uživalac ili zal. vjerovnik,[6] treba za odrečenje i njihova privola.

2. Propašću opterećene stvari. V. §§ 1447 i 525. Jednako dejstvo sa propašću ima nemogućnost izvršivanja, a i fakat, da je služnost izgubila svoju svrhu (§ 484).

3. Sjedinjenjem prava i dužnosti u istoj osobi. (»Confusio«; kod uživanja: »consolidatio«). Zemlj. služnost prestaje, ako se vlasnost na služećem i gospodujućem zemljištu sjedini u istoj osobi. Ako je služnost uknjižena, ostaje dok se ne izbriše.

4. Izminućem vremena ili nastupom rezolutivnoga uvjeta prestaje služnost sama po sebi, kad nastupe te okolnosti (ako su ta ograničenja upisana u zemlj. knjizi), te se može tražiti brisanje po §-u 68 z-a o z. k. Služnost je i onda unaprijed vremenski ograničena, ako je osnovana od prednika, čija je vlasnost ili pravo raspolaganja bilo vremenski ograničeno. No ovdje nema materijalno-pravni prestanak apsolutni učinak: može se realizovati samo, ako je servitutskomu ovlašteniku stanje stvari bilo poznato iz zemlj. knjige ili inače (§ 527). — Čitaj i § 529 o. g. z-a.

5. Zastarom kroz neizvršivanje (§§ 1479, 1488), i to prestaju služnosti, svejedno da li su ili nisu uknjižene, 30 odn. 40 godišnjim nevršenjem, a da

[1] Tako Unger, S. II., str. 182 i 183; Krainz², § 259, str. 694, Demelius, Grundr., str. 50; Pfersche, Grundr., str. 95 i sl.

[2] Ehrenzweig⁶, str. 380; Klang, K. l. c. str. 419.

[3] V. Klang, ad § 1444, str. 544 i 545.

[4] Pobliže Krainz², § 259, N. 3. Da ne prestaju, uči Demelius, Grundr., str. 50 (i glede neupisanoga zemljišta).

[5] Ehrenzweig⁶, str. 380; Mayr, str. 511.

[6] Drugačije Exner, Hypoth. R., str. 222 i Demelius, str. 50.

se ne gleda na ponašanje opterećenoga (§§ 1479, 1485) ili trogodišnjim nevršenjem, ako se opterećeni protivi izvršivanju služnosti, a ovlašteni pušta da pri tom ostane (§ 1488). Ovo potonje nije dosjelost, i to za to, jer naše pravo apstrahira od svih potrepština dosjelosti.[7] Zapravo imamo ovdje posla sa neizvršivanjem, kvalificiranim po otporu opterećenoga. Uknjižene služnosti, koje su zastarom prestale, moraju se brisati (§ 1499) da ne ožive na osnovu principa povjerenja. Zastara zemlj. služnosti ne teče tako dugo, dok služeće zemljište nosi naprave, u kojima su opstanak i daljne trajanje služnosti utjelovljeni. Pravo se održaje i vršenjem neovlašćenih (napose nepoštenoga posjednika).

6. Prisilnom prodajom služeće stvari (§§ 118, 190 z-a o izvrš.). Ima li knjižna služnost prednost pred vjerovnikom, mora ju dostalac preuzeti bez uračunanja u kupovninu. Inače odlučuje rezultat dražbovanja. Ako vrijednost tereta (koju ima ustanoviti sudac) nalazi u kupovnini potpuno pokriće, mora dostalac preuzeti služnost, ali odbija vrijednost tereta od kupovnine. Ako toga pokrića nema, služnost se ukida, a na njeno mjesto stupa zahtjev na naknadu za vrijednost prava.[8]

7. Komasacijom se ukidaju služnosti, koje postaju suvišne, i to bez odštete (§ 11. z-a o komasaciji zemljišta od 22. VI. 1902). Takve služnosti moraju se ureda radi brisati u zemlj. knjigama (§ 11. ibid.).

8. Izvlastbom služećega zemljišta ukidaju se služnosti. V. §§ 37, 38 z-a o izvlastbi nekretninâ u gradu Zagrebu, od 8. XII. 1876.

9. Pod stanovitim pretpostavama može upravna vlast izreći presudom, da se postojeći prolaz ukine (§§ 5, 13, 30 z-a od 6. IV. 1906).

10. Stečenjem po trećem, koji je u dobroj vjeri: a) A steče »b, fide« od B-a služnost, koja pripada x-u; b) A steče »b. fide« vlasnost bez tereta na stvari B-a, koja je do sada bila opterećena služnošću x-a.

[Demelius, str. 50 i sl.; Pfersche, str. 96; Mayr, str. 511 i sl.; Krainz², § 259, str. 694 i sl.; Krainz⁴, § 259, str. 744 i sl.; Ehrenzweig⁶, § 259, str. 380 i sl.; Klang, K. ad § 524; Wolff, str. 223 i sl.].

Četvrto poglavlje: Zaštita služnosti.

§ 80.

Ovlašćenik ima: 1) prejudicijalnu tužbu da ima pravo služnosti, ako može dokazati svoj pravni interes na tom;[1] 2) tužbu zbog smetanja pravnoga posjeda; 3) tužbu iz boljega pravnoga posjeda ili 4) iz boljega prava (vrijedi

[7] Sporno.
[8] V. i § 174. z-a o izvrš.
[1] Na to je ovlašten i svaki suvlasnik gospodujućega zemljišta.

slično kao kod vlasnosti; 5) konfesornu tužbu. Čitaj § 523 o. g. z-a. Tuženik je svaki, koji smeta služnost; dakle ne samo onaj obvezanik, koji smeta izvršivanju ili ovo ne trpi. Tužilac mora dokazati svoje pravo, za tim smetanje i, ako odatle izvodi svoje pravo, nepoštenje tuženikovo. Potonji ima prigovore kao kod vlasničke tužbe. Petit: utvrđenje, zabrana smetanja i uspostava ev. i naknada štete.

[Iz Wolffa, str. 224].

V. ODSJEK: O NASLJEDNOM ZAKUPU, DAĆEVINI I PODNINI.

§ 81.

Nasljedni zakup, daćevina i podnina spadaju također među stvarna prava, i ako o. g. z. govori o njima u §§ 1122 i sl.

I kod naslj. zakupa i kod daćevine se nasljedno prepušta koristovna vlasnost nekoga dobra. Razlika među njima je u razlici naplate. V. §§ 1122—1124 o. g. z-a. Prema tomu imamo naslj. zakup, ako je činidba ovlašćenikova barem prvobitno stajala u nekom razmjerju sa prihodom dobra; ako pak tomu nije tako, već je ono što se plaća samo neko priznanje za tuđu vlasnost zemljišta, zove se takovo koristovno pravo nasljedna daćevina (§ 1124). Sa prestankom vrhovne vlasnosti, naročito se sadašnjim političkim i agrarnim stanjem se dadu ovi pravni instituti jedva spojiti.[1]

Sličan odnos bio je dalmatinski kolonat. Ovdje je danak sastojao redovno u plodovima. No u pomanjkanju historijskih i gospodarskih pretpostava nisu se ovdje mogli uporabiti propisi o nasljednom zakupu. Kolonat nije imao karakter podijeljenoga vlasničtva. Zakupodavac je bio potpuni vlasnik, a pravo kolona se je unašalo kao teret u zemlj. knjige. Ako je kolon bio obvezan na rad, govori se o kontadinskom odnosu. To je bilo naročito na području Dubrovnika. No to je ukinuto z-om od 11. I. 1878 (br. 9. Dzl.).

Nasljednji zakup može se donekle nadomjestiti vremenskim zakupom, ako se ovaj od vremena do vremena obnavlja sa univerzalnim ili singularnim sukcesorom. Time je dana vlasniku zemljišta mogućnost, da zakupninu od vremena do vremena povisi.

Danas je kod nas na snazi z. od 19. X. 1930., kojim se likvidiraju agrarni odnosi »ranije pokrajine Dalmacije«. (Službb. novine od 5. XI. 1930, br. 254 — komad LXXXIII., str. 2058 i sl.). Ovim se z-om (među ostalim) uređuju

[1] Sravni s jedne strane Krainz² (§ 261) i Randa, Eig., str. 16 — s druge strane Ehrenzweig, S.⁶, str. 402, N 2.

»svi kmetovski, kmetstvu slični, emfiteutski, kolonatski, težački, zakupni l
i svi ostali odnosi, bez obzira na naziv; gdje sam vlasnik nije obrađi
zemlju, nego ju je davao pod raznim uslovima na obrađivanje i uživanj
Odnosi ti se razrješuju tako, da zemlja pripada onomu, koji ju obrađuje, a
odnos traje najmanje 30 godina, računajući od dana stupanja na snagu to
zakona u natrag. To vrijedi i za kuće i gospodarske zgrade, koje se nala
na takovom zemljištu, a koje je težak držao i uživao (§ 3). Odštetu dobiva
dosadašnji vlasnici tih zemljišta (§ 12), a plaćaju (§ 13) ju država ili tež
u cijelosti ili u polovini. Odšteta se plaća u državnim »obveznicama za lik
daciju agrarnih odnosa na području bivše pokrajine Dalmacije« (§ 43).
Ako na zemljištu ili na nekretnini, koja prelazi u svojinu težaka, post
uknjižena tražbina trećih osoba, otkupna svota položiti će se kod suda, koji ć
odrediti ročište za razdiobu iste. Otkupna suma, položena kod suda, jamč
za onaj dio tereta, koji razmjerno otpada na otkupljeno zemljište (§ 34). —
Prijenos prava vlasnosti u zemlj. knjigama i brisanje upisanih tereta biva
nakon pravomoćnosti konačnoga rješenja, i to ureda radi (§ 35). Poljske služ-
nosti ostaju, osim da posjednik gospodujućega zemljišta privoli na brisanje

Po §-u 7. istoga z-a razrješuju se i odnosi između vlasnika i težaka gle
uživanja maslinovih stabala i drugih voćaka. Ako težak, koji je uživao voć
podjedno obrađuje i zemlju, na kojoj je voćka, prelazi voćka u njego
vlasnost. Ako zemlju obrađuje jedan težak, a voćke na tom zemljištu uživ
drugi težak, prelazi voćka u vlasnost obrađivača zemljišta. Potonji je du
dati uživaču voćaka odštetu.

I »podnina« je ušla u o. g. z. To je neka vrsta naslj. zakupa odn. daćevi
Osebujnost podnine je, da je ograničena na »površje« (§ 1125). Možemo r
to je nasljedno i otuđivo pravo na potpuno koristovanje sa »površjem« tuđ
zemljišta, t. j. onoga, što je u organskoj ili mehaničkoj vezi sa njim. I p
nina je izgubila danas svoje značenje; praktičnu važnost jedva da je ka
imala.

O fizičkim dijelovima zgradâ i o drvetu kao samostalnom imovinskom
objektu v. §§ 74 i sl. z-a o nutar. uređenju z. k.

[Prema M a y r, str. 523 i sl.].

Konac druge knjige.

KNJIŽARA ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30 - TEL. 4031, 6035

Izvadak iz našeg nakladnog popisa knjiga:

ARANICKI Dr. OGNJESLAV: Zbirka uredaba, pravilnika i naredaba Zakona o radnjama, svezak I. (br. 2532) D 48.—
Isto, vezano (br. 2533) D 66.—

ARANICKI Dr. OGNJESLAV: Zbirka uredaba, pravilnika i naredaba Zakona o radnjama, svezak II. (br. 2539) D 44.—
Isto, vezano (br. 2540) D 62.—

BAČIĆ NIKOLA: Zakon o narodnim školama u kraljevini Jugoslaviji od 5 dec. 1929 god. s objašnjenjem u vezi sa zakonom o činovnicima od 31 VII 1923 sa potrebnijim postojećim naređenjima, propisima i uredbama za njegovu primenu i potpunim stvarnim kazalom, kartonirano (br. 2243) D 32.—
vezano (br. 2242) D 40.—

BARON-ANDRASSY: Institucije Rimskoga prava (br. 2054) D 120.—

BAZALA-HELEBRANT: Zakon o osiguranju D 70.—

BOŽJAK ŽARKO V.: Zakon o uređenju državne hipotekarne banke sa svim izmjenama i dopunama, komentarom i stvarnim kazalom. Ustanove poslovanja Državne Hipotekarne banke kraljevine Jugoslavije na području glavne filijale u Zagrebu sa svim potrebnim obrascima i tabelama. Kartonirano (br. 2198) D 36.—
vezano (br. 2255) D 44.—

BOROŠIĆ-GOGLIA: Šumski zakon (br. 1064) D 88.—

CAVALERI CELSO: Tumač zakonu o nužnim prolazima (br. 2076) D 160.—

CAVALIERI: Komentar zakonu od 17 maja 1922 o Državnom savjetu i upravnim sudovima, broširano D 110.50

CAVALIERI: Oblasna i sreska samouprava po zakonu od 26 aprila 1922, vezano D 160.—

ČIMIĆ dr. E.: Moratorij (br. 1065) D 34.—

ČIMIĆ dr. E.: Rješidbe kr. stola sedmorice (br. 1—725) (br. 1066) D 125.—

ČIMIĆ dr. E.: Rješidbe kr. stola sedmorice (br. 726—1260) (br. 1068) D 130.—

ČIMIĆ: Čekovno pravo (br 1703) D 40.—

DEŽELIĆ dr. BRANKO i STANKO: Mjenično pravo za školsku i svakidašnju potrebu (br. 1535) D 50.—

GOGLIA dr.: Zakon o lovu, ribolovu, etc. (br. 1072) D 55.—

HALADI FR.: Zakon o vodnom pravu br. 1075) D 130.—

HALADI FR.: Zakon o komasaciji (br. 1076) D 110.—

HENIGSBERG dr. LAV: Osnovni propisi sudskog krivičnog postupka, broš. (br. 2511) D 110.—
Isto, vezano (br. 2504) D 125.—

HUBE: O značenju prava rimskoga D 9.—

KOSTRENČIĆ, prof.: Hrvatska pravna povijest (br. 1264) D 90.—

KOSJTIĆ M.: Gruntovno pravo (br. 1081) D 70.—

MALIN dr. I.: Zakon urbarski o komasaciji (br. 1085) D 70.—

MAROCHIN dr. IVO: Zakon o radnjama, broširano (br. 2355) D 25.—
Isto, kartonirano (br. 2356) D 30.—
Isto, vezano u platno (br. 2357) D 35.—

MATAIĆ: Zakon o sudskom vanparničnom postupku, vezano (br. 2513) D 38.—
Isto, kartonirano (br. 2512) D 30.—

MAUROVIĆ dr. MIL.: Opća pravna povijest (br. 1241) D 60.—

MAUROVIĆ dr. IV.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, I knj., I svez. (br. 1088) D 15.—

MAUROVIĆ dr. IV.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, I knj., II svez. (br. 1089) D 15.—

MAUROVIĆ dr. I.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu. IV. knjiga. Obiteljsko pravo (br. 2523) D 15.—

MAUROVIĆ dr. IV.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, V knjiga. Nasljedno pravo (br. 2095) D 24.—

MARINKOVIĆ DRAG. A.: Vojni krivični zakonik od 11 februara 1930 god. S Br. 2417 s opaskom i iscrpnim registrom, kartonirano (br. 2250) D 28.—

MIKULČIĆ dr. M.: Encyclopaedija. I dio (br. 1090) D 15.—

MIKULČIĆ dr. M.: Encyclopaedija, II dio (br. 1091) D 5.—

PRAVILNIK O POLAGANJU ISPITA ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA (br. 2248) D 5.—

PREGLED NAJVAŽNIJIH TAKSA (br. 2459) D 10.—

RUŠNOV: Građanski sudovnik (br. 1104) D 70.—

RUŠNOV-ŠILOVIĆ: Kazneni postupak (br. 1105) D 120.—

RUŠNOV A.: Pomoćnik za odvjetnike, bilježnike i sudce (br. 1107) D 150.—

RUŠNOV-POSILOVIĆ: Tumač građanskom zakoniku, zajedno I—II (br. 1113) D 350.—

RUŠNOV A.-ŠILOVIĆ J. dr.: Tumač građanskom parbenomu postupku, vezano D 500.—

SPEVEC dr. F.: Tumač zakona o pobijanju pravnih djela (br. 1120) D 24.—

TURČIĆ: Zbirka crkvenih zakona, knj. I (br. 1126) D 90.—

TURČIĆ: Zbirka crkvenih zakona, knj. II (br. 1127) D 120.—

TURČIĆ: Zbirka crkvenih zakona, knj. III (br. 1380) D 150.—

»USTAV KRALJEVINE JUGOSLAVIJE« obnarodovan u »Službenim novinama« 9 septembra 1931 (br. 2343) D 5.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Zakon o javnim bilježnicima sa svim izmjenama i dopunama s tumačem i sudskim rješidbama, vezano (br. 2500) D 88.—
Isto kartonirano (br. 2501) D 72.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Zakon o zaštiti zemljoradnika, broširano (br. 2371) D 25.—
kartonirano (br. 2372) D 30.—
vezano (br. 2373) D 35.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Dodatak zakonu o zaštiti zemljoradnika s tumačem (br. 2397) kartonirano D 30.—
Isto, vezano (br. 2398) D 35.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Zakon o zaštiti zemljoradnika s pravilnicima, uredbe o maksimiranju kamata, uredbe o zaštiti novčanih zavoda i zemljoradničkih kreditnih zadruga i o smanjenju režije privrednih preduzeća, uredaba o kartelima sa svima saveznim propisima s tumačem i sudskim odlukama. Knjiga III., kartonirano (br. 2530) D 110.—
Isto, vezano u platno (br. 2531) D 120.—

Potpuni popis knjiga šaljemo na zahtjev badava.